

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ

ЗЛАТОВРВ

НАПРЕДНАТО РАМНИШТЕ

АНЕТА ДУЧЕВСКА

АНЕТА ДУЧЕВСКА

ЗЛАТОВРВ

АНЕТА ДУЧЕВСКА

ЗЛАТОВРВ

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ
-напреднато рамниште-

СКОПЈЕ, 2019

Република Северна Македонија
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура

Уредник на издавачката дејност на УКИМ:

проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор

Уредник:

Анета Дучевска

Лектор:

Анета Дучевска

Рецензенти:

д-р Радица Никодиновска

редовен професор на Катедрата за италијански јазик и книжевност

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

д-р Марија Паунова

доцент на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

м-р Магдалена Симионска

лектор на Катедрата за преведување и толкување

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Компјутерска подготовка:

Виолета Шукуловска

Дизајн на корица:

Андријана Павлова

Печат:

Винсент Графика

Тираж: 200 примероци

Скопје, 2019

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	7
Лекција 1 Дали се разбираме?	8
Лекција 2 Има ли надеж?	24
Лекција 3 Моето здравје	40
Лекција 4 Што (ќе) јадеме (денес)?	56
Лекција 5 Дајте музика!	72
Лекција 6 Патуваме, сонуваме!	90
Лекција 7 Луѓето се луѓе	112
Лекција 8 Градска џунгла	130

ПРЕДГОВОР

Учебникот „**ЗЛАТОВРВ**“ – македонски јазик за странци – напредното рамниште претставува надоврзување на учебникот „ВИНОЖИТО“ (Скопје, 2012), изработен под авторство на Анета Дучевска и Симон Саздов, а во издание на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во рамки на проектот „Надградување на студиските програми по македонски јазик како странски“, финансиран од програмата ТЕМПУС. Надоврзувањето се гледа пред сè во однос на задржувањето на комуникативниот метод со покривање на основните јазични вештини, со тоа што во „**ЗЛАТОВРВ**“ изостанува прилог од снимен јазичен материјал, така што вештината слушање се воведува имплицитно, т.е. во рамки на самиот комуникативен настан – часот. Исто така, задржани се во голема мера темите од „ВИНОЖИТО“ (една тема е изземена и заменета со друга, додека две се преосмислени), а преземени се текстови и вежби во значителен процентуален однос, за што му изразувам благодарност на Симон Саздов за согласноста овие делови да влезат и во ова издание.

Учебникот им е првенствено наменет на слушателите на напреднатиот курс (што одговара на рамништето Ц1 според Заедничката европска референтна рамка) во рамките на Летната школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура, како и на студентите што го изучуваат македонскиот јазик на лекторатите при странските универзитети, но истовремено може да се користи и како учебник и како наставно помагало за македонските студенти кои го изучуваат македонскиот јазик според различни студиски програми за различни цели на универзитетите во Македонија.

Им изразувам голема благодарност за отвореноста и подготвеноста на сите што ги слушаа моите прашања и дилеми во текот на работата врз учебникот: рецензентите, колегите, пријателите, студентите. Нивните совети и коментари беа корисни, применливи и охрабрувачки.

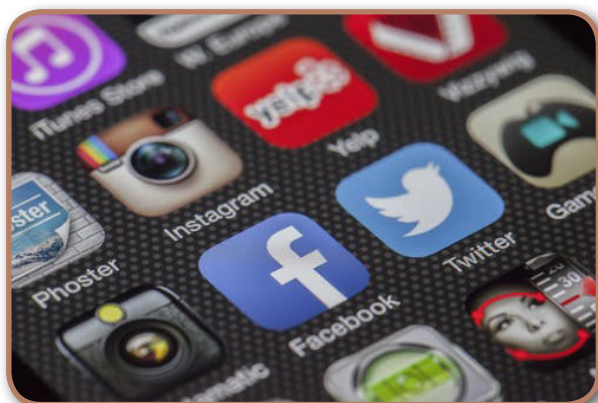
Се надевам дека корисниците на овој учебник ќе бидат задоволни во постигнувањето на своите цели: студентите – за збогатување и напредување во познавањето и користењето на современиот македонски јазик; лекторите/предавачите – за широчина со поголема слобода на избор и отворен пристап во својата настава.

Во исчекување на повратни забелешки и коментари од двете страни, кои ќе доведат до следно ревидирано и подобро издание, срдечен поздрав и пријатна работа!

Анета Дучевска

Лекција 1

Дали се разбираме?

„Повеќето луѓе не слушаат за да разберат, туку за да одговорат.“

„Разбирањето е подлабоко од знаењето. Многу луѓе ве познаваат, но малку ве разбираат.“

„Зрелоста не се постигнува кога зборуваме за големи работи. Таа се постигнува кога почнуваме да ги разбираме малите работи.“

1. Дискутирајте за цитатите. Кое е нивното значење?
2. Како би ги дефинирале поимите 'комуникација' и 'разбирање'?
3. Дополнете ја асоцијативната низа за *комуникација*:
4. Дали се согласувате со следниве искази? Образложете го вашиот одговор.
 - а. Комуникацијата очи во очи го намалува ризикот од недоразбирање. Затоа (според тоа, следствено, со оглед на тоа, значи, поради тоа), видео телефонијата претставува огромна придобивка за општеството.
 - б. Мобилните телефони претставуваат општо зло и треба да се забранат.
5. Дали сметате дека ги подобриме нашите комуникациски вештини со помош на сите технички достигнувања што ни се на располагање денес? **Образложете.**
6. Што значи да си добар слушач/слушател? Кои од следниве карактеристики важат за тебе како слушач во еден вообичаен разговор? Спореди ги твоите карактеристики со оние на друг студент од твојата група.

- а. Си мислам на сосема неповрзани работи со темата на разговорот.
- б. Губам интерес за она што го зборува другиот.
- в. Ги завршувам речениците на бавните и здодевни зборувачи.
- г. Погрешно заклучувам/толкувам/разбирам, или намерно или случајно.
- д. Ја прочистувам пораката – го слушам тоа што сакам да го слушнам.
- ѓ. Го прекинувам зборувачот пред да заврши.
- е. Се обидувам да ја сменам темата прерано.
- ж. Гестикулирам со што му го одвлекувам вниманието на зборувачот.

7. Следниве зборови означуваат некои карактеристики што би требало да ги поседува еден добар слушач. Пополнете ги празните места со соодветната именка или придавка.

именка будност _____ воздржување _____

придавка _____ внимателен _____ трпелив

Сега, пополнете ги празните места во следните реченици со некои од овие именки или придавки:

а. Јана беше многу _____ на состанокот – фати повеќе грешки во извештајот на комисијата.

б. Дури и да сметаш дека предавањето е многу здодевно, покажи _____.

в. Мислам дека до крај беше многу _____. Да бев на твое место уште порано ќе му кажев да престане да зборува.

г. Ако обрнеш _____, полесно ќе сфатиш за што станува збор.

д. Дарко е особено _____ слушач, секогаш оддава впечаток дека е заинтересиран за она што го зборува соговорникот.

8. Основните комуникациски вештини што се опфатени во учебниците јазик се зборување, читање, слушање и пишување. Во врска со ова одговорете на следните вежби:

- ▶ Наведете ги соодветните глаголи.
- ▶ Формите на -ње претставуваат глаголски именки. Заедно со глаголскиот прилог, глаголската л-форма и глаголската придавка, ја претставуваат групата на нелични глаголски форми. Наведете ги овие форми од односните глаголи.
- ▶ Образувајте други зборови изведени од односните глаголи (пр. чита-читател); потоа објаснете го значењето на изведениот збор.

9. Прочитајте го текстот и одговорете на прашањата подолу.

Оксиморон на комуникацијата

7 милијарди луѓе на оваа планета сме катастрофални комуникатори!!!

Овој заклучок го донесувам од една проста логика. За што служи комуникацијата?! За **да се разбереме** (барем јас така верувам). А, кога ќе погледнам околу себе, некако не гледам дека меѓу себе се разбираме со луѓето. Ако се разбиравме, немаше **да се случува** ова што ни се случува дома и околу нас (тепачки, измами, распад на бракови, пријателства, партнерства, фамилии...). Верувам дека повеќето ќе помислат дека сме супер комуникатори, бидејќи почнуваме **да зборуваме** од нашата 1-2 годишна возраст, и бидејќи цел живот зборуваме мислиме дека сме експерти во таа област. Но, за жал не е така. Постојат голем број бариери во комуникацијата што ни го попречуваат нашето разбирање, за кои никој не нè учи на

школо. Комуникација не треба **да се учи** само преку неформална надградба. Тоа е наука што треба **да ја изучуваме** уште од прво одделение.

Посветувајќи многу време и енергија на изучување од оваа област, постојано се трудам **да најдам** некои техники, алтки и методи што би ми помогнале **да ја подобрам** комуникацијата со другите. Од досегашното искуство, сфатив дека освен познатите техники за надминување на бариерите во комуникацијата, иницијално проблемите се појавуваат уште при самата перцепција на комуникацијата како систем. Генерално, ја перципираме еднострано (само од наш аспект), периферно (не навлегуваме длабински) и линеарно т.е како низа на комплементарно поврзани зборови. Но, во практиката не е така. Комуникацијата, како систем е еден голем оксиморон.

Оксиморон, може **да се дефинира** како начин на зборување или игра на зборови што се нелогични или противречни самите на себе, но ако навлеземе малку подлабоко ќе видиме дека се многу логични и често длабоко вистинити.

„Совршена среќа е отсуство на потрага по среќа“ - Џуанг-Це (кинески мудрец – 4 век пр. н. е)

„Самата нивна тишина е гласен извик“ - Цицерон (римски оратор – 1 век пр. н. е)

„Срцето на државникот треба да му биде во главата“ - Наполеон Бонапарта

Ако ги разгледаме овие примери ќе утврдиме дека за **да ги сфатиме** не може **да ги гледаме** зборовите само линеарно поврзани, туку мора **да ги разгледаме** од повеќе аспекти и **да навлеземе** длабински (значи **да го оптовариме** мозокот и **да мислиме**). Живеењето, животот е еден голем оксиморон. Сè е навидум противречно и контрадикторно, но во суштина многу логично и вистинито. Дуалноста на животот: маж-жена, лева хемисфера – десна хемисфера на мозокот, женска – машка енергија, ден – ноќ, сонце – месечина, плус – минус, северен пол – јужен пол...

И доколку на овој начин ја перципираме и комуникацијата (не линеарно, еднострано, туку како дуален систем), може **да извлечеме** заклучок дека најдобар начин за подобрување на комуникацијата е кога ќе комуницираме **да не ја гледаме** само нашата страна (ЈАС) туку секогаш **да ја земаме** предвид и другата страна (ТИ).

Мојот совет за оваа недела е: СЕКОГАШ КОГА ЌЕ КОМУНИЦИРАТЕ СО НЕКОГО, ПРОБАЈТЕ ПОКРАЈ ВАШАТА СТРАНА, **ДА ЈА ЗЕМЕТЕ** ПРЕДВИД И НИВНАТА СТРАНА (нивните ставови и перспективи). Како и сè во животот и оваа реченица (совет) е оксиморон сама по себе. Навидум едноставен совет, но за **да се имплементира** потребно ви е многу труд и работа.

Мало оксиморонско музичко освежување, за убав ден:

„Тажна љубов, среќна песна“

Тамара Тодевска (<https://www.youtube.com/watch?v=8x4-gdMuVLg>)

Со успех во имплементацијата,
Петар Лазаров

(извор: www.fakulteti.mk)

- За што зборува авторот на текстот? Која е главната идеја?
- Дали го изразува само својот став или и ставови на други? Образложете.
- Каков е стилот на текстот? Каде би бил објавен? За која целна група е наменет?
- Сега, погледнете го подвлечениот дел од насловот: во него има нетипична конгруенција (согласување) – 7 милијарди луѓе **сме**. Која би била посоодветна форма од глаголот? Зошто ја употребил авторот токму таа форма?
- За крај, осврнете се на подвлечените делови во текстот. Што претставуваат тие?

Да-конструкцијата е многу честа во македонскиот јазик. Ова се најчестите функции и значења:

- ▶ се употребува со модални и со фазни глаголи (пр. може да дојде; почна да работи);
- ▶ со глаголи од типот успее (глаголи што ја изразуваат човековата волја и напор, пр. се обидува да сфати);
- ▶ во негирани идни времиња со глаголот нема (пр. Нема да дојде).

Определете каква е употребата на да-конструкцијата во подвлечените примери.

10. Оригиналниот текст е во форма на интервју. Овде се дадени прашањата и одговорите, но со измешан редослед. Ваша задача е да ги поврзете прашањата и соодветните одговори.

(извор: www.fakulteti.mk)

Интервју со Ирена Богоевска, тренер по брзо читање: Читај побрзо отколку што зборуваш!

Може ли да замислите вашата омилена книга да ја прочитате за само едно попладне, а притоа да ја разберете целата содржина, а не само површинските факти и притоа да успеете да го анализирате и оцените прочитаното? Ова е можно само ако ја научите т.н техника на брзо читање со која двојно ќе ја зголемите брзината на читање и ќе создадете умствен капацитет за сеќавање и споредување на големи количини на информации. Ирена Богоевска, сертифициран тренер за брзо читање од Институт КОНЦЕПТ, за Факултети мк.

вели дека од најрана возраст, кога за прв пат се среќаваме со азбуката, буквите и пишаниот збор, учиме да читаме така што прво ја изговараме секоја буква, на глас, за да го прочитаеме зборот, а потоа го изговараме и секој збор, за да прочитаеме одредена реченица. Токму тој момент на изговарање на глас (или во себе) на секој збор поединечно, праволиниски - од лево кон десно, наречен субвокализација, го забавува читањето, бидејќи исчитуваме со брзината со која зборуваме, а не со брзината со која мислиме.

Факултети мк: Што всушност претставува брзото читање?

- Курсот е наменет за сите оние кои сакаат да ги унапредат своите читачки вештини и да ја зголемат брзината на традиционалното читање, како и сите оние кои доаѓаат во допир со голем обем на информации, на кои треба соодветно да одговорат. Нема ограничување за тоа кој треба да го посети курсот, во однос на возраст, бидејќи придобивките од вештината на брзо читање се корисни за секого, но, доколку се работи за деца, потребно е тие да знаат течно да читаат. Инаку, нашите курсеви ги посетуваат ученици и студенти, индивидуалци, како и бизнис професионалци

Факултети мк: Велите дека една од најголемите причини што го забавува читањето и примарна работа од која што треба да се ослободиме е субвокализацијата. Како се постигнува ова?

- Просечниот читач може да прочита околу 250 зборови во минута. Со примена на техниките за брзо читање се овозможува двојно/тројно зголемување на брзината со која читаме. Брзината на читање зависи од видот на материјалот кој што се чита, дали се работи за белетристика, стручна литература, односно литература којашто му е позната и блиска на читателот или непозната. Сепак, мора да се има предвид дека одредени “читачи” имаат и поголема почетна брзина на традиционално читање, што значи дека ќе варира и брзината на читање со новите техники. Она што е важно е секој поединец да ја развие својата индивидуална оптимална брзина на читање со која ќе постигне најдобро разбирање на прочитаното за одредено време.

Факултети мк: Што добиваат оние кои што ќе ја совладаат техниката на брзо читање?

- Како што веќе споменав, „читачите“ кои ќе ја развијат вештината на брзо читање, ќе ја зголемат брзината на традиционалното читање, односно ќе заштедат време потребно за исчитување на одреден текст, без да го намалат квалитетот на разбирање на прочитаното. Дополнително, со оглед на фактот што техниките во суштина се состојат од проширување на видното поле на „читачот“, со брзото читање се подобрува и неговата перцепција.

Факултети мк: Кој обично се пријавува на курсевите за брзо читање што ги организирате, која е целната група на која практично ѝ треба да ја совлада оваа техника?

- Брзото читање претставува збир од техники, со чија примена ќе се доведе до развивање на вештина за брзо исчитување на текстови, со зголемување на разбирањето на прочитаното,

бидејќи со овие техники се читаат повеќе зборови одеднаш, а со тоа „читачот“ може веднаш да го разбере нивното значење во одреден контекст.

Факултети мк: Колку во просек чита обичен човек стотина страници, а колку оној што ја совладал ова техника?

- Субвокализацијата, или уште популарно наречено изговарање на зборовите на глас (или во себе), може да се отстрани со примена на конкретни вежби, кои се фокусираат на движење на окото низ страницата и гледање на зборовите, без да се изговораат. Ослободувањето од субвокализацијата е клучен момент за да се продолжи кон совладување на техниките на брзо читање, бидејќи со нив се читаат односно гледаат повеќе зборови одеднаш, а логично одеднаш не можеме да изговориме повеќе зборови.

11. Одговорете на следниве прашања:

- а. Што се тоа масовни медиуми?
- б. Кој медиум е најстар? Како го докажуваме тоа?
- в. За какви цели се употребуваат масовните медиуми?
- г. Која карактеристика на масовните медиуми е универзална?

12. Прочитајте го текстот и одговорете на вежбите дадени подолу.

Масовни медиуми

1. Масовните медиуми, попознати како мас-медиуми се оние медиуми кои успеваат да допрат до широка публика. Најстар масовен медиум е печатениот, односно книгите и весниците.
2. Прва датирана книга во светот е „Дијамантската сутра“, печатена во Кина во 868 година пред нашата ера. Весниците се појавиле во 1612 година, но сè до 19 век немале статус на масовен медиум. Во 20 век развојот на масовните медиуми бил овозможен од страна на технологијата.
3. Масовните медиуми можат да бидат употребени за различни цели: да информираат, односно да образуваат, потоа да забавуваат, традиционално преку изведби во форма на драмска или филмска уметност, музика и спорт, белетристика. Кон крајот на 20 век во забавната индустрија се приклучиле и видеоигрите и компјутерските игри.

Друга нивна функција е да застапуваат одредена гледна точка во однос на деловни и општествени прашања. Последново вклучува рекламирање, маркетинг, пропаганда, јавни односи и политичка комуникација.

4. Телевизијата е моќен медиум за обраќање кон огромна публика – стигнува до луѓе без разлика на возраст, пол, приходи или образовно ниво. Таа нуди слика и тон и на тој начин впечатливо претставува луѓе, настани и производи.
5. Радиото, исто така, стигнува до бројна и различна публика. Предност на радиото во споредба со телевизијата е можноста да се следи овој медиум на повеќе места – дома или надвор, во движење – пеш или со превозно средство итн. Овој медиум изискува повисок степен на вклученост на публиката, создавајќи потреба за извесна ментална слика кај слушателите во однос на она за што се зборува.
6. Интернетот како медиум му овозможува на корисникот интерактивност, како и повисок степен на селективност во поглед на тоа што се восприема и кога се восприема. На тој начин публиката има поцврста автономна контрола над медиумот. Од друга страна, корисникот има мал степен на контрола на квалитетот и точноста на информацијата на интернет, со оглед на тоа што секој може да стави сè на интернет. Дополнително, за разлика од телевизијата и радиото, интернетот бара извесен степен на техничка упатеност од страна на корисникот.
7. Печатените медиуми им дозволуваат на корисниците флексибилност во врска со тоа што и кога се чита, но, освен книгите, имаат краток рок на употреба – во многу домови еден весник ретко кога се чита повеќе од еден до два дена. Со исклучок на книгата, печатот е достапен во дневен и периодичен формат, со локална, регионална и национална распространетост.
8. Современа карактеристика на сите мас-медиуми е нивната специјализираност. Тие се наменети за одредена популација, имајќи ги предвид интересите на консументите.

13. Поврзете ги медиумите со нивните карактеристики и најдете го пасусот во кој се наоѓа таа информација:

		пасус
телевизија	краток рок на употреба	()
радио	интерактивност	()
книга	просторна флексибилност	()
весник	впечатливо претставување	()
списание	временска флексибилност	()
интернет	тематска специјализираност	()

14. Заокружете го точниот одговор.

Традиционална форма на забава не е:

- а. белетристиката
- б. видеоигрите
- в. филмот
- г. музиката

Кој од овие медиуми бара највисок степен на техничка упатеност?

- а. телевизијата
- б. радиото
- в. весниците
- г. интернетот

Која карактеристика е заедничка за сите мас-медиуми?

- а. интерактивност
- б. флексибилност
- в. специјализираност
- г. распространетост

Која цел би требало да им е непозната на медиумите?

- а. информирање
- б. застапување нечија гледна точка
- в. манипулирање
- г. забавување

15. Пополнете ги празните места во следниве реченици со податоци од текстот.

- а. _____ на масовните медиуми во 20 век главно се должи на развојот на _____.
- б. _____ се појавиле во 17 век, но сè до 20 век не биле _____.
- в. Телевизијата се _____ кон огромна публика – стигнува до луѓе без разлика на нивните најразновидни карактеристики.
- г. Радиото има _____ над телевизијата затоа што _____ да се _____ на повеќе места.
- д. Интернетот е изразито _____ медиум, а и овозможува повисока _____ во поглед на тоа што се восприема и кога се восприема.
- ѓ. Најфлексибилен _____ во _____ смисла е печатениот, но, со исклучок на _____, има, главно, краток рок на употреба.

16. Дискутирајте на тема „Мојот омилен медиум“. Образложете го вашиот избор

17. Следниот текст е извадок од подлисток во дневен весник и претставува редовна неделна колумна.

Погледнете го насловот на колумната. Што мислите, за што се пишува во оваа колумна?

Прочитајте го внимателно текстот и изработете ги вежбите подолу.

Помошни културолошки информации:

- „Магазин“ – подлисток за ТВ програма во дневен весник
- 1001 ноќ – популарна ТВ серија, (сапуница)
- Шехерезад – главен женски лик во серијата 1001 ноќ
- Телма – една од приватните ТВ куќи во РМ
- Велија – Велија Рамковски, сопственик на ТВ куќа и познат бизнисмен
- крстот кој го фатил – обичај за празникот Водици (19 јануари), кој се одбележува со фрлање крст во вода (река, езеро)
- кумот – одговорен за манифестациите поврзани со одбележување на некои од религиозните празници
- архиепископот – врховен поглавар на Македонската православна црква

ТВ Фотелја

Роберт Д. Крстевски

1. Се мислам, за што да пишувам во оваа колумна. По повеќе од 500 објавени текстови во „Магазин“ за телевизиската програма не е едноставно да се избере тема што никогаш не била обработена, иако нашиве ТВ-куќи секојдневно нудат сосема доволно материјал за коментар.
2. И додека размислувам, ден пред рокот за предавање на текстот, темата самата се понуди. Се појави од никаде. Снема кабелска. И тоа токму за време на „1001 ноќ“. Катастрофа! Дома - лудница. Невиден притисок главата на семејството да преземе нешто, да се јави каде што треба, да праша, да протестира, да провери кај соседите имаат ли тие, па да ги дружиме, антена да побара. Како знае и умее да ја создаде Шехерезад на малиот екран, инаку тешко нему.
3. Бре, притискај на далечинскиот управувач напред-назад, сите канали ги завртев по десетина пати, само Телма со знаци на живот, но и таму сликата со снег. Од соседите дознаваме дека не е проблемот во нашиот телевизор, бидејќи и кај нив не функционира кабелската.

4. Што сега? Само што се прибравме дома, пак ли ќе излегуваме? Додека трае дебатата што да се прави, помина половина епизода. Тргнеме ли некаде, додека стигнеме - ќе заврши. Конечно, преовладува разумот: за време на викендот ќе има реприза. Трпение - спасение. Газда Велија мислел и на нас, не само на рекламите. Блазе си ни.
5. Проблемот е решен, ама што ќе правиме толку рано навечер без телевизија? Не можеме да видиме ниту крстот кој го фатил ниту што му дал кумот на прославата, што архиепископот, а што премиерот. Што се случува во земјата и во светот?
6. Се вртиме по куќа безволно, барајќи начин некако да го убиеме времето. Да се прочита ли нешто пред спиење, да се вклучи ли машината за перење, да се пегла ли, да се среди ли дневната, прашање е сега. Не. Ништо од тоа. Нема убавина. Ај што ја нема Шехерезад, ја нема, ама нема ли телевизија, брате, како да снемало струја. Мрак.
7. Кога е веќе мрак, а „ѓурулти кутијата“ си зела слободна вечер, што друго да прави човек освен да си легне. Ако ништо друго, барем ќе се наспие и одморен ќе излезе на мегдан со работните обврски.
8. Арно ама, што прво ни текна кога станавме од спиење? Да провериме дали има телевизија, се разбира. Има! Какво олеснување. Редовниот придружник при појадокот повторно е тука. Преку ноќ, работите се вратиле во нормала.
9. Што ти се викало зависност од телевизија. Не толку од некаква потреба за гледање подвижни слики, колку од тоа да ти прави друштво додека се релаксираш, јадеш, седиш со гости или работиш нешто. Со сите свои предности и мани, без овој дострел на технологијата, очигледно, веќе тешко може да се замисли животот.

(извор: **Магазин, Утрински весник**)

18. Одговорете на следниве прашања:

- За што се зборува во текстот?
- Дали авторот на текстот зборува за пријатно или непријатно искуство поврзано со телевизијата? Образложете.
- Каков е ставот на авторот во однос на телевизијата?

19. По секоја од долунаведените реченици напишете го бројот на пасусот на кој таа се однесува:

пасус

Семејството не може да ги проследи дневните вести и настани. ()

Авторот не знае за што да пишува. ()

Телевизорот не е расипан. ()

- Најкорисна алтернатива кога нема телевизија. ()
- Настанува проблем и неочекувана ситуација во домот. ()
- Телевизијата е неизбежен дел од животот. ()
- Други домашни активности кога нема телевизија. ()
- По одредено време настанот проблем веќе го нема. ()
- Дилеми што да се прави кога нема ТВ. ()

20. Напишете ги зборовите/изразите со кои:

- авторот го искажува незадоволството од настанатиот проблем (пасус 2) _____
- се изразува закана (пасус 2) _____
- се изразува утеха (пасус 4) _____
- се изразува дилема (пасус 6) _____
- се изразува задоволство (пасус 8) _____

21. Како поинаку се нарекува ТВ приемникот во текстот? Напишете ги.

22. Довршете ги речениците со соодветен збор/зборови.

- За да видам што има на телевизија, ми треба _____.
- За да ги гледам сите програми, ми треба _____.
- За да ги менувам каналите, користам _____.
- За да бидам во тек со омилената серија, не пропуштам ни една _____.
- Ако сепак ја пропуштам, ќе чекам _____.

23. Напишете го значењето на следниве метафорични изрази.

слика со снег _____

глава на семејството _____

Телма со знаци на живот _____

да го убиеме времето _____

излезе на мегдан со работните обврски _____

24. Работа во двојки:

Студентот А го прашува студентот Б за следново: што работи/студира во моментот; омилено хоби; најмалку омилена/омразена активност; нешто невообичаено што би сакале да го направат. Потоа, студентот го претставува својот соговорник пред групата, врз основа на одговорите што ги добил.

За да се подобри поврзаноста на текстот на претставувањето, погледнете ги следните кохезивни изрази и употребете ги во својот текст.

Уште една интересна работа за **X**, е неговата/нејзината...

Исто така, **X...**

Од друга страна, **X...**

Како мала дигресија, **X...**

Потребно е да се нагласи дека **X...**

На крајот, **X...**

На крајот на краиштата, **X...**

25. Следниот пасус е извадок од подолг текст. Во врска со него одговорете на следниве прашања:

а. За што се зборува во овој текст?

б. Определете го времето, местото, и учесниците во настаните опишани во текстот.

- в. Во извадокот има пример за нетипична конгруенција. Најдете го.
- г. Има пример за да-конструкцијата. Најдете го и опишете го.
- д. Има употребено една глаголска именка. Најдете ја и опишете ја.
- ѓ. Еден од долунаведените три пасуси (А. Б. В.) претставува продолжение на овој. Најдете го и образложете го вашиот избор.

Главната тема на годинешното издание на фестивалот е „Вистина, лаги и лајкови“. Големиот интерес на публиката за дебатата на првото издание на фестивалот „Македонија и феноменот на лажни вести“ ни покажа дека иако секој има различно видување за тоа што е вистина, сепак многумина сме обединети во желбата да ја пронајдеме. Затоа, второто издание на Истражувачкиот филмски фестивал Скопје ја разгледува вечната борба за превласт меѓу вистината и лагата, која кулминира во дигиталниот 21 век, велат организаторите. Фестивалот го организира Платформата за истражувачко новинарство и анализи – ПИНА и партнерите Фридрих Еберт Штифтунг – Скопје.

(извор: www.pina.mk)

А. Вториот фестивалски ден е македонски ден – посветен на медиумите и новинарството во Македонија и предизвиците на домашен терен. Отворено ќе се зборува за темата „Владиниот пиар и социјалните медиуми: влијание, присуство или преголемо присуство“. Учесници на дебатата ќе бидат: Бранко Героски, Божидар Божиновски, Марјан Забрчанец, Васко Маглешов и Бојан Кордалов.

Б. Прв пат на фестивалот има гостин од „Гугл њуз лаб“. Станува збор за Даниел Жонса, кој ќе ги сподели можностите на современите дигитални алатки што им се на располагање на новинарите. Тројца истражувачи новинари од Германија, Анете Довидајт од „Велт“, Фолкер Штајнхоф од најстариот истражувачки ТВ-магазин „Панорама“ Оливер Шрем главен уредник на „Коректив ТВ“, кои ќе ги споделат предизвиците со кои се соочува истражувачкото новинарство во Германија, како и опасноста од ширење лажни вести и дезинформации во Европа.

В. Покрај документарците на СКУП и „Кадар“, ќе ја видиме и велешката бајка „Fake News Fairytale“ на лондонската режисерка Кејт Стоунхил). Од успешната домашна приказна за кратки видеа „Види Вака“ ќе ни раскажат како во една минута да ја освоите публиката на социјалните мрежи.

26. Определете ги глаголската група, видот, времето, лицето и бројот на означените глаголи. Потоа, кажете со какво значење е употребено глаголското време.

Додека **се симнувам** подзатрчано задишан по прудолницата од Каменско накај Чинарот во цик-цак издолжувани чекори, секој подолг од претходниот, не за друго туку да **фатам** некој див превоз, пред редовната линија, за до накај Коњско, ми **свои** упорно од левиот џеб – телефонот. Лилјана **е!** И го **знам** свонежот, според развлеченоста на само нејзе и својствената енергија со која ги **типка** броевите на тастатурата. Ми **се јавува** од странство!! Ме **бара** од нејзиниот службен!!! **Застанувам** втречено како вкопан на пусија, откако најпосле сепак сум ја заслужнал нагорната мелодичност на повикот – на прво борбено

крштевање со самиот себеси пред предизвикот на новата технологија која не **признава** ништо земско и стварно: **Треба** да ја **исклучам!** Да ѝ **засвонам** од мојот телефон!! Таков ни **е** договорот!!! Сто пати ми повтори, а јас тапоглав и глупав никако да **сфатам** што ми **зборува**. Не оти не **знам** туку зашто не **сакам** да **научам**.

(Димитар Пандев, **Меѓу чаршијата и црквата**, ПНВ Публикации, Скопје, 2018)

27. Во обоените синтагми е употребен нетипичен, стилски обележан збороред за синтагмата. Ваша задача е да го направите неутрален, да ја објасните разликата, а потоа да ги развиете двете синтагми со следните модификатори: **нов, наш, градски, дрвен, скршен, препознатлив, омилен**. Во новодобиените синтагми употребете и членска наставка.

И додека се пресметувам сам со себеси и со љубената и со државата, се загледувам во **бандерата телефонска** што се извишува од пред **дворот црковен**.

28. Следните низи од зборови поврзете ги во реченица:

а. станот, ужасно, бидејќи, јас, можеби, ни, нов, затоа, беспрекорно, изгледа, но, посебно, купи, пари, нема, јас, да, си, посебно

б. се зацрвени, ја, раката, иако, рамен, мајка, наведена, ми, главата, беше, со, оптегнат, и, измазни, го, и, чаршафот

в. сè, имав, околу, влакна, како да, поплава, главата, црни, повеќе, на, бели, имав, големи, очите, ме, од, извлекле, изгледав, кругови

29. Следните низи од синтагми/дел-реченици поврзете ги во реченица:

а. освен неколку од нејзината струка; расфрлани насекаде низ станот; немаше многу книги; со обележувачи што стрчаа од нив

б. од тој простор; и не знаев; станав потполно зависен; неделата кога; што ќе правам со себе; таа ќе биде тука

в. се случува; како сениште бесшумно; до кујната; еден од нив; за да земе; да се прикраде; нешто од фрижидерот

30. Употребете ги соодветените форми на определбите наведени во заграда. Водете сметка за членските наставки.

(Тој) пајаци се многу брзи, само везат со нозете, а ќе ги видиш на едно место, а тие се веќе на друго, сигурно знаете. Го барале, се испретуриле, пајакот исчезнал, како вземат да пропаднал. И оттогаш...“ Јас не успевам да дознам што станало со тие (африкански) пајаци, дали сега тие шетаат низ (наш) град, дали ќе биде организиран лов на нив и дали можат да се населат и во (наш) градина, бидејќи баба ми ме одвлекува в кујна за да ми даде вечера. Јас ставам грст (пржен) бамји, сè уште (жежок), врз парче леб и сакам да се вратам во (гостински) соба да ја дослушам приказната, но баба ми ме задржува. „Седи тука, дојади ја вечерата, не е убаво да јадеш во гостинската. Впрочем, не мораш сè да знаеш...“

(Влада Урошевиќ, **Маџун**,
Магор, Скопје, 2018)

31. Употребете ги глаголите наведени во заграда во форми за сегашно време. Водете сметка за конгруенцијата по лице, број и род на субјектот.

„Тој многу (гледа) книги“, (вели) дедо ми, како да (зборува) за некој отсутен, а покажувајќи со извитканиот показалец кон мене. „Можеби не (сум) сите за неговата возраст“, (додава), вртејќи загрижено со главата. „Тој (чита) сè што ќе му падне в рака, ми се чини“, вели најстариот од вујковците, Чедомир. „Тој чита без разбирање“, го дава својот заклучок дедо ми. Јас (се крие) кога (чита), а во присуство на возрасните (се преправа) дека само ги (гледа) сликите од книгите што ги (прелистува). Возрасните (сака) да ги (држи) децата во малиот детски свет како некој вид затвореници. Според нив, децата (треба) да (остане) во тој тесен и ограничен свет колку што е можно подолго. Возрасните (сум) насилни и јас (се обидува) да ги (држи) понастрана од моите интересирања и веќе освоените знаења. Поради нешто (смета) дека е подобро за мене да (се преправа) дека (сум) понаивен отколку што (сум).

(Влада Урошевиќ, **Маџун**,
Магор, Скопје, 2018)

Лекција 2

Има ли надеж?

1. Опишете ја секоја слика. Кои се причините за илустрираните проблеми? Каково е влијанието на овие појави врз луѓето и околината?

„Да се спасат екосистемите значи да се сменат егосистемите.“ (Дон Ритнер)

„Секоја година сè помалку време е потребно да се прелета Атлантикот, а сè повеќе да се стигне до работното место.“ (анонимен)

2. Со кој аспект на темата Екологија ги поврзувате двата цитата?
3. Што значи изразот „Кога човекот си е сам себеси непријател“? Во кои контексти може да се употреби?
4. Прочитајте го текстот и изработете ги вежбите дадени подолу.

КОГА ЧОВЕКОТ СИ Е САМ СЕБЕСИ НАЈГОЛЕМ НЕПРИЈАТЕЛ: НАЈЗАГАДЕНИТЕ МЕСТА НА ПЛАНЕТАТА

Додека светската популација расте до број од речиси седум милијарди жители, сè потешко и потешко е да се најде едно катче на Земјата недопрено од човечкиот развој и загадување. Пострашно од тоа е што работите одат предалеку пред луѓето да сфатат колку претерале загадувајќи ја сопствената животна средина и загрозувајќи го сопственото право на живот и на оние што ќе дојдат по нив, и да преземат нешто конкретно за спасување на она што сè уште може да се спаси. Истражувачки тим од експерти анализираше 35 најзагадени места во светот, извлечени како потесен избор во кој учествуваа повеќе од 300 општини, невладини организации, национални и интернационални организации за заштита на животната околина, и дојде до овој застрашувачки избор.

А. Басенот Ријачуело, Аргентина

Басенот Ријачуело е воден пат, чие име буквално е синоним за загаденост. На брегот на реката работат над 3500 фабрики, а овој неатрактивен пејзаж само го надополнуваат 13 сиромашни квартави, бројни нелегални цевки за отпадни води кои се излеваат директно во реката, како и 42 отворени депонии за отпадоци. (беззаконие)

Б. Севернопацифичкиот круг

Остров од отпадоци со големина на Тексас плови во средината на Пацификот, придвижуван од струите на Севернопацифичкиот круг. Отпадот, кој главно се состои од пластични отпадоци, се издига до висина од речиси два метра над површината. (ќеси и чаши)

В. Кабве, Замбија

Со децении минирани и раскопувани, денес ридовите на Кабве се потопени во олово и кадмиум. Децата кои живеат овде имаат пет до десет пати повеќе концентрација на олово во организмот од дозволените параметри на „Американската агенција за заштита на околината“, а почвата е толку загадена што ништо не може да се стори. (скала)

Г. Апалачија, Западна Вирџинија

Една од најдеструктивните постапки за животната средина е минирањето на планинските врвови, што често се случува токму заради вадење руда. Тоа особено често се практикува во Апалачките Планини во Западна Вирџинија, каде што цели планински врвови се отстрануваат само за да се извади јаглен. Овој процес е штетен затоа што предизвикува зголемување на ерозијата и зголемено количество загадувачи, отровни извори и реки низ целиот регион. (експлозив)

Д. Чернобил, Украина

Чернобил е град во северна Украина и средиште на чернобилската катастрофа од 1986 година, најстрашната несреќа во нуклеарна централа во историјата. Овој град, каде што некогаш живеела повеќе од 14.000 жители, денес е речиси ненаселен и небезбеден поради сериозното ниво на радиоактивно загадување. (дух)

Ѓ. Вапи, Индија

Сместен на јужниот дел од 400 километри големиот појас индустриски имоти, градот Вапи е место за отпад на најразлични хемикалии. Нивоата на жива во водата и во почвата се 96 пати повисоки од дозволените безбедносни параметри, а тешките метали се присутни во воздухот и во локалното производство. (храна)

Е. Рондонија, Бразил

Станува збор за држава во северозападен Бразил, која, заедно со државите Мато Гросо и Пара, е еден од најопустошените региони во амазонската дождовна шума. Илијадници ари шума се сечат и спалуваат овде секојдневно, и тоа главно за да се отвори простор за одгледување стока. (фарми)

Ж. Езеро Карачај, Русија

Според извештаите на институтот за нуклеарен отпад „Ворлдвоч“, Карачај е најзагаденото место на Земјината топка. Порано Советскиот Сојуз го користеше ова место за фрлање нуклеарен отпад, и сега нивото на радијација овде е толку високо што е доволно да добиете смртоносна доза доколку сте изложени на зрачењето само еден час. (бомба)

З. Линфен, Кина

Градот во кој жителите буквално се задушуваат од правта од јагленот во вечерните часови е олицетворение на многу кинески градови. Воздухот во Линфен е позагаден од кој било друг град во светот. Сместен во срцето на кинескиот јагленов појас, во овој град со часови можете да се обидувате да се пробиете низ воздухот зацрнет од смог и саѓи, произведени од индустриските загадувачи и автомобилите. Се вели дека ако овде се обидувате да сушите алишта на жица, додека да се исушат, ќе бидат целосно црни. (ноќ)

(извор: ТЕА модерна)

5. Одговорете на следниве прашања:

- а. Кои се причините што доведуваат до загадувањето во споменатите места? Наведете ги по редослед.
- б. Дали се зборува за последиците од загадувањето? Образложете.
- в. Дали се сите места населени? Образложете.
- г. Кое е според вас најзагаденото место? Направете листа од 1 до 5. Аргументирајте го вашиот став.
- д. Дали би издвоиле некој случај од споменативе во кој сметате дека загадувањето е делумно оправдано? Образложете

6. Поврзете го секој од следните зборови со соодветниот пасус (впишете ја буквата од пасусот); (два збора се вишок):

ноќ _____ скала _____ бомба _____ храна _____ експлозив _____ дух _____

ќеси и чаши _____ фарми _____ беззаконие _____ случај _____ згради _____

7. Во која зборовна група спаѓаат следниве зборови од текстот? Наведете зборови што послужиле како основа за нивно изведување.

	зборовна група	збор во основата
0. спасување	(глаголска) именка	спасува, спас
1. отпадни	_____	_____
2. пластични	_____	_____
3. минирани	_____	_____

4. отстрануваат _____
5. средиште _____
6. производство _____
7. дождовна _____
8. зрачењето _____
9. задушнуваат _____

8. Заменете ги зборовите од претходната вежба (од првата колона, по истиот редослед) со нивна соодветна форма во следните реченици.

0. На местото на несреќата пристигнаа голем број спасувачки екипи.

1. За чиста околина се потребни повеќе корпи за _____.
2. _____ претставува еден од најтешко разградливите елементи.
3. Некаде се користат _____ за да се извади руда.
4. За таа цел се врши _____ на цела низа планински врвови.
5. Според извештаите на институтот за нуклеарен отпад „Ворлдвоч“, Карачај претставува најзагадена _____ на Земјата.
6. Некои прехранбени _____ содржат поголемо количество штетни хемиски супстанции.
7. Повеќе земји се соочуваат со проблеми предизвикани од поплавите, особено во долгите _____ периоди.
8. Луѓето што работат во нуклеарките носат ризик да бидат _____.
9. Жителите имаат проблеми од _____ прав.

9. Одберете еколошки проблем што ја засега вашата земја (што е/бил актуелен во вашата земја). Напишете текст за него (опишете го во 200 збора), водејќи се од следниве прашања:

1. Како влијае/влијаел овој проблем врз вашата земја (дајте примери)?
2. Дали се презема/презело нешто и дали е/било тоа доволно?
3. Што може да се случи ако не се преземе/презело ништо?

Користете ги следниве фрази и изрази: *Еден од...; Она што...; Ако не....*

10. Прочитајте го текстот и одговорете на прашањата дадени подолу:

Весникот што се претвора во растение

Наутро со утринското кафе, си читате весник. Потоа, весникот го засадувате во вашата градина - и добивате растение!

Овој **неверојатен** весник се продава во Јапонија. Интересна замисла која е еколошка и пригодна за животната средина. Уште еден доказ дека Јапонците **навистина** мислат на заштитата на животната околина. Весникот е изработен од рециклирачки материјал и зеленчукови **сегменти**. По читањето можете да го засадите и да никне нов производ во вашата градина. Во Јапонија уште го **нарекуваат** зелен весник.

На пазарот е присутен веќе неколку години. **Се работи** за мешавина на рециклирачка хартија, вода и малечки цвеќиња или семиња од зачини. По читањето **се дели** на помали парчиња и се засадува. Се разбира, редовно треба да се наводнува за да **вроди со плод**.

Овој весник се продава во четири милиони **копии** дневно, а заработката е голема. Идејата била да се зголеми свесноста за зачувување на животната средина и да се **даде придонес** во справувањето со **глобалните** еколошки проблеми.

(извор: www.fakulteti.mk)

1. Каков наслов би дале вие за овој текст?
2. Обидете се да го резимирате текстот во три реченици.
3. Во поднасловот е употребена заменската форма *си*. Дали може да се изостави во таа реченица? Дали ќе дојде до некаква промена во значењето? Дали е иста употребата во следниве примери:
 - а. Се грижи за мајка си.
 - б. Си помагаат заемно.
 - в. Си легна порано.
 - г. Гладен си?
 - д. Седни си!
4. Погледенете го уште еднаш поднасловот. Во него зборот *весник* е употребен два пати: еднаш без член, еднаш со член. Која е разликата?
5. За подвлечените зборови и изрази во текстот наведете синоними. Потоа, оценете каква стилска вредност имаат подвлечените зборови во текстот и синонимите (формален/разговорен стил; интернационализми/архаизми/неологизми).

11. Во оваа вежба се поврзани да-конструкцијата и воведувачките глаголи што се јавуваат со неа. Празните места треба да ги пополните со некој воведувачки глагол: модален (може, мора, сака, треба, смее); фазен (почне/почнува, продолжи/продолжува, престане/престанува); глаголи од типот успее/успева; се обиде/се обидува, се потруди/се труди; настојува. Можно е повеќе глаголи да одговараат во празните места, но со промена во значењето. Од глаголите наведени во заграда потребно е да ја направите да-конструкцијата.

1. Осло до 2030 година _____ ги (намали) емисиите на штетни гасови за 95 проценти. Целта е амбициозна, но како европски главен град на екологијата за 2019 година целите _____ (биде) големи. Бидејќи, титулата _____ (се заслужи).

2. Над подвозникот, пак, наскоро _____ (никне) неколку музеи и библиотеки кои _____ го (привлекува) вниманието од 2020-тата натаму.

3. Но, Тросдал вели дека Осло е перфектен за да се развиваат идеи кои интернационално применети од други градови или земји _____ да (направи) разлика.

„Сепак сме доволно големи за да пробуваме решенија кои _____ (се примени) подоцна и во поголеми градови”, вели таа. „Пример сме за светска класа кога се работи за воведување на електрични возила. Други градови _____ (се угледа) на нас.”

4. „Сите делови од градот _____ (пријавува) колку ги намалиле емисиите, наведувајќи конкретни цели и цифри.”

5. Но, тој признава дека ова е тешка мисија, бидејќи градот не _____ (врши) многу економски притисок врз возачите.

6. Многумина, кои не _____ (си дозволи) да си ги заменат автомобилите на бензин и дизел со електрични, се чувствуваат неправедно казнети.

7. Речиси над половина од граѓаните ги поддржуваат мерките дека _____ (има) забрана за автомобили во централното градско подрачје.

12. Дали правите разлика меѓу следниве варијанти? **Образложете.**

а. **може** да направат разлика / **можат** да направат разлика

б. **може** да се применат / **можат** да се применат

в. други градови **може** да се угледаат на нас / други градови **можат** да се угледаат на нас

г. **не може** да си дозволат / **не можат** да си дозволат

Сега, ставете ги глаголите во прво лице еднина и дискутирајте за разликите.

13. Во следниот текст се употребени две минати времиња: **имперфект (определено несвршено)** и **аорист (определено свршено)**. Ваша задача е: а. да ги подвлечете соодветните форми од тие времиња; б. да образложите зошто се употребени токму тие форми; в. да ги лоцирате прилошките определби за кои се врзуваат односните дејства. Потоа, наведете ги основните форми на глаголите и глаголските групи кон кои припаѓаат.

Евгениј е мртов. Ноќта повторно ја поминав на масата. Не сакав да спијам до него. Евгениј од ден во ден ми станува сè потуг и потуг. Кога влегов во собата, тој седеше и гледаше во точката пред себе. Чинијата со јадењето стоеше нечепната. Кога го прашав зошто не јадел, тој почна да се смее. Уште еднаш го прашав, а тој почна да се смее уште погласно. Погледот му беше чуден, некако неодреден, како воопшто да не ме гледаше. Пробав да го замолчам, му реков да престане да се смее, а тој на секој мој збор се смееше сè повеќе и повеќе. Ја извлеков перницата на која седеше потпрен и почнав да го удирам. Тој и понатака се смееше. Со сета сила го удирав. Неговото смеење ме разгневуваше уште повеќе. Удирав за да го заболи, да престане. Во еден миг се измори и легна на грб, а кога почнав да плачам, тој

повторно почна да се смее. Овој пат се смееше како да плаче и тој. Не можев да го поднесам тоа грозно смеење. Перницата му ја ставив преку лицето и почнав да стискам со сета сила. Тој не престануваше да се смее. Кога ја тргнав перницата, тој веќе беше мртов. Очите му беа отворени. Зедов едно ќебе и го покрив преку глава. Не сакав да го запомнам така. Се спуштив долу за да го пречекам Игор. Надвор се стемнуваше. Игор не доаѓаше.

(Петар Андоновски, **Страв од варвари**,
ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

14. Во следниот текст се подвлечени заменските форми. **Ваша задача е:** а. да наведете од кој тип е **заменката**; б. на што се однесува; в. каква функција има; г. по кои граматички категории се менува. Потоа, анализирајте ги **глаголите** од аспект на времето и видот (слично како во претходната вежба). На крајот, вратете се на претходниот текст, во кој ќе ги лоцирате **заменските форми** и ќе ги анализирате како во оваа вежба.

Се врати назад и тргна по тесната улочка пред **неговата** зграда, начичкана со затворени дуќани со празни излози. Во стаклата **си ја** гледаше фигурата: забрзано човече со проќелава глава, без капа на големиот студ. Ушите и носот сигурно **му** беа црвени, иако **тоа** не можеше да го види во отсјајот од излозите. Капутот му беше малку излитен, а ракавите предолги, но **му го** криеше големиот стомак. **Му се** појави во последните неколку години. **Си** мислеше дека можеби ќе **го** снема ако јаде помалку, или дека ќе се навикне на **него**. Но ниту можеше помалку да јаде ниту **се** навикна на стомакот.

(Румена Бужаровска, **Не одам никаде**,
ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

15. Пополнете ги празните места со точната форма од глаголот, чија основна форма е дадена во заграда. Внимавајте на лицето и на бројот, а времето треба да биде **имперфект (минато определено несвршено)**.

Вања безрезервно ми _____ (**верува**), така што би немал проблем да се оправдам и пред неа користејќи ја, секако, истата причина за моето натрапништво. Ретко _____ (**носи**) часовник, но за среќа се имаше случено да носам еднаш-двапати кога _____ (**се среќава**) со Вања во станот. Ми _____ (**пречи**) и ме _____ (**стега**) часовници на раката, дури и кога ги _____ (**носи**) разлабавено, закопчани на некое од последните дупчиња. Самата помисла на тоа дека на раката _____ (**носи**) нешто што отчукува време, _____ (**прави**) да ги чувствувам часовниците како оние апарати за мерење притисок што ти го стискаат месото до болка. Часовникот не _____ (**сум**) подарок од мајка ми: го купив од тезга на шеталиште при еден одмор во Грција. Елеонора нè _____ (**моли**) да ја турка количката на Натали, а Јас и Ирина _____ (**оди**) зад нив, фатени за рака со испреплетени прсти. Секогаш _____ (**шета**) така, _____ (**се пушта**) од раце само кога требаше да ги употребиме за нешто.

(Николина Андова-Шопова, **Некој бил тука**,
Темплум, Скопје, 2018)

16. Во оваа вежба потребно е да ги пополните празните места со соодветна **заменска форма**, чија основна форма е дадена во заграда. **Внимавајте на функцијата, родот, бројот и определеноста.**

Кога одново стигнав тука во Скопје, по толку години, _____ (**мој**) присуство _____ (**јас**) побуди силно чувство на нереалност, особено кога помислив дека во мигот на _____ (**мој**) овдешен престој во минатото, тоа беше сосема друга држава, а и _____ (**јас**) тогаш _____ (**таа**) припаѓав на земја што повеќе не постои. На олимпијадата бев претставник на тимот на Источна Германија, а _____ (**овој**) Град на солидарноста, како што _____ (**тој**) нарекуваа тогаш, беше дел од Југославија. Таквата помисла _____ (**јас**) оддаваше впечаток дека _____ (**мој**) спомени, и самиот _____ (**јас**) во _____ (**тие**), не _____ (**тој**) припаѓаме на светов. Се чинеше како минатото повеќе да не постои, па дека сега се обидувам да утврдам дека навистина сум бил тука. Или можеби сегашниот _____ (**јас**) беше оној што го нема во градов. Сè говореше во полза на _____ (**мој**) чувство. На пример, _____ (**мој**) невидливост. Уште кога се појавив на аеродромот, кога се пријавив во хотелот, кога _____ (**тие**) разгледував партиите меѓу пензионерите во паркот, па и додека шетав по улиците, останував непрепознаен, мојата слава беше лишена од потврда, па затоа _____ (**јас**) беше лесно да се почувствувам како да сум невидлив. Се разбира дека немав желба да _____ (**јас**) препознаат, не _____ (**јас**) пречеше што останав да чекорам наоколу во тајност за мојот идентитет, најпосле – свесен сум колкав интерес има обичниот народ за шахот, не само овде, туку и пошироко. Со исклучок на ретките љубители на играта, како и на _____ (**оној**) што професионално се занимаваат со _____ (**таа**), не смеам да си создавам илузии дека на улица ќе покажат со прст на _____ (**јас**), ќе воздивнат од восхит за _____ (**мој**) успеси, освоени титули и незаборавни потези, затоа што _____ (**таков**) барање би било недолично, освен, можеби, ако не си извикан медиумски присутен светски шампион. Способноста однапред да се пресметаат потезите во шахот, всушност, наликува на гледање во иднината. Додека во умот _____ (**тие**) пресметуваш комбинациите, пред _____ (**ти**) ги снемива фигурите, гледаш низ _____ (**тие**), ги гледаш преместени на друго поле од она на _____ (**кој**) во моментот се наоѓаат на таблата. Потезите се најпрвин невидливи, пред јасно да бидат повлечени. Навистина, во шахот секогаш бев соочен со нешто невидливо. Но во животот беше сосем поинаку. Цело време додека сум _____ (**таа**) бил посветен на играта, гледајќи во невидливите нишки на комбинациите, покрај _____ (**јас**) растел некој дел од _____ (**јас**), напоредно со _____ (**јас**), кој немав способност да го насетам како што ги насетував потезите во шахот.

(Давор Стојановски, **Утеха за голите**,
ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

17. Пополнете ги празните места со **соодветен предлог**, избирајќи еден од понудените четири.

Уште таа го памети јасно тоа неделно попладне, кога Тодор ги сликаше 1. _____ таа фотографија. 2. _____ егејскиот неделен ручек, ориз 3. _____ кокошка и супа 4. _____ киселец, сите роднини тргнаа 5. _____ поворка 6. _____ патот 7. _____ полето 8. _____ фабриката 9. _____ брашно. Поворката го следеше татко им и фотографот Тодор. Тие одеа 10. _____ нив и ја носеа масата. Таа, на која сите штотуку ручаа заедно. Кога сите стигнаа 11. _____ полето 12. _____ трњето и боцките, Тодор и татко им ја кладоа масата 13. _____ полето. Дедо им Дине го носеше фотографскиот апарат толку внимателно, како тој да беше пушка. Што секој миг може да пукне. Бабите и другите роднини ги носеа столовите. И баксите 14. _____ шарените хартии и 15. _____ писмата 16. _____ Америка. Мајка им го држеше бебето, брат им Климент, 17. _____ раце. Сестра ѝ Маре се држеше 18. _____ фустанот 19. _____ мајка им. Таа, чупката, го носеше дебелиот, сино-бел чаршав, со вкрстени риги во вид на мали и големи квадрати. Тој сетне беше послан среде полето, 20. _____ ретката трева. Врз чаршафот седна дедо им Дине. А 21. _____ него, лево и десно ги седнаа чупките. Сè 22. _____ инструкциите 23. _____ фотографот Тодор. Баксите им ги кладоа во skutot на Маре и на Фросе. Маре 24. _____ истиот миг гласно вресна. Таа никогаш не сакаше да се слика. Не сакаше таа ни да седи на чаршафот. Најмногу не сакаше таа да ѝ ја извадат цуцлата 25. _____ од устата.

(Кица Колбе, **Земја на бегалци**,
ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

1. а. на	б. за	в. со	г. во
2. а. по	б. зад	в. за	г. на
3. а. во	б. при	в. од	г. со
4. а. со	б. од	в. за	г. во
5. а. кон	б. без	в. во	г. пред
6. а. во	б. по	в. на	г. спроти
7. а. врз	б. над	в. од	г. кон
8. а. спроти	б. зад	в. на	г. со
9. а. со	б. од	в. за	г. во
10. а. пред	б. зад	в. под	г. над
11. а. на	б. до	в. во	г. од
12. а. со	б. на	в. зад	г. пред
13. а. спроти	б. сред	в. во	г. од
14. а. со	б. на	в. врз	г. под
15. а. на	б. од	в. со	г. за

16. а. на	б. со	в. за	г. од
17. а. во	б. в	в. за	г. со
18. а. на	б. за	в. под	г. во
19. а. кај	б. на	в. од	г. при
20. а. врз	б. над	в. преку	г. покрај
21. а. сред	б. врз	в. до	г. од
22. а. покрај	б. според	в. освен	г. наспроти
23. а. од	б. на	в. до	г. по
24. а. при	б. на	в. со	г. во
25. а. во	б. врз	в. под	г. од

18. Означените глаголски форми ја содржат заменката **се**. Дали се работи за иста употреба и значење на заменката? **Образложете.**

Сестра им Маре вресна најсилно што можеше. Ја оставија да се слика со цуцлата. **Се гледа** и на сликата дека Маре е налутена и расплакана. Таа, поголемата чупка, Фросе, додека ги сликаа, **се плашеше** само од тоа да не одлетаат хартиите и писмата од отворената *бакса*. Во очите јасно ѝ **се чита** стравот. Ги склопи таа рацете една врз друга врз писмата, за да ги заштити од ветерот. Во тој миг нешто блесна во апаратот, закачен на ногарки во земјата пред нив.

(Кица Колбе, **Земја на бегалци**,
ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

19. Следуваат **именски синтагми** во кои се употребени **показни заменки**. Ваша задача е: а. наместо заменките да употребите **соодветна членска наставка** (на пример: ова прекрасно утро -- прекрасново утро); б. да ги објасните примерите во кои не е можна (или е невообичаена) оваа замена; в. да ја коментирате евентуалната разлика меѓу двете варијанти; г. двете варијанти да ги употребите во контекст, т.е. во реченица; д. да се обидете во **синтагмата** да ги употребите и **заменката и членската наставка**.

она чисто небо
тие наши успеси
таа мисла
ова дете
оваа убавина

оние добри луѓе
тој далечен спомен
оние несредени чувства
оние стари патишта
таа прекрасна музика

20. Во следниот текст се изоставени **членските наставки** и **кратките личнозаменски форми** за удвојување на **објектот/предметот**. Ставете ги таму каде што сметате дека е потребно.

Како малечка, Артемида презираше јагули зашто ѝ личеа на црни змии и ја плашеа, иако таа чудесна риба беше како нивни семеен симбол. Фасцинација зеде најголем замав кога Џејмс се опседна со јагула по смрт на негов татко од кого, всушност, наследи куќа, кога таа имаше девет години. Производ на таа воодушевеност што тогаш жареше со полна сила, а денеска тлееше благо но постојано во негова душа, беше една дебела збирка песни што тој му ја посвети на својот татко. Артемида, за разлика од брат ѝ Ричард, кој цел живот се гордееше со свој татко, никогаш не ја прочита, ниту таа, ниту која било друга од книги на Џејмс, зашто и беа чудни и неразбирливи. Во години пред болест и смрт, дури и нејзина мајка подгрваше фамилијарен интерес кон јагула, а нејзин полубрат Ричард правеше школски проекти на часови по биологија, потпомогнат од двајца, додека Артемида стоеше настрана згрозена од сив влекач. Уште тогаш замрази куќа на река Делавер, која ја посетуваа редовно.

(Ненад Јолдески, **Пливање спротиводно**, ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

21. Дали има разлика во употребата на **еден** во означените синтагми?
Образложете. Потоа, обидете се да го замените **еден** со **некој**. Што ќе добиете?

- а. **Еден лекар** не би постапил така.
- б. Дојде **еден лекар** и ни помогна.
- в. Во амбулантата работат **еден лекар** и две сестри.

22. Анализирајте ги следниве зборови од зборобразувачки аспект (**корен, основа, афикси**). Потоа толкувајте го нивното значење.

секојдневности
меѓупрви
свеченосно
заскит
човеконасушен
усоглазба

безздивен
песновидна
охридољупци
разминатици
недозволба

23. Дебатирајте во двојки на тој начин што едниот од вас треба да ја брани, а другиот да ја напаѓа позицијата на еколошкиот загадувач. Изберете сами конкретни улоги, а ако ви е потребна помош, искористете ги следниве:

- а.** претставник на компанија за експлоатација на шуми наспроти претставник на локалното население во близина на шумата што треба да се сече;
- б.** претставник на фабрика што не користи филтри за оџаците и претставник на локална земјоделска компанија;
- в.** претставник на компанија што сака да добие дозвола во крајбрежна зона за вадење нафта и претставници на локално еколошко друштво пред општинското собрание кое треба да даде дозвола за таа дејност.

24. Млади еко-активисти

Следните два текста (**А. Б.**) се извадоци од поголеми статии за еколошката свест кај младите луѓе. Вашата задача е да ги **дополните овие извадоци со воведен пасус** (3-4 реченици) **и со заклучен пасус** (2-3 реченици). На крајот **определете и наслов**.

А. Во учебната 2014/2015, овие ученици собраа 1.500 000 пластични шишиња, односно 37.400 килограми пластична амбалажа, илустративно, колку четири полни училници. Оваа огромна количина на амбалажен отпад кој го собрале само учениците од основните училишта од 6 општини, наспроти останатиот амбалажен отпад од пластика фрлен во контејнерите од само 16.737 килограми, укажува на тоа дека тие ги разбираат предизвиците на денешното живеење и учат како да предизвикуваат најмало можно влијание на животната средина и на живиот свет.

Б. „Мојот тим изнесе хипотеза дека би можеле да го користиме јагленот што веќе се наоѓа во стиропорот за да создадеме активен јаглен, кој денес се користи во речиси секој филтер за прочистување на водата.

Се обидувавме одново и одново, по секој неуспешен обид. Речиси бевме подготвени да се откажеме, но тогаш се случи тоа. Во вистинско време, со вистински температури и хемикалии, конечно добивме успешни резултати од тестот, кои ни покажаа дека создадовме активен јаглен од фрлениот стиропор“.

25. Поврзете ги личностите и нивните изјави. Се работи за претставници на две компании, на една организација и на една амбасада. Сите тие учествувале во еколошка акција со цел да се подигне свеста за потребата од замена на пластичните кеси.

1. Владимир Косијер, генерален директор на Пивара Скопје.
2. Ваутер Пломп, амбасадор на Кралството Холандија
3. Маријана Велкова-Лончар, претседателка на Организација на потрошувачи на Македонија
4. Филип Ивановски, директор на Пакомак

А. „Неразградливите пластични кеси се огромен глобален еколошки проблем за целокупната природа, особено за животинскиот свет во реките, морињата и океаните. Лично ќе бидам многу среќен доколку со денешната симболична акција ги поттикнеме луѓето да променат нешто во нивните секојдневни навики и со тоа, наместо да учествуваме во создавање на проблемот, заедно да бидеме дел од неговото решение.”

Б. „Среќен сум што повторно, заедно со нашите партнери, колеги и пријатели, чиј број постојано се зголемува, спроведуваме нова акција преку која заедно испраќаме симболична, но силна порака дека сите ние како поединци можеме со своето однесување да придонесеме за почиста животна средина. Како компанија сме силно посветени на заштитата и унапредувањето на животната средина, што е за нас од огромно значење. И во оваа прилика сакам да апелирам и до останатите компании и целото општество да го преземат својот дел од одговорноста и повеќе да се ангажираат во решавањето на проблемот со загадувањето на околината, со што креираме услови за одржлива иднина за нас и за идните поколенија.”

В. „Од пластиката како материјал за пакување не можеме целосно и веднаш да се откажеме, но употребата на неразградливите пластични кеси секако дека може драстично да ја намалиме, користејќи подолготрајни материјали за торби за повеќекратна употреба. Имено, најопасно загадување за живиот свет во морињата и океаните се токму пластичните кеси кои не се разградуваат.”

Г. „Сите знаеме дека пластичните кеси наоѓаат широка примена во современиот начин на живот, но сметаме дека ние како потрошувачи прекумерно ги употребуваме и со тоа сме одговорни за загадувањето. Имено, во светот секоја минута се трошат и до еден милион пластични кеси, а само една на секои 200 од нив се рециклира. Останатиот дел многу често завршува во природата каде со десетици, па и стотици години го загрозува целокупниот жив свет, а со тоа и нашето здравје.”

26. Претставете слични еколошки акции од вашите земји.

27. Погледнете ги следните наслови на статии. Типично за насловите е тоа што се номинализирани, т.е. не содржат глагол во лична форма. Обидете се да ги трансформирате во полни реченици.

а. 12 ГРАЃАНСКИ ИНИЦИЈАТИВИ ЗА СПАС НА ВОДНО

б. ПРЕКУ ЗАМЕНА НА НЕРАЗГРАДЛИВИТЕ ПЛАСТИЧНИ КЕСИ, ДО ПОЧИСТА ЖИВОТНА СРЕДИНА

в. ЕКО ИНИЦИЈАТИВА НА ПРОКРЕДИТ БАНКА ЗА ПОДОБРА ЖИВОТНА СРЕДИНА

г. НАЈВИСОКИ СТАНДАРДИ ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ПРЕКУ ДИЈАЛОГ СО ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР И НАУКАТА

Лекција 3

Моето здравје

„Одржувањето на телото во добро здравје е обврска... инаку нема да имаме силен и чист ум.“

„Единствениот начин да бидеш здрав е да јадеш тоа што не сакаш, да пиеш тоа што не сакаш и да работиш тоа што не сакаш.“

Марк Твен

„Здравјето е релативна работа. Не постои апсолутна состојба на здравје или на болест. Сечија физичка, психичка и емоционална состојба е комбинација од двете.“

Теодор Исак Рубин

1. Дискусија

Коментирајте ги наведените цитати. Со кој се согласувате, а со кој не? Зошто?

Образложете во каков однос кон другите работи во животот се наоѓа здравјето за вас.

2. Кое е значењето на следните изреки:

„Во здраво тело здрав дух”

„Сè се купува освен здравјето”

Дали се користат во вашата средина?

3. Прочитајте го следниов текст и изработете ги вежбите дадени подолу.

Појавувањето на првите брчки на лицето е знак на стареење. Овој процес е неизбежен без оглед на големиот напор на научниците да пронајдат лек за долговечност. Меѓутоа, постојат многу начини кои можат да го забават процесот на стареење, а бројни истражувања докажаа дека младешкиот изглед на лицето и телото може да се одржува долго доколку во организмот се внесуваат антиоксиданси и хранливи материи.

Една американска студија покажа дека количината на антиоксиданси во организмот е директно поврзана со должината на човечкиот живот. Во неа, исто така се истакува дека долговечниот убав и младешки изглед на лицето и телото се поврзани со неопходното внесување во организмот најмалку пет порции овошје и зеленчук. Не секое овошје и зеленчук делува исто, бидејќи борбата против слободните радикали, кои се најодговорни за стареењето, не е иста.

И само што решив дека во Новата Година ќе се посветам на здрава исхрана, со што ќе се подобри и моето здравје и мојот изглед, наидов на една статија која вели дека не е добро да се јаде ни премногу здрава храна!!!

Според најновите истражувања се докажа дека внесувањето многу здрава храна може негативно да влијае врз здравјето на луѓето. Научниците тврдат дека рамнотежата на нутритивните вредности во телото лесно може да се измести доколку се консумира само здрава храна.

И сега што?

Ова е само едно од долгата низа научни сознанија што ни ги сервираат. И ни предизвикуваат забуна – барем мене. Добро е да се пие кафе – лошо е да се пие кафе. Јадете јајца, не јадете јајца. Алкохолот е добар здравјето, па не е добар за здравјето. Треба да се јаде многу зеленчук, не треба да се јаде многу зеленчук. Добро е да се земаат додатоци во исхраната, како што се витамини, антиоксиданси, минерали – не е добро тоа да се прави.

Навистина сум збунета.

Можеби најдобар одговор во сè е умереноста. Во ништо не треба да се претерува. Во сè треба да се биде умерен – па дури и во консумирањето здрава храна. Така што, сега за сега, ќе се обидам да јадам повеќе зеленчук и овошје, но нема да се лишувам ни од добра порција кебапчиња, пица, и некоја чашка алкохол плус.

А стареењето – и тоа е природен процес. Несомнено, се обидувам и ќе продолжам да се обидувам да ја забавам природата и со здрава храна и со козметички препарати – но мислам дека најголемата мудрост е во тоа човек елегантно да си ги прифаќа годините.

А за крај, морам да го кажам и следното – со нетрпение ја очекувам наредната научна студија, која ќе докаже дека и пушењето е барем малку добро за здравјето!

Предложете наслов за овој текст!

Одговорете на следниве прашања, одбирајќи еден одговор од понудените четири:

1. Каков е ставот на авторката на текстот кон здравата храна?
а) јасен б) конфузен в) позитивен г) негативен
2. Каков е ставот на научниците во однос на здравата храна?
а) едногласен за б) контрадикторен в) едногласен против г) неутрален
3. Како ќе постапи на крајот авторот на текстот?
а) радикално ќе ги смени навиките б) спротивно на научните сознанија
в) урамнотежено во изборот на храната г) нема ништо да смени во навиките
4. Кој е првичниот повод авторката да зборува за здравата храна?
а) откажување од пушење б) процесот на стареење
в) одржување на телесната тежина г) менување на животниот стил
5. На што се надева авторката на текстот?
а) дека ќе ослаби б) дека ќе изгледа помлада
в) дека цигарите не се многу штетни г) дека здравата храна не е многу корисна

4. Дискусија

- Дали се согласувате со тврдењата на научниците околу здравата храна? Дајте аргументи за или против.
- Какво е вашето искуство? Дали внимавате на исхраната и во колкава мера?
- Дајте еден пример за здрава и за 'нездрава' храна и наведете ги нивните карактеристики.

5. Прочитајте ги двата текста и одговорете на прашањата дадени подолу.

НЕ ВЕЖБАМ, ПИЈАМ ВИНО И ОСЛАБНАВ 15 КИЛА, ВЕЛИ ПЕЈАЧКАТА КЕЛИ КЛАРКСОН

Со години, пејачката Кели Кларксон беше критикувана за нејзината тежина. **Но**, изминативе неколку месеци, таа ослабна 15 килограми.

Триесет и шестгодишната пејачка вели дека ја намалила тежината благодарение на книгата „Парадоксот на растенијата: Скриени опасности во здрава храна која предизвикува болести и зголемување на телесната тежина“, а, исто така, вели дека новата исхрана ѝ ја олеснува состојбата со тироидната жлезда.

„Имав автоимуна болест и проблем со тироидната жлезда, што започна во 2006 година“, откри Кларксон во шоуто на Ен-Би-Си.

„Знам дека за шоу-бизнисот се најважни килограмите, **но** за мене е поважно што од февруари веќе не користам лекаства за мојата состојба“, рече пејачката и низ смеа додаде: „**Не** вежбам, само вино пијам“.

Кларксон, исто така, рече дека сè уште јаде торти и пржено пилешко, **но** кога го готви тоа, користи состојки како бадемово брашно.

„Искрено, навистина е **скапо** да се храниш **здро**во. Посакувам државата навистина да најде начин да помогне во оваа област. Јас бев **сиромашна** во детството и моето семејство **не** можеше да си дозволи **здрава** храна“, порача таа.

(извор: www.smart.sdk.mk)

ЕДНА ОД ТАЈНИТЕ НА МОЈОТ УСПЕХ Е ШТО ЈАДАМ РЕДОВНО, ВЕЛИ КРИСТИЈАНО РОНАЛДО

Кристијано Роналдо **не** се срами да ја покажува својата **неверојатна** фигура и **иако** 33-годишен, секогаш изгледа како да е во топ-форма. **Освен** посветеноста кон тренинзите, ова, секако, се должи и на неговиот внимателен режим на исхрана.

Роналдо мора да ги брои калориите, **но** имајќи предвид колку тренира и вежба секој ден, баш и **не** мора да се воздржува кога е во прашање храната.

Појадокот вообичаено се смета за најважен оброк за спортистите и Роналдо вели дека наутро јаде доволно за да се обезбеди со енергија до ручекот. Како што откри за „Бизнис инсајдер“, неговиот појадок се состои од јајца и шунка, кроасани, тост со авокадо, јогурт и од разни овошја. Ова го дополнува со свежо цедени сокови и кафе.

„Една од тајните на мојот успех е што јадам редовно. Дневно можам да изедам и до шест мали оброци“, вели Роналдо.

За ручек преферира риба, при што омилен му е бакалар, со кромид, компири и матени јајца. Главниот готвач на португалската репрезентација вели дека често му бара и сабјарка и бранцин.

„Како одговорен спортист, тој јаде сè што ќе се зготви, **но** најмногу сака некои видови риба, како сабјарка и бранцин“, вели готвачот Лаврадор.

Роналдо додава дека протеините се клучот на неговата диета.

„Избегнувам работи кои се **лоши** за мене, како алкохол, газирани сокови и процесуирана храна. Сакам свежи овошје и зеленчук, цели зрна и посни протеини“.

Во ресторан, Роналдо **нема** проблем да нарача голем стек со салата, а **место** класични грицки, тој сака да мези туна на леб.

(извор: smart.sdk.mk)

1. Раководејќи се само од насловот, за каков успех зборуваат двете личности?
2. Дали се двете личности на иста возраст и во иста професија? Образложете.
3. Дали двете личности имаат здравствен проблем што го лекуваат со помош на исхраната? Образложете.
4. Во кој од двата текста се зборува и за социјалната димензија на исхраната? Образложете.
5. Дали двете личности имаат/имале проблем со прекумерна тежина? Образложете.
6. Според вас, која од двете личности е во поповолна ситуација и зошто? Како би ги оцениле нивните режими на исхрана?
7. Погледнете ги подвлечените зборови во текстот и одговорете:
 - а. На кои зборовни групи им припаѓаат и какво значење имаат (потврдно/одречно)?
 - б. Наведете ги нивните антоними и обидете се да ги употребите во соодветните реченици, водејќи сметка за промените што ќе настанат.
 - в. Најдете ги примерите во кои се употребени модални конструкции. Трансформирајте ги во одречни.

6. Работа во двојки:

Разменете податоци со вашиот колега/колешка за следново:

- а. сегашен режим на исхрана
- б. поранешни искуства со исхраната и со здравјето
- в. што сте правеле порано, а сега веќе не
- г. ставови за здрава/лоша исхрана

Потоа претставете ги одговорите пред групата.

7. Работа во групи:

Поделете се во две групи. Едната ја застапува тезата дека за здрав живот е примарна физичката активност, а другата дека е примарна правилната исхрана. Составете текст и аргументирајте ги вашите мислења.

8. Од следниот текст произлегуваат повеќе прашања (**од граматички и од лексички карактер**) за анализа и за дискусија. Прво прочитајте го текстот интегрално, а потоа изработете ги вежбите дадени подолу.

А. Посакав на Тања и на Кире да им **купам** комплет перничиња – барем да се две, оти неубаво е на гости да **се појавиш** со едно перниче. Но едно перниче (еј, перниче!) чинеше 600 денари, а јас имав само 1000. А и не сакав да им **купам** нешто што јас така длабоко го посакував. Не страдав толку многу по нормален кауч и фотелји колку по перничињата со кои би ги **накитила**.

Б. Потоа се **прошетав** кај постелнините, не затоа што очекував дека можам да им **купам** комплет чаршаф со перници на Кире и на Тања, имајќи предвид дека ем не знам колкав им е креветот ем сигурно го надминуваат мојот предвиден буџет, туку затоа што нашите чаршафи беа грди.

В. На крај **видов** на распродажба неколку различни видови сидни часовници – некои од нив интересно асиметрични. На симболично ниво, си **реков**, можеби и не е толку добро на пар да му **дадеш** часовник. Мене некој да ми **даде** часовник, ќе си **помислам** дека сака да ми каже дека времето минува и дека стареам. „Нека ви отчукува часовникот, како да сакам да им честитам. Или може обратно: „Да си го **поминете** векот заедно.“ Ете, така ќе им **кажам** кога ќе им го **дадам** овој модерен часовник што којзнае дали им одговара на станот.

Г. Ми **останаа** уште 12 денари. Тоа беше толку навредлив кусур што **решив** да го **потрошам**. **Влегов** во најблиската продавница за цигари и **купив** кибрит што чинеше 8 денари. Останатите железни денарчиња како за инает **решив** да ги **испуштам** зад себе додека одам. „Госпоѓо, госпоѓо! Ви **падна** нешто!“ ми **рекоа** двајца чесни граѓани. Се **завртев**, студено ги **погледнав**, а потоа погледот презриво го **свртев** кон железното париче, како да сакам да им **речам** ‘на, земи си го’. Чекајќи го Нино на пешачкиот премин, едно по едно ги палев и ги горев сите чкорчиња, оставајќи ги да ми **паднат** до нозе кога ќе **изгорат** до пола. Кога Нино **стигна**, изгледаше како да стојам среде малаклада.

(Румена Бужаровска, **Не одам никаде**, ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

9. Обоените глаголи се свршени по вид. Ваша задача е:

а. да ја дадете нивната основна форма (на пример: **останаа-остане**);

б. да кажете во кое време и начин се употребени и да ја објасните разликата во поглед на свршеноста, т.е. на одвивањето на дејствата;

В. да ги најдете глаголите од несвршен вид; да определите во кое време и форма (на пр. глаголски прилог) се употребени и да ја посочите разликата во поглед на несвршеноста, т.е. на одвивањето на дејствата во однос на свршените.

10. Одговорете на следните прашања во однос на секој пасус:

Пасус А.

1. Дали правите разлика меѓу формите **посакав-сакав-посакував**? Образложете, имајќи го предвид контекстот.
2. Дискутирајте го делот **'неубаво е на гости да се појавиш'** од аспект на негацијата и од аспект на категоријата лице.
3. Како го толкувате делот **'еј перниче!'**?
4. Обидете се да ја замените формата **'би ги накитила'** со друга. Што ќе добиете?

Пасус Б.

1. Обрнете внимание на причинската реченица и негацијата во неа. Обидете се да ја парафразирате оваа реченица со тоа што ќе ја употребите негацијата на друго место.
2. Што значи зборот **ем** и со каква функција е употребен?

Пасус В.

1. За кава симболика во однос на часовникот станува збор? Дали е таа позитивна или негативна за ликот во расказот?
2. Кои други модални зборови може да ги употребите наместо **можеби**? Образложете ја разликата.
3. Какви се исказите **Нека ви отчукува часовникот** и **Да си го поминете векот заедно** од аспект на граматичката и модалната структура? Што ќе се добие ако се негираат?
4. Во овој пасус има иста структура како во пасус А. Најдете ја.
5. Од кој глаголски вид е глаголот честита? Изменувајте го во двете минати определени времиња.

Пасус Г.

1. Од ваша гледна точка толкувајте ги причината и начинот на кој ликот во расказот го троши кусурот.

2. Во какво расположение се наоѓа ликот? Посочете со конкретни примери.
3. Дали функцијата и значењето на дативната кратка заменска форма во деловите **Ви падна нешто** и **Ми рекоа** е иста? Аргументирајте.
4. Што значи зборот **на** во делот '**на, земи си го**'? Наведете синоним.

11. Во заградите се дадени **глаголи во несвршен и во свршен вид**. Ваша задача е да ги употребите во соодветно **минато определено време (имперфект или аорист)**, водејќи се од контекстот.

Она попладне кога рибарот го **(врзува, врзе)** јажето на пристаништето, **(знае, познае)** дека засекогаш ќе останам тука. Дента кога **(стапнува, стапне)** на Гавдос, си **(ветува, вети)** дека никогаш повеќе нема да помислам на тебе. И не **(помислува, помисли)** цели десет години, до денес, кога Михали се **(враќа, врати)** вознемирен дома. Првпат **(гледа, виде)** страв на неговото лице. Уште рано утрово се **(собире, собере)** во таверната за да го пречекаат докторот. Додека **(пие, испие)** ракија, попот го **(прашува, праша)** што има ново од другата страна, покажувајќи со раката преку морето. Докторот им **(кажува, рече)** дека **(паѓа, падне)** Берлинскиот ѕид, дека цела Европа е во исчекување. Сите **(молчи, замолчи)**. Никому не му **(сум, биде)** јасно какво значење би имал еден ѕид за Европа. Тука луѓето со години **(живее, заживее)** заборавени, историјата упорно ги **(одминува, одмине)** ги **(одминува, одмине)** и лепрата и гладот, и таман кога **(помислува, помисли)** дека и овој пат ќе ги одмине, во таверната **(влетува, влета)** Спиро и на сиот глас **(почнува, почне)** да вика: „Тие **(доаѓа, дојде)**! Ене ги, се приближуваат кон пристаништето!“ И без да прашаат кои се тие, сите се **(упатува, упати)** кон пристаништето во Караве. И тогаш, од среде мирното море, во облик на чамец, до нив сè повеќе се **(приближува, приближи)** стравот. Од чамецот **(излегува, излезе)** тројца луѓе, двајца мажи и една жена. Жената **(сум, биде)** со кратко потстрижана коса, повеќе **(личи, заличи)** на маж отколку на жена. Рибарот што ги **(носи, донесе)** им **(кажува, рече)** дека се дојдени да се лекуваат на островот. Им **(кажува, рече)** дека се Руси.

(Петар Андоновски, **Страв од варвари**, ИЛИ-ИЛИ, Скопје, 2018)

12. Дискусија

Вакцини: за или против?

Дали сте запознаени со различните ставови во врска со вакцинирањето на децата? За тоа дали се вакцините повеќе штетни отколку корисни? Кое е вашето мислење? Каква е состојбата во вашата земја? Дали има дебати во врска со ова прашање? (Кои луѓе се против, а кои за?)

13. Во следниот текст се зборува за тоа каква е состојбата со вакцинирањето во Македонија. Прочитајте го текстот и потоа:

а. сумирајте го секој од трите пасуси со две до три реченици;

б. дајте наслов за секој од трите пасуси;

в. одговорете ги прашањата 1-3, одбирајќи еден одговор.

Кампањите против вакцините го земаат данокот

1. Вакцината против морбили (мали сипаници), рубеола и паротит (МРП) е откриена во 1963 година, но стравот од имунизација со оваа вакцина во Македонија трае и по повеќе од половина век. Кулминацијата ја достигна во изминатите неколку години поради бројните кампањи против имунизација на децата започнати од страна на родители, но и од страна на квази-експерти за оваа област. Влијание врз состојбата имаше и стравот од квалитетот на вакцините што се увезуваат во Македонија, како и неедуцираноста на дел од родителите и нивното стравување дека некои од вакцините предизвикуваат аутизам кај децата, податок кој научно не е потврден. Резултат од ваквиот сплет на околности, денес е - епидемија на морбили во Скопје, прогласена од Министерството за здравство, поради 12 нови случаи.

2. По првите седум случаи на мали сипаници кои беа потврдени на крајот на минатиот декември во населбата Радишани во општина Бутел, една недела подоцна новите случаи доаѓаат од различни скопски општини - Кисела Вода, Гази Баба, Аеродром и повторно - Бутел. Во вториот бран од 12 лица со исти симптоми, за шест од нив наодот е потврден преку соодветни анализи, а за другите шест резултатите се очекуваат денеска. Заразените ја немале примено вакцината против МРП, а меѓу нив, освен деца на возраст од 8 месеци до 4 години, има и двајца возрасни. На Клиниката за инфективни болести се хоспитализирани осум од заразените лица, најголем дел се со бронхопневмонија како најчеста компликација, а кај возрасните и со посериозна клиничка слика.

Епидемијата на морбили откри дека кампањите против имунизација резултирале со загрижувачки податоци. Според епидемиолозите, дури 15.000 деца од Скопје на возраст од 1 до 14 години не примиле вакцини против МРП. Тоа предизвика и нови мерки од Министерството за здравство.

„Принудени сме да донесеме привремена мерка, со која се забранува децата кои не се вакцинирани со МРП вакцина да се носат во градинките“, рече вчера министерот за здравство.

Но откри и уште еден податок - дека по првите случаи на морбили во Радишани, ни повиците за вакцинирање на децата пред Нова Година не дале поголем резултат.

„Од 15.000 невакцинирани деца под 14 годишна возраст, со повиците за вакцинирање само 310 се вакцинираа, што е исклучително мала бројка“, рече министерот за здравство.

Поради страв од квалитетот на вакцините во Македонија, голем дел од родителите или не ги вакцинираат децата, или и натаму самоиницијативно купуваат вакцини од земји на ЕУ, најчесто од соседна Грција. Надлежните предупредуваат дека таквите вакцини се ризични поради недостиг од контрола при транспортот и недостиг на податоци како се чувани

во аптеките. Односно, дали е запазен стандардот да се чуваат на температура меѓу 2 и 8 степени, која не смее да биде повисока или пониска и при транспортот, бидејќи може да предизвика несакани реакции или да нема никаков ефект по примањето.

3. Важноста од имунизација против МРП е битна и поради фактот дека епидемија на морбили има и во регионот - во Србија и Романија. Поради слабиот одсив за имунизација, во Романија од 2016 до 2017 година беа регистрирани 4.000 случаи на заболени од мали сипаници, од кои 70 отсто деца од една до четиригодишна возраст. Поголемиот дел од заболените потекнувале од пограничните области со Србија и со Бугарија. До април 2017 година во Романија од морбили починаа 23 лица, а двојно повеќе (46) до април 2018 година, кога бројот на заболени достигна до 12.000 регистрирани случаи, по што романската влада ја спушти возрасната граница за имунизација од 12 на 9 месеци.

Според податоци на СЗО, историјата на заболувања од мали сипаници покажува какво е значењето на вакцината. Пред масовните кампањи за вакцинација, големи епидемии на мали сипаници избувнувале на две до три години, при што, според според податоци на СЗО, во просек умираше 2,6 милиони луѓе ширум светот. По помасовната употреба на вакцината, до 2016 година, глобалната бројка на починати лица паднала на околу 90.000. Според статистиките, од мали сипаници умираат еден до двајца на секои 1.000 заразени.

(извор: www.dw.com)

1. Вакцирањето не се спроведува доследно поради:

- а. слабата кампања за имунизација на децата
- б. збир на/од субјективни проценки
- в. опасноста од аутизам како последица
- г. увоз на некавалитетни вакцини

2. Случаите на заразени со мали сипаници се забележани:

- а. кај децата во основните училишта
- б. кај возрасните
- в. кај деца од претшколска возраст
- г. и кај деца и кај возрасни

3. Родителите се уплашени и поради тоа:

- а. не ги вакцинираат децата
- б. се консултираат пред да ги вакцинираат децата
- в. ги вакцинираат децата во земји од ЕУ
- г. купуваат вакцини во проверени аптеки

14. Следниот текст претставува вовед во реклама за медицински производ. Дали може да откриете за каков здравствен проблем се работи? Каков лек би се препорачал?

Повторно **ЗАБОРАВИ** каде ги остави очилата, ги **ЗАБОРАВИ** и сите родендени на најблиските, **ЗАБОРАВИ** што сè треба да купиш од локалниот маркет и повеќе не можеш да се извлекуваш дека е „до годините“...

Врати ја својата меморија да те служи исто како во младоста и „заборави“ на забораеноста, бидејќи има уште време за убави моменти кои треба да се **ЗАПАМЕТАТ!**

(извор: www.zdravjeihrana.mk)

15. Глаголите **заборави** и **запамети** се антоними. Дали може да го замените првиот (употребен во текстот) со вториот и дали ќе дојде до некаква промена – формална и значенска?

Парафразирајте го изразот ‘ „заборави” на забораеноста’.

16. Во следниот текст има **стилски и граматички грешки**. Обидете се да ги најдете и да ги поправите. На некои места потребно е целосно преформулирање.

Црниот дроб е најголемиот орган во телото, а сепак веројатно е најмногу потценета и многу малку луѓе водат сметка за него. Цел ден вашиот црн дроб работи напорно за не само да ја претвори својата храна во хранливи материи, а и да помогне во елиминирањето на токсините во нашето тело. За жал, вообичаената, не толку здрава исхрана не му прави на нашиот црн дроб секаква услуга. Сите преработени состојки, пражена храна и луѓи количества на сол и шеќер, заедно со сите други загадувачи на животната средина или стрес, навистина дополнително наддаваат оптоварувањето на овој важен орган. Добрата вест е дека има многу едноставна и достапна храна што, ако се стави, ако се додаде во вашата исхрана, може да му помогна многу на црниот дроб, па затоа така добро одморен, здрав и подготвен да се врати на работа. Погледнете за што станува збор. Денеска ќе ви понудиме 8 видови храна која и тоа како го исчисти овој орган.

(извор: www.zdravjeihrana.mk)

17. Обидете се да ги поврзете позициите на вежбите (**A - Г**) со ефектите (**1 - 4**) што се постигнуваат:

(извор: www.smart.sdk.mk)

1. Го развива фокусот
2. Ја зголемува флексибилноста
3. Ја заздравува/освежува крвта
4. Таа е супер начин за менаџирање на стресот

А. Луѓето кои вежбаат јога обично се пофлексибилни и физички способни. Иако не се сметате за флексибилен, јога позициите помагаат во градуално зацврстување на телото. Редовното вежбање јога, исто така, го подобрува држењето на телото, бидејќи 'рбетот станува многу пофлексибилен.

„Долна кучешка позиција“ е една од најпознатите јога позиции кога двете раце и носот се потпрени целосно на подот, а колковите се подигнати горе. Оваа позиција помага во истегнување на телото, при што се стимулира циркулацијата, а посебно вратот, главата и рамењата добиваат енергија.

Б. Грижата за нашата ментална благосостојба е потребна, исто колку што е важно да бидеме добро физички. Јога е позната по развивање на фокусот, кој се конкретизира на две основни функции: дишењето и движењето на телото. Ова помага во насочувањето на моменталното внимание и во способноста толку да не ни пречат звуците од секојдневието.

„Тратака“ е една од позициите која помага во смирувањето на мислите и во развивањето на способноста за внатрешна визуелизација. Таа традиционално се прави со свеќа, каде таа станува единствената точка на фокус.

В. Клучната доблест на јогата е потенцијалот да го намали стресот. Благодарение на комбинациите на медитација и вежби на дишење, јога ги смирува телото и умот и помага да го фокусираат вашето внимание.

„Вежбата со дланки“ е еден од најдобрите начини да се полните со добра енергија во раните часови по будење. Затворете ги очите на неколку минути и нежно држете ги дланките врз нив.

Г. Јогата е добра и за крвните садови и крвта. Доколку се вежба редовно, помага во намалување на крвниот притисок, зголемување на капацитетот на белите дробови, подобрување на респираторните функции и во подобрување на срцето и циркулацијата. Истегнувајќи ги мускулите, јогата ги прави почувствителни на инсулиноот, клучот за контрола на шеќерот во крвта.

„Свеќа“ е меѓу најдобрите позиции за стимулација на циркулацијата на крвта во мозокот и кај оптичкиот нерв. Испружете се на душекот за вежбање и кренете ги нозете нагоре во прав агол. Ќе почувствувате како крвта тече од нозете кон срцето.

18. Во следниот текст пополнете ги празните места одбирајќи еден од понудените одговори.

0. а. повозрасен **б. највозрасниот** в. возрасен г. возрасниот

1. а. трчаше б. истрча в. трчајќи г. трчаа

2. а. патот б. патеката в. патека г. пат

3. а. вежбање б. тренирање в. трчање г. движење

4. а. давам б. стојам в. нудам г. станам

5. а. со	б. преку	в. на	г. по
6. а. ме	б. ми	в. мене	г. го
7. а. најмногу	б. дури	в. освен	г. речиси
8. а. кому	б. која	в. кои	г. кое
9. а. допатува	б. патуваше	в. отпатува	г. остануваше
10. а. трчаа	б. трчале	в. трчаат	г. ќе трчаа

ТРЧАМ ОТИ ОД СЕДЕЊЕ МЕ БОЛИ 'РБЕТОТ – САНДЕ СТОЈАНОВСКИ И ГОДИНАВА БЕШЕ О. _____ УЧЕСНИК НА ПОЛУМАРАТОНОТ ВО ВЕЛЕС

Како и претходните два полумаратони во Велес, така и годинава 1. _____ и ја мина целта и 72-годишниот Санде Стојановски од Лозово. Тој беше највозрасниот учесник, а 2. _____ од 21,1 километар ја истрча за 1:47:49 часа, што е 40. постигнато време по вредност.

„Ќе трчам до 87 години, за да го надминам рекордот на највозрасен учесник во Македонија. Немав никакви проблеми. Имам природна кондиција, здраво срце, постојано сум во 3. _____, работам, малку и тренирам. Не ми беа проблем овие 21 километар, трчам и маратон. Одам да работам физичка работа во село, кому му треба му 4. _____ на располагање. Работам бавча, ниви, тутун, копам дворови на соседи кои не можат да работат. Најмалку од времето трошам за правење муабет 5. _____ мобилен или за седење, оти кога гледам телевизија, 6. _____ боли 'рбетот. Повеќе сум во движење, трчање“, рече Санде, кој работел како инженер агроном во ЗИК „Овче Поле“ и во „Жито Скопје“.

Учествувал на маратони во Белград, Подгорица, Сараево, Ниш и на 7. _____ сите во Македонија. Задоволство му е да трча на овие долги патеки, а на неговите 72 години може да прави и стој на раце.

Меѓу 20-те жени 8. _____ трчаа полумаратон беше и Јасмина Палуровиќ, градоначалничката на Крушевац во Србија. Постигна 15. време од 2:14:57 часа, а во Велес 9. _____ со уште неколку сограѓани, меѓу нив и победникот на полумаратонот во машка конкуренција – Ненад Живковиќ.

„Трчањето е начин да се живее здраво, проблемите со кои се судираме во работата да се потиснат. Така се надминува и секојдневниот стрес. Првпат сум на оваа трка, дојдов на покана од моите колеги кои веќе 10. _____ тука“, кажа Палуровиќ.

На полумаратонот учествуваа 262 тркачи.

(извор: www.sdk.mk)

19. Врз основа на следниот текст изработете рекламен флаер/информативен леток. Обидете се да ги употребите сите информации од текстот.

„Еуролинк осигурување“ трета година по ред ја организира бесплатната пливачка школа за деца на возраст од осум до 12 години, повторно во три града. Новина е што оваа година школите се адаптирани и за деца со оштетен слух и вид, како и за деца со Даунов синдром, соопштија од компанијата.

Тргувајќи од ланското позитивно искуство, овојпат школата ќе се реализира во Скопје, Струмица и Кавадарци, под раководство на тимот на поранешната олимпијка проф. Наташа Мешковска.

Часовите ќе се реализираат по програмата преземена од Американската програма за обука на деца непливачи, која гарантира дека за осум до 10 часа секое дете ќе ги совлада основните техники на пливањето.

Пријавувањето е веќе започнато во Скопје и трае од 11 до 17 јуни. Во Струмица пријавувањето е од 22 до 29 јуни, а во Кавадарци од 2 до 8 јули, и тоа преку мејлот plivajuzivaj@eurolink.com.mk.

Школата во Скопје ќе се одржи во СЦ „Борис Трајковски“ и почнува на 20 јуни, во Струмица на 2 јули, а во Кавадарци на 10 јули.

Летната пливачка школа на „Еуролинк осигурување“ е активност во рамките на платформата за корпоративно-општествена одговорност „Еуролинк – вашата врска со вистинските вредности“.

20. Следната реченица претставува допусна зависносложена. Овој тип реченици може да се трансформираат во спротивни независносложени:

Иако јогата постои од пред илјадници години, во последно време таа стана посебно популарна во модерната култура.

Јогата постои од пред илјадници години, **но** во последно време таа стана посебно популарна во модерната култура.

Направете ваква трансформација од следниве примери:

1. Иако необична, оваа боја за коса станува голем пролетен хит.
2. Иако треба да го цените гестот, чувањето на непосакувани предмети во домот влијае на мирот и среќата.
3. Не знам да работам на компјутер, ниту сум заинтересиран, иако знам дека тоа би ми го олеснило процесот на планирање на производството, па и самото производство.

4. Рафаел Надал, изненадувачки, сè уште нема освоено титула во 2019 година, иако веќе се одиграа три турнири на неговата омилена подлога, на земја.

5. Иако туризмот не им е главна стопанска дејност, тие многу ги ценат странците што доаѓаат и секогаш се трудат топло да ги пречекаат.

21. Допусните реченици може да се врзат и со сврзникот **и да**. Споредете ги следните примери и утврдете ја разликата во значењето:

Иако го поканивме, не дојде.

И да го поканиме нема да дојде.

22. Сега, поврзете ги следните реченици во допусни, употребувајќи ги двата модели (со **иако** и со **и да**). Внимавајте на можните промени во поглед на негацијата.

1. Врне. Земам чадор.
2. Ме поздрави. Се направив дека не го гледам.
3. Го загубија последниот натпревар. Сепак го задржаа првото место на табелата.
4. Многу е расеан. Секогаш ми се јавува за роденденот.
5. Ретко се вклучуваше во нашите игри. Немаше многу слободно време.

23. Во следниот текст редоследот на пасусите е измешан. Обидете се да ги подредите и образложете по што се водевте при подредувањето. Потоа, наведете на што се однесуваат обоените зборови.

ВО ГЕВГЕЛИЈА СИТЕ ВОЗАТ ВЕЛОСИПЕД ОТИ Е РАМНА КО ТЕПСИЈА, ВО СТРУМИЦА СЕ ВОЗИ РЕКРЕАТИВНО ПО ПЛАНИНИ

„Последниве години значително е зголемен бројот на велосипедисти во Струмица, претежно од младата популација. **Ги** користиме рекреативно за посети на излетничко-рекреативните места како што е Св. Илија, манастирите во Водоча и Вељуса, но и до

природните убавини на Беласица и Огражден. Многу малку може да се видат граѓани кои со велосипеди одат на работа. Верувам дека полека се менуваат навиките и во Струмица и струмичани ќе го заменат автомобилот со велосипед, оти на тој начин се грижиме од една страна за нашето здравје, не ја загадуваме животната средина и ги избегнуваме сообраќајните метежи“, кажа Кире Тасев од ВК „Актив“ од Струмица.

- За разлика од Гевгелија, Струмица има и велосипедски клуб и обележани патеки па дури и локации за паркинзи, но ретко **кој** вози велосипед до работа или до пазар, иако добар дел е рамничарски. Велосипед се користи претежно за рекреација или пак за велосипедски тури по планините во струмичкиот регион, **што** самоиницијативно, **што** во организација Велосипедскиот клуб „Актив“ од Струмица.
- „**Тоа** е традиција кај нас. Нема семејство, а да нема минимум два до три велосипеди, и за децата и за возрасните. **Овде** и стари и млади возат велосипед. **Едни** го користат за да одат на школо, факултети, **други** за на работа, **трети** за извршување на секојдневни обврски, да пазарува, да плати сметки. **Сите** возат велосипед оти Гевгелија е рамна како тепсија“, вели Никола Опров кој работи во казиното „Фламинго“ на македонско-грчката граница и секојдневно, и лете и зиме, на работа оди со велоиспед, оти смета дека е поевтино, поздраво и поефикасно отколку да оди со автомобил.
- „ Ме радува фактот што сме народ кој го сака велосипедот. Кај **мене** доаѓаат од сите генерации, па дури и пензионери кои возат велосипеди стари и по половина век, како што ги викаме **ние** ‘партизановци’. Едноставно не сакаат да ги фрлат или заменат, навикнати се и приврзани за **нив**, па доаѓаат да ги поправат. Жените пак, обично сакаат велосипед со корпа за да може да пазаруваат, додека **помладите** нешто полуксузни и поспортски велосипеди кои ги користат за возење по планини, оти Кожув изобилува со патеки за планински велосипедизам“, ни изјави Ташко Дудев. Тој вели оти е штета што во Гевгелија на толку велосипедисти нема ниту еден велосипедски клуб , за **што** најави иницијатива во догледно време.
- „Не си гевгеличанец ако немиш точак за на работа, пазар или кафич“, вака велат жителите на Гевгелија кои се лидери во користење велосипед како превозно средство, не само во југоистокот, туку и во цела Македонија.
- Се претпоставува дека повеќе од 3.000 гевгеличани секојдневно возат велосипед за каква било намена, иако немаат обележани велосипедски патеки низ градот. Сликата е впечатлива во раните утрински часови или пак попладне кога работниците одат и се враќат од работа, што од **текстилните фабрики**, што од **казината**. Гевгеличани тврдат дека не е важно што модел е велосипедот, туку **истиот** да е функционален. Тоа го потврдува и Тошко Дудев, сервисер и продавач на велосипеди. Кај **него** се носат сите модели на велосипеди на сервис, иако во последно време младите повеќе користат спортски модели за планински велосипедизам.
- Деновиве во југоистокот по повод Европскиот ден на мобилноста, се организираат денови без автомобили на кои локалните власти повикуваат да се користи велосипедот како превозно средство.

(извор: www.sdk.mk)

Лекција 4

Што (ќе) јадеме (денес)?

„Ништо не ќе беше поздодевно од јадењето и пиењето, доколку не беа создадени како задоволство и како потреба.“(Волтер)

„Нема поискрена љубов од љубов кон храната.“(Џ.Б.Шо)

„Готвам со вино. Понекогаш дури го ставам во јадењето“ (непознат автор)

1. Дискусија:

- ▶ Која е разликата во значењето на прашањето во насловот ако се постави со или без зборовите во заграда?
- ▶ Коментирајте ги наведените цитати. Кој ви се допаѓа најмногу? Зошто? Додајте уште некој цитат во врска со храната, ако знаете. Или некое ваше мислење.

2. Кое е значењето на народната поговорка? Обидете се да ја искажете со стандарден јазик.

ВО ЧУЖЦА МАНЦА НЕ КЛАЈ СОЉ

3. Дајте одговор на прашањето што се содржи во насловот на текстот. (Ако сте немале вакво искуство, дајте претпоставка). Потоа прочитајте го целиот текст и изработете ги вежбите дадени подолу.

Зошто храната во авион нема ист вкус како на земја?

1. Можеби звучи малку чудно кога ќе слушнете дека храната во авион нема ист вкус како на површината на земјата – но, оваа констатација е навистина точна. Имено, причината зошто храната што ја добивате во авион додека патувате не ви е толку вкусна не е поради тоа што е лошо зготвена, туку поради промените во рецепторите за мирис и за вкус на луѓето. Германски научници открија дека поради притисокот, односно големата височина, рецепторите за мирис работат многу позабавено отколку кога сме на земја.

2. Јадењето, кое е инаку добро зачинето и многу вкусно, на 10.000 метри височина не е толку вкусно како кога го јадете во некој ресторан. Готвачите што работат за авиокомпаниите знаат дека храната за авионските муштерии треба многу повеќе да ја зачинуваат. Азијатската храна, која е појако зачинета и во која се користи соја-сос, е многу омилена кај патниците.

3. Сигурно се прашувате зошто е тоа така?

Одговорот на ова прашање го знае хемичарката Андреа Бурдак од институтот „Фраунхофер“ во Холцкирхен кај Минхен. Според неа, одговорот е едноставен: „Секој човек кога лета со авион во крвта има т.н. хипоксија. Тоа во принцип е недостаток на кислород во телото и затоа рецепторите за мирис и за вкус работат позабавено. Освен тоа, за да дојдат мирисите до рецепторите за мирис, треба прво да поминат низ носната слузокожа, односно треба да се разградат во носот. Во случај на низок притисок, тие многу потешко се разградуваат“, објаснува хемичарката Андреа Бурдак.

4. На институтот „Фраунхофер“ во Холцкирхен беше направен експеримент за тестирање на храната со луѓе кога се во височина. За оваа цел, учесниците во експериментот требаше да влезат во специјална кабина на „ербас А-380“, каде што технички беше создаден притисок како на височина од 12.000 метри. За целата ситуација да биде поавтентична, на учесниците им беа пуштени и звуци како да се во авион.

5. Хемичарката Бурдак најпрво употреби неколку различни ароми на гумени бонбони, кои учесниците требаше да ги пробаат како во нормални услови, така и при низок воздушен притисок. Резултатот беше зачудувачки. При низок притисок концентрацијата на аромата требаше да биде зголемена за десет пати, со цел патниците да можат да ја почувствуваат.

6. Во вториот дел од експериментот Андреа Бурдак на учесниците им сервираше пилешко месо. Месото беше зачинето со два различни соса. Едниот е оној вообичаениот што го јадеме на „земја“, а другиот е соодветно зачинет за да се јаде во „воздух“. Потоа патниците требаше да кажат кој сос им бил повкусен и кои разлики најмногу ги забележале меѓу двете парчиња месо.

7. Хемичарката Андреа Бурдак дојде до заклучок дека патниците многу подобро ги чувствуваат киселите и горчливите ароми, додека, пак, вкусот за сол и шеќер кај луѓето се намалува за 30 проценти. Намалувањето на способноста на рецепторите игра важна улога и кај виното. Потешките вина добија подобра оценка од учесниците на експериментот отколку лесните вина, кои кај патниците предизвикале кисел вкус. А, и загатката со сокот од домати се чини беше решена за време на експериментот. Сокот од домати има горчлива арома и затоа не е многу омилен кај луѓето, но кога се сервира во воздух, горчината добива овошен и разладувачки вкус.

(извор: **Утрински весник**)

4. Дали сметате дека образложението што се дава во текстот е точно, веројатно точно, или неточно? Кажете зошто.

5. По секоја од долунаведените реченици напишете го бројот на пасусот на кој таа се однесува. Две реченици се вишок.

- а) Патниците пробуваат јадење подготвено на два различни начини.
- б) За потребите на експериментот направена е симулација на летање во авион.
- в) Фактот што авионската храна не е многу вкусна се должи на намалувањето на сетилото за мирис додека летаме во авион.
- г) Патниците не можат да почувствуваат арома со вообичаени концентрации.
- д) Експериментот покажал дека различните ароми различно се чувствуваат.

- ѓ) Основната причина лежи во намаленото ниво на кислород при низок притисок.
- е) Луѓето што ја подготвуваат авионската храна употребуваат многу повеќе зачини.
- ж) Пробувањето различни вина е главен дел на експериментот.
- з) Авионската храна не е лошо зготвена, само е невкусна.

6. Постојат три типа количествени определби на именките: **броеви (еден, два, три,...)**; **квантификатори (многу, малку, неколку, безброј, низа)** и **партитиви (килограм, литар,.....; парче, дел, чаша, бокал, канта,.....; група)**. Пред секоја од долунаведените именки ставете соодветна определба (можни се повеќе).

Внимавајте на бројот на именката: еднина или множина.

- а) _____ храна
- б) _____ готвач
- в) _____ бонбона
- г) _____ месо
- д) _____ сос
- ѓ) _____ сол
- е) _____ вино
- ж) _____ домат
- з) _____ сирење
- с) _____ супа

7. Во пасусот 7 има две именки што добиваат ист тип определби како ѓ) сол и е) вино. Пронајдете ги.

8. Во следниот текст се изоставени **членските морфемии**. Ставете ги таму каде што мислите дека е потребно. Обидете се да членувате со трите корени: **-от, -ов, -он**. **Внимавајте:** членувањето на именките или на именските синтагми во функција на директен објект бара удвојување со кратките акузативни форми од личните заменки.

Денот не почнува без него

Дали утрово испивте ваше кафе? Дали испивте ваш чај? Ништо страшно ако сè уште не сте успеале, бидејќи илјадници литри кафе, чај, кока-кола и слични пијалаци ќе бидат испиени додека вие завршите со читање на овој текст.

Кофеин е алкалоид, органска супстанција од растително потекло, со силно физиолошко дејство врз човек. Во природа се наоѓа во неколку растителни видови, пред сè, во кафе, чај, какао, кола. Кофеин е бела кристална супстанција, без мирис, со горчлив вкус, која е растворлива во вода и во органски растворувачи.

Освен тоа што зголемува ниво на будност кај оние што го конзумираат, кофеин има уште неколку важни и корисни ефекти за човечки организам. Пред сè, тој опушта мускулатура, делува како диуретик, шири бронхи и зголемува проток на крв низ витални органи. Се користи во третмани на дишни нарушувања кај предвремено родени деца, како и против напади на астма. Во комбинација со аналгетици кофеин засилува нивно дејство, па често се зема заедно со парацетамол или аспирин.

Кофеин и негови деривати делуваат и липолитички – придвижуваат разложување на масни наслаги и трошење на нивни резерви, па кофеин се наоѓа во многу комерцијални препарати за слабеење. Докажано е дека кај мажи кофеин намалува веројатност од заболување од Паркинсова болест, иако сè уште не е јасно зошто.

Најизразено негативно дејство на кофеин е развивање зависност. Со редовна употреба се развива и толеранција кон него. Како и кај некои други психоактивни супстанции, неземање кофеин на редовна основа доведува до апситинентски синдром. Освен тоа, познато е дека кофеин може да предизвика тешкотии во гастроинтестинален тракт, бидејќи кофеин предизвикува лачење на кисел желудочен сок, што може да биде штетно на празен стомак.

Долгорочно изложување на кофеин може да наруши и да намали квалитет на сон. Иако зголемува ментална активност, докажано е дека влијае негативно на краткорочна меморија и дека тоа доведува до скратено размислување, а не до зголемување на општи когнитивни способности.

Денес, кофеин е најмногу користена психоактивна супстанција и општ психофизички стимуланс што постои. Поединечна доза изнесува меѓу 20 и 200 мг. Практично секаде на планета е дозволена и не е контролирана негова употреба. Наспроти тврдења за потенцијална штетност на кофеин, искуство покажува дека со умерено внесување можат да изостанат многу, ако не и сите штетни ефекти на кофеин.

(извор: www.okno.mk)

9. Дискусија

Кажете го вашето искуство со конзумирањето кафе. Дали сте ги промениле навиките во врска со ова?

10. Пополнете ги празните места во текстот со соодветни конектори. Изберете од следниве: значи, но, се разбира, поконкретно речено, всушност, како и да е, од друга страна, (нај)веројатно, меѓутоа, сепак, имено, и покрај тоа, несомнено.

Најстарата торта на светот

За најстара торта на светот се смета славната линцер торта којашто го добила името според градот Линц, главниот град на Горна Австрија и тоа само поради фактот што во најголемиот број зачувани стари книги за готвење пишува токму така. _____, линцер тортата е најстарата торта на светот со зачуван рецепт.

_____ дека за оваа тема може да се расправа надолго и нашироко. Слатките постоеле уште од древните времиња. Ним тешко им одолевале и старите Еѓипќани, Грците, Римјаните, Џингис-кан, Марко Поло... којшто во своите легендарни товари го носел и кинескиот изум – млекото во прав. Првите пити од слатко сирење (сирење и мед), своевидните предци на познатите торти од сирење, биле правени во Грција за време на одржувањето на првата Олимпијада, 776 година п.н.е. _____, не е лесно да се заклучи која торта е навистина најстара, но, _____ не е ни неопходно, зашто, _____ на почетокот била желбата за сите нив, а потоа сè останато (брашното, шеќерот, млекото, путерот, чоколадата...).

11. Во следниот текст дејствата се претставени во **минато определено време** во **прво лице еднина**. Ваша задача е да ги прекажете, т.е. да употребите **минато неопределено време (перфект)** во **трето лице еднина (машки род)**.

Знаев дека нема да можам да го исконтролирам поривот и дека ќе барам начин и изговор да се шмугнам повторно во станот. Требаше да чекам со денови и недели за повторно да се видиме и тоа ме излудуваше.

Утрото воопшто не се појавив на работа, туку директно отидов таму. Вања ми имаше кажано дека Сопственичката рано излегува од дома и дека се случува да се прибере доцна навечер, но не сакав да ризикувам да одам во некое друго време од денот, зашто така беа поголеми шансите да бидам фатен. Сешто можеше да се случи, можеше ненадејно да се врати дома во текот на работното време, но можноста да го направи тоа рано наутро тукушто замината на работа ми се чинеше помала.

(Николина Андова-Шопова, **Некој бил тука**, Темплум, Скопје, 2018)

12. Во следниот извадок дејствата се прикажани во **минато неопределено време во прво лице**. Дискутирајте ја оваа употреба на **перфектот**, т.е. посочете ја разликата меѓу **определноста и неопределеноста** во поглед на **глаголското време во прво лице еднина**. Потоа, извршете промена на лицето: **од прво во трето еднина**.

Планирав да ѝ кажам дека веќе некое време го барам својот часовник, но не се сеќавам каде сум го оставил. Дека часовникот е подарок од мојата мајка и дека многу ми значи. Дека сум го барал секаде, дома, во автомобилот, на работа, на местата каде што знам дека сум бил, но никаде не сум можел да го најдам, па сум помислил дека можеби сум го извадил и сум го заборавил таму, на некоја од брзите средби со Вања. Дека ми било незгодно да ѝ давам задолженија преку Вања и да ја замолам таа да го бара часовникот низ станот, па сум решил самиот да свратам и да го побарам онаму каде што сум се сомневал дека би можел да биде.

(Николина Андова-Шопова, **Некој бил тука**, Темплум, Скопје, 2018)

13. Дискутирајте за насловот на романот **„Некој бил тука“**. Парафразирајте го за да го објасните значењето на **перфектот**, споредувајќи го со варијантата **‘Некој беше тука’**. Потоа, направете ваква анализа на следните примери (за илустрација на значењето може да ви помогнат и прилошките определби со кои се врзуваат **определените наспрема неопределените времиња**):

1. Вчера ја барав, не беше дома.
 1. а. Вчера ја барав, не била дома.
2. Сум го гледал тој филм.
 2. а. Го гледав тој филм.
3. Тој порано работел во фабрика.
 3. а. Тој порано работеше во фабрика.
4. Си бил еден цар.
 4. а. Си беше еден цар.
5. Децата ги изеле сендвичите.
 5. а. Децата ги изедоа сендвичите.
6. Порано во тој ресторан добро се јадело.
 6. а. Порано во тој ресторан добро се јадеше.
7. Сум бил во Кина.
 7. а. Бев во Кина.

14. Трансформирајте го **директниот говор во индиректен**, употребувајќи **минато неопределено време (перфект)**:

1. Брат ми рече: „Ги положив сите испити што ги пријавив.“
2. Министерот рече: „Ги донесовме и ги потпишавме сите нови одлуки.“
3. Професорот праша: „Дали ја изработивте семинарската работа?“

15. Ставете ги глаголите во **заграда во минато неопределено време (перфект)**.

Древниот рецепт за линцер тортата

Рецептот за линцер тортата од 1696 година, којшто се чува во Виенската државна библиотека долго **(се смета)** _____ за најстара пишана трага на оваа славна торта. Но, директорот на библиотекта, во 2005 година во архивите **(пронајде)** _____ постар рецепт кој датира од 1653 година. Значи, линцер тортата **(сум)** _____ позната уште во времето на барокот. Кој го **(смисли)** _____ името и рецептот е непознато и најверојатно засекогаш ќе остане тајна. Интересно е дека во готвачите од 17 век

се среќаваат различни рецепти за линцер тортата, што зборува дека во тоа време тортата **(сум)** _____ позната и често подготвувана. **(Се подразбира)** _____ дека линцер тортата се пече во сребрен сад т.е. плех во кој и се служи. Подоцна, оваа практика **(се напушти)** _____, па во еден сад **(се пече)** _____, во друг **(се служи)** _____. Слаткарите ја **(вади)** _____ од металните плехови, ја (става) _____ на специјална чинија и ја **(завиткува)** _____ во украсна хартија. Ова е манир што се' уште се негува. Хартијата ем ја омекнува тортата, ем сугерира можност, идеја за подарување. Заедничко за сите рецепти на линцер тортата се двете задолжителни состојки: изматениот путер и бадемите. Во тоа време, линцер тортата, всушност, **(претставува)** _____ зимски, божиќен колач. Но, на почетокот... А потоа **(стане)** _____ торта за сите годишни времиња и за сите предели во светот.

16. Претворете ги обоените форми во **пасив**.

Добош (не барабан!) торта

Не, не станува збор за годишен одмор на лекторот! Иако добош на македонски јазик се вика барабан, сепак, оваа славна унгарска торта не може да се нарече барабан торта, затоа што не доаѓа директно од инструментот (иако асоцира на него!), туку доаѓа од презимето на

нејзиниот измислувач, унгарскиот готвач, слаткар, сопственик на продавница за деликатеси и автор на петнаесетина книги за готвење и правење слатки – Јожеф Добош (1847-1924)! Австроунгарскиот цар Франц Јозеф ја обожавал оваа торта! Добош тортата прв пат ја **приготвиле** за една државна изложба во 1885 година. Ја **направиле** од 8 одделни листови, полнети и премачкани со млечен фил, на крајот полеани со глазура од карамелизиран шеќер. Ја **исекле** на 20-тина парчиња (денес е практика да се сече на 16!) и секое од нив засебно го **украсиле** со топче слатка павлака и изрендана чоколада. На изненадување на многумина, долгогодишните и многубројни обиди на луѓето да ја **откријат** тајната на оригиналниот Добошов рецепт, завршиле со „издавање на тајната“ од самиот измислувач. Тој во 1906 година јавно го објавил оригиналниот рецепт и се повлекол од јавниот живот. Неговата торта, пак, се стекнала со светска слава.

17. Прочитајте го следниот текст и изработете ги вежбите дадени подолу.

Неговото величество – ајварот

Последниот викенд го поминав меѓу пријателите во блиска и подалечна околина на Скопје. Одејќи кон Добри Дол, веднаш на излез од „Кисела Вода“ накај Сопиште, во дворот на Дарко ги затекнав сосетките Стојне и Жане како прават ајвар. „Зарем не е рано“ прашав, не е, таман е на време. Во Добри Дол, кај мојот пријател Владо, беше собрано цело семејство

– три генерации седнале во дворот и лупат пиперки. „Аман бре, луѓе, зарем е веќе време за ајвар?“ Веќе неколку години последниот викенд во септември стана **1. маркер** за почеток на правење ајвар.

Вкусот над вкусовите

Во Македонија ајвар се подготвува секаде, во секоја куќа – во секое работоспособно домаќинство. Работата се организира во сенката на солитерите, под крошната на некоја липа, во парк или едноставно на тротоарот од некој булевар или во приградски населби, села и **2.викендици**. Цела Македонија се претвора во еден огромен мичурин – фабрика за храна под отворено небо. Од рано утро се редат **3.кумбенцата** на кои до доцна во ноќта се печат пиперки. Од почетокот на септември па таму некаде до првите мразеви, над градот се појавува еден убав полупросирен облак од чад од кој се шири специфична и на сите нам добро позната миризба. Тоа е миризбата на неговото величество – ајварот. Со децении индустријата се обидува да направи ајвар, меѓутоа неговиот вкус ни од далеку не е како оној кој се прави во домашни услови. Можеби е тоа резултат на колективна подготовка и комшиска солидарност додека се пече и се лупи пиперот за да се направи овој специјалитет, кој го зазема главното место во традиционалната македонска **4.зимница**.

Социјален момент

Конечниот вкус на ајварот е резултат на малите тајни кои ретко кога излегуваат од семејниот круг. Пправењето ајвар е воедно и добра забава, посебно за младите, за кои сè тоа се претвора во веселба или излет. Постарите понекогаш се жалат дека им е премногу напорно и дека „не можат повеќе“, но никој и не помислува да се откаже од оваа работа. Бидејќи „ајварот е секогаш најдобар кај нас дома“.

Овој викенд многумина мои пријатели го одработија својот ајвар.

Ова се моите **5.импресии**.

Пправењето на ајварот во Македонија според традицијата е социјално собирање. Никој не прави ајвар сам. Обично се здружуваат најмалку две домаќинки и нивните семејства, а околу малите кумбенца се собира и еден дел од **6.соседството**. Работата е многу полесна со **7.муабетот** и шегите. Мажите, кои по правило се задолжени замо за тешка физичка работа, (да ги донесат вреќите со пиперките од пазарот и да обезбедат доволно дрва) покрај кумбенцата седат со ракија и по некој колбас или кремнадла на жар, па целата работа околу ајварот се претвора во своевиден настан. Знаат и да запеат и да се повеселат. Тоа е дел од позитивната енергија која е содржана во вкусот на ајварот.

Што е ајварот

Технолозите тоа би го објасниле вака: „Најпрвин свежите пиперки се обработуваат термички, односно се печат на врелата плотна од малите кумбиња. Кога пиперките се убаво испечени, започнува првата механичка обработка, односно секоја пиперка мора внимателно да се излупи и од неа да се извадат сите **8.семки** – до последната. Вака обработената пиперка се става на цедилка цела ноќ од неа да излезе целиот вишок на вода. Оваа постапка за еден **9.турнус** ајвар трае околу 12 часа.

Утредента следи втората механичка обработка. Пиперките се мелат во мелница за месо. Веднаш потоа следува уште една термичка обработка. Мелените пиперки се стават во големо тенцере и со 2-3 литра масло – на пет до седум килограми обработени и мелени пиперки – почнуваат да се пржат на тивок оган. Тајната на правењето на ајварот е токму во оваа **10.постапка** која трае 4-5 часа. На грејната површина од овие мали кумбенца се става слој песок кој треба да обезбеди континуирана температура на дното од тенцерето и

да спречи загорување на пиперките. Најважно е ајварот за сево ова време постојано да се меша, за сомелените пиперки и релативно големо количество масло добро да се соединат во една целина. Постојаното мешање трае 3-4 часа.“

Хедонизам во црвено

Кога денот ќе се намали и кога ќе почнат долгите есенски дождови и првиот зимски снег, најголемото гастрономско уживање е ајварот, со белото македонско сирење.

На оној што тргнува на пат, на **11.намерник** кој залутал во овие краишта, на студентите и учениците кои од провинција доаѓаат во метрополата на студии или школување, како резерва на храна во торбата им се пакуваат и **12.теглите** со ајварот.

Злобниците велат дека во него нема ништо. Дека после две термички обработки и една механичка обработка од витамините и корисните материи во пиперката не останува ништо освен целулоза.

Велат и уживаат во неговиот вкус. А нутриционистите пресметале дека појадок со сто грама ајвар и педесет грама бело сирење обезбедува енергија за најмалку десет часа тешка физичка работа.

Најголемите обожаватели на правењето ајвар велат кој не верува нека проба.

Пријатно и добар апетит.

(извор: www.okno.mk)

18. Одговорете на следниве прашања:

Во кој дел од годината се прави ајварот?

Каде се прави ајварот?

Кои садови се користат за правење ајвар?

Што друго е присутно при правењето ајвар?

Кои се основните состојки на ајварот?

Колку време е потребно да се направи ајвар?

Со кој продукт најчесто се јаде ајварот?

19. Поврзете ги обоените зборови (**1. – 12.**) во текстот со толкувањата за нив (**а. – л.**). Две дефиниции се вишок. Потоа, обидете се да најдете синоними за зборовите. На крајот, употребете ги синонимите во свои примери.

- а. луѓе што живеат во близина на други луѓе
- б. начин и тек на извршување некоја работа
- в. печка за печење леб
- г. сад во кој се чува течна или цврста храна
- д. знак што се користи за одбележување
- ѓ. чувства кој се добиваат и/или се искажуваат
- е. сад во кој подготвува храна
- ж. вид комуникација
- з. куќа за одмор
- с. тврд дел од овошје или зеленчук
- и. храна што се подготвува за определен период од годината
- ј. патник на минување
- к. дел од покуќнината што служи за готвење или за греење
- л. определен временски период за некаква работа

20. Во текстот се употребени неколку глаголи што означуваат различни процеси при подготвување храна. **Под А.** наведени се повеќе такви глаголи, а **под Б.** продукти што се подготвуваат со тие процеси. Поврзете ги едните со другите. Можни се повеќе комбинации.

А. вари, меша, меле, лупи, пече, пржи, сече/сецка, дроби, ренда, динста

Б. кафе, месо, леб, компир, зелка, сирење, морков, јаболко, ракија, кромид, торта, јајца, домати, брашно

21. Следните извадоци се дел од текстови посветени на иста тема: донирање храна на социјално загрозувани семејства. Ваша задача е да ги поврзете текстовите (**А. - Д.**) со насловите/имињата (**1. - 5.**) на хуманитарните акции и здруженија.

(извор: www.radiomof.mk)

1. „Храна, не оружје“ утре повторно на скопскиот плоштад
2. Ретвитни оброк: Зготви и сподели
3. „Нахрани 10.000“ – голема хуманитарна акција за донирање храна до социјално загрозени граѓани
4. Повик за волонтери во системот за донирање вишок храна „Сите Сити“
5. Акција за донирање на вишокот храна од новогодишната ноќ за бездомниците

А. На 6 септември со почеток во 10 часот ќе биде организирана акција на 33 пунктови за донации поставени низ Скопје, Битола, Куманово, Прилеп, Струмица, Радовиш, Гевгелија, Гостивар, Кочани и Винаца.

Б. Доколку сакате да помогнете со донирање на вишокот храна, можете да се вклучите според вашите можности и интереси.

Пренос на храна - храната треба да биде пренесена од донатор кон граѓанската организација (со или без ваше возило).

В. Суштината на акцијата е не само да се нахранат гладните или бездомниците туку да се сподели оброк и порак со секого затоа што храната е право, а не привилегија. Притоа се залагаме за ненасилство, за рециклирање храна, за отворање на свеста индивидуално и општествено.

Г. Здружението на граѓани „Љубезност“ ги повикува сите хумани луѓе, на кои ќе им остане вишок храна, на први јануари да ги контактираат и да ја донираат во акцијата.

Д. Исто така, секој е добредојден да донира намирници кои ќе се искористат за подготовка на оброци (ориз, тестенини, месо, зеленчук за салати итн.) во Фрешис или во Гласност.

22. Следуваат шест осврти на филмови во кои главна тема е храната. Прочитајте ги, а потоа дискутирајте за прашањата дадени подолу.

(извор: www.reborn.mk)

Како вода за чоколадо

Базиран на новелата од мексиканската писателка Лаура Ескивел, овој филм раскажува приказна за забранета љубов и магијата на храната. Кога велиме магија, не го сфаќајте тоа како метафора. Главниот женски лик буквално маѓепсува со храна. Целата приказна е надреална, страсна, полна емоции но, и заводливи јужноамерикански јадења. Буди сетила и разгорува фантазија.

Марија Антоанета

Познатата режисерка Софија Копола раскажува приказна за уште попознатата француска кралица Марија Антоанета, фамозна по својата декаденција и љубов кон слатки... Ви текнува

она „ако немаат леб, нека јадат колачи“. И токму тој дел од биографијата на Антоанета го прави овој филм вкусен. Многу балови, многу колачи, торти и останати ремек-дела од најраскошниот период на француското кулинарство. А, освен што ќе ви се нахранат очите, ќе се образувате малку и за историја.

Романтични непознати

Маж и жена делат иста страст – чоколадо и иста карактерна особина – срам. Колеги во работилницата за чоколада, развиваат емоции еден кон друг и тоа ја гради приказната на оваа модерна бајка. Француска романтична комедија, која наликува на микс од „Чоколадо“ и „Амели Пулен“. Како што ќе се топат сидовите меѓу главните ликови, така и вие ќе се топите од бројните чоколадни сцени.

Гозбата на Бабет

Скандинавците не се многу познати по својата кујна, но овој дански филм е исклучок. Веројатно затоа што прикажува француски јадења. Како што и самиот наслов кажува, кулминацијата на филмот е гозба, раскошна, декадентна. Сместен во 19. век, за разлика од претходните филмови, има многу посериозно драмско дејство. Храната во случајов е средството кое ги омекнува ригидните протестантски вредности и крутоста на карактерот, давајќи слобода на духот.

Џули и Џулија

Биографска приказна за блогерката Џули Пауел, која решава 365 дена да готви рецепти од познатата американска готвачка Џулија Чајлд, односно од нејзината книга со рецепти „**Mastering the Art of French Cooking**“. Овој подвиг го споделува јавно на својот блог, а целото искуство го преточува во книга која конечно е екранизирана како филм. Ова не е само приказна за готвачки предизвик, со многу недоливи јадења, туку и филм за современиот човек со кој секој од нас може да се поврзе. А, фактот дека во него глуми Мерил Стрип е само дополнителна мотивација за уживање.

Облачно со повремени врнежи од кофтиња

Листава ја завршуваме со цртан филм, се разбира, полн со вкусна храна. Во цртанот, научникот Флинт Локвуд создава машина која може да претвори вода во храна. Но, кога машината почнува да ја претвора и атмосферската вода, нештата излегуваат од контрола, а од небото врнат највкусни јадења. Спремете многу џанк фуд и уживајте смеејќи се со овој вкусен и забавен цртан.

1. Дали сте гледале некои од овие филмови? Ако не, кој прв би го гледале?
2. Наведете еден вид јадење што ве асоцира на филмот. Образложете.
3. Во кои од филмовите се зборува за храната сама за себе, а во кои таа се користи за изразување на други работи? Образложете.

23. Работа во двојки

Разговарајте со својот/-ата колега/колешка за неговото/нејзиното: омилено и омразено јадење и пијалак; најубаво и најлошо гастрономско доживување во странство; добри и лоши навики во исхраната. Потоа претставете го/ја.

24. Во следниот рецепт за подготовка на јадење се изоставени кратките заменски акузативни форми, кои се јавуваат по глаголот ако е тој во заповеден начин (императив), како што е случај тука. Ваша задача е да ги вметнете соодветните форми:

Мусака од тиквички

Измијте _____ тиквичките, па исечете _____ на тенки листови со ноже за лупење. Посолете _____, оставете _____ да пуштат сок. Извалкајте _____ во брашно, потоа во две изматени јајца и на крајот пржете _____ во врело масло додека не заруменат. Исечете _____ пилешкото бело месо на парчиња и зачинете _____ по вкус, па пропржете _____ на врело масло. Кога прженото пилешко ќе се излади, сомелете _____ во машина за мелење. Пропржете _____ сирењето на малку

масло. Во огноотпорен сад ставете масло на дното и во него наредете еден ред похувани тиквички. Врз нив распоредете малку фил од месото, па малку запржено сирење. Повторете _____ постапката со филување уште двапати и завршете со тиквички. Изматете _____ преостанатите јајца со павлака, млеко и зачини по вкус. Прелијте _____ смесата врз горниот слој тиквички. Печете во загреана рерна на 200 степени додека не зарумени.

25. Сега, прочитајте го овој рецепт, кој не содржи глаголи во заповеден начин, туку пасивни форми со повратната замена **се**. Ваша задача е да ги трансформирате во активни, употребувајќи заповеден начин и кратки акузативни заменски форми.

Зелник со праз

Најпрво **се приготвува** филот. **Се сечкаат** празот и сувите пиперки и **се запржуваат** на малку масло. Кога ќе омекнат **се додава** црвениот пипер и филот **се трга** од рингла. **Се остава** убаво да се излади. Квасецот **се раствора** во топла вода, колку да се раствори, не да стасува. **Се додаваат** сите состојки, брашното на крај и **се замесува** тесто. Тестото **се дели** на два дела. **Се пече** на 200 степени.

26. Напишете еден рецепт за некое традиционално јадење од вашата земја.

Лекција 5

Дајте музика!

„Музиката е поголемо откровение од која било мудрост и филозофија.“
(Лудвиг ван Бетовен);
„Кога престануваат зборовите, почнува музиката.“ (Хајнрих Хајне);
„Музика е како звучат чувствата“ (непознат)

1. Дискусија

- ▶ Обидете се да дадете своја дефиниција за музиката, или, пак, да опишете како ја доживувате музиката.
- ▶ Наведете ги зборовите што ви асоцираат со зборот музика.
- ▶ Кажете каква музика сакате да слушате, и каква воопшто не сакате. Образложете зошто.

2. Насловот на следниот текст е една позната поговорка. Што значи и како гласи во вашиот јазик?

3. Прочитајте го само пасусот 0. Што мислите, на што/кого се однесува заменката тој?

4. Сега прочитајте го целиот текст и одговорете на прашањата.

Кој пее зло не мисли

Тина Иванова

0. Тој ја помрднува од место скопската алтернативна сцена. Тој е, ќе парафразирам еден цингл од „Стотројка“, искра светлина која доаѓа од мрачните лавиринти на македонското општество.
1. Урбаниот хор „Распеани скопјани“ реагира на состојбите. Овие наши актуелни општествени, исполитизирани до немајкаде. Провоцира интеракција. Буричка по совеста и свеста на скопјаните и Македонците. „Распеани скопјани“ - активистички пејачки колектив. Амаатерски во поглед на музичкиот дел. Но, сосема прецизен во своите реакции, во пораките кои во инвентивна форма се одговор на „будалаштините“ што нè опкружуваат, а кои не нè покренуваат. Хорската група се појавува на различни локации во Скопје. Ја пее својата конкретна наменска песна и си заминува. За пак да се појави во идентичен состав на друга локација со друга песна. Со својот специфичен музички израз да испрати друга порака, да презентира нов протест.
 2. И покрај многуте, многуте позитивни коментари на Интернет, им прилепија и по некоја етикета како „распеани идиоти“ или „распеани плачковци“. Настапите на хорот, преку „Јутјуб“ се достапни секому, па и ступидните и површни обиди за навреда, не само што не се никаков репер за одгласот на делување на овој хор, туку се уште еден доказ за нашата општа ментална зачмаеност. За хорот „Распеани

скопјани“ не може да се зборува еднонасочно, како и за сè друго. Тој ја има онаа посакувана урбана младешка и бунтовна енергија. И едно е сигурно - тој е една од најинтересните форми на израз на револт спрема политичките будалштини, урбаниот кич и социјалната деградација. Ако е ова време на општествена и културна криза, тогаш неговата појава е граѓанска варијанта на немирење со таквата актуелна општествена состојба. Авангарда во разбивање на стравовите од јавното искажување на сопствениот став. Шармантен провокатор на скриената енергија во времево кога ниту уметноста доволно не ја ангажира сопствената природна енергија да ги помрднува овие до бескрај исполитизирани статични состојби.

3. Настапите на „Распеани скопјани“ предизвикуваат зачудувачки погледи кај случајните минувачи. Песните им се вкусно одбрани и наменски срочени. Па, иако самата појава е форма на иронија, некои од нив во своите текстуални верзии се зачинети со дополнителна и нагласена доза од иронија и хумор, а наменски избраните локации на настапите се директните пораки упатени на „познати адреси“.
4. За неколку од нив: На идејата на градскиот татко Коце Трајановски да го „оживее“ часовникот на Старата железничка станица, хорот ја испеа „Временска машина“ на групата „Нокаут“. Песната „Убиј ме“ на скопскиот бенд „Бернајс пропаганда“ беше испеана по немилите протести на студентите по архитектура на скопскиот плоштад во 2009 година. „Песната на дрвосечачот“ од Монти Пајтон одекна по сечењето на дрвјата на булеварот „Илинден“. Детската „Ние сме Македонци“, пак, беше испеана на Денот на македонската револуционерна борба. Познатата „Дирлада“ од групата „Меморија“ хорот ја изведе пред Грчката канцеларија за врски по повод визниот режим, порачувајќи ѝ на грчката дипломатија дека љубовта нема граници. Култната „Чија си“ на Славе Димитров звучеше пред МАНУ по повод издавањето на Македонската енциклопедија...
5. Додека ненасилниот отпор по светот се јавува во вид на разноразни перформанси, во склоп на фестивали, на улични концерти, театарски претстави, кај нас магловито се развива некоја резигнираност. Фантазијата на бунтовниците отиде во главите на моќниците, па оттука и непознатото - ќе преживее ли овој нукулец, ќе пушти ли и други фиданки во потрагата по македонската демократија?
6. Освен неколку инцидентни уметнички варијанти на протест спрема дневните политики, во Скопје и во Македонија нема константен израз на отпор каков што се јавува во времиња на духовна и културна криза. Хорот „Распеани скопјани“ засега и уште е единствената таква супкултурна појава која не се откажува од постојаното третирање на нашата траги-комична реалност. И го прави тоа креативно, силно, а суптилно, со доза фантазија врз суровата реалност. Граѓаните, главно, ги обожаваат, а власта ги премолчува во очекување на нивната наредна политичка порака до неа. Да се пишува во моментов за хорот „Распеани скопјани“ конкретен повод нема или, пак, ги има премногу. Зависи од која страна се гледа на нивната појава. Од улицата, од општеството или, пак, од кабинетите. Но, има еден мал милион поводи за „Распеани скопјани“ секогаш да се зборува позитивистички. За нивното активистичко - артистичко дејствување. Да се зборува и да се пишува барем исто толку колку што енергија всадуваат неговите членови во совеста на македонското општество.

(извор: **Утрински весник**)

Дали ви се допаѓа хорот „Распеани скопјани“? Зошто?

Дали би му дале друго име?

Зошто се вика токму вака?

Дали има ваква слична активност во вашата земја? Или во некоја друга за која сте слушнале?

5. Довршете ги речениците одбирајќи една можност од понудените три.

Хорот „Распеани скопјани“ е

- а) аматерски и настапува на повик на граѓаните
- б) професионален и настапува во различни градови
- в) аматерски и настапува како реакција на општествените состојби

Хорот пее

- а) наменски напишани песни
- б) познати песни од македонски автори
- в) популарни песни од странски автори

Хорот има цел

- а) да ги исмее политичарите
- б) да реагира на актуелните состојби
- в) да ги забавува граѓаните

Хорот настапува

- а) најавено на определени места
- б) најавено на различни места
- в) ненајавено на различни места

Граѓаните

- а) го поддржуваат хорот
- б) го омаловажуваат хорот
- в) воопшто не го забележуваат

6. Одговорете на следните прашања.

Пасус 1

Што значи изразот ‘до немајкаде’?

Најдете синоним за хор.

Што е разликата меѓу *совест* и *свест*? Ставете ги во контекст.

Пасус 2

Што значи изразот ‘им прилепија некоја етикета’?

Најдете синоним за **глупави**.

Во синтагмите **политички будалаштини**, **урбан кич** и **социјална деградација** наведете синоними замо за именките.

Пасус 3

Најдете два збора од областа на гастрономијата и заменети ги со други.

За кои „познати адреси“ станува збор?

Пасус 4

Што значи зборот резигнираност? Наведете синоним.

Најдете два збора од областа на ботаниката и заменети ги со други.

Пасус 5

Објаснете на кој начин хорот дејствува **креативно**, **силно**, **суптилно**.

Објаснете ја секоја гледна точка – улицата, општеството, кабинетите. На кои кабинети се мисли?

7. Прочитајте го текстот и изработете ги вежбите дадени подолу.

Македонски музички фестивали

Во Република Македонија е присутна традицијата на одржување музички фестивали од различна музичка провениенција – сериозна (класична), забавна (популарна), народна (фолк), џез итн.. Меѓу попознатите се вбројуваат: Мајските оперски вечери, Скопскиот џез-фестивал, Макфест, Фолкфест Валандово.

Мајските оперски вечери се одржуваат во Скопје во Универзалната сала од 1972 година. Програмата се состои од оперски претстави, балетски изведби, концерти со оперски арии и симфониска музика. За отворање на првите Мајски оперски вечери, оркестарот и оперскиот ансамбл на Македонскиот народен театар (МНТ) ја извел операта Цар Самуил од Кирил Македонски, на 9 мај 1972 година. Публиката на фестивалот има можност да се запознае со и да ужива во оперските вредности не само на македонските оперски пејачи, диригенти,

режисери, кореографи туку и во вредностите на уметниците од Европа и светот. Така, редовни учесници на МОВ се оркестарот на Македонската опера и балет, Македонскиот филхармониски оркестар, како и оперски и балетски првенци од соседството и пошироко. Во текот на годините фестивалот Мајски оперски вечери прерасна во интернационален оперски фестивал. Досега на фестивалот МОВ се одржани преку 280 приредби, со над 1200 учесници од повеќе од 20 земји (Австрија, Британија, Германија, Италија, Русија, Бугарија, Романија, Унгарија, Франција, Египет, Југославија, Хрватска, Словенија, Бугарија, Македонија и други).

Скопскиот џез-фестивал за првпат се одржал во 1982 година. Иако промовира музика која нема голема традиција на македонските простори, успева да привлече бројна публика и да изгради углед на ценет музички собир не само во Република Македонија туку и пошироко – на Балканот и во Европа. Фестивалот опстојува на концепцијата да го донесе она што е актуелно во џез-музиката, како од американскиот џез, така и во изборот од европскиот џез, и да ги следи новините во џез-музиката, да го претстави најдоброто пред скопската публика. Во текот на тридецениското постоење Фестивалот како гости имал врвни џез-музичари: Џон Меклафлин, Херби Хенкок, Чик Корија, Стенли Кларк, Реј Чарлс, Џо Завинул и други. Фестивалот е препознатлив и по своите плакати, кои секогаш имаат музичка асоцијација. Традиционално се одржува во октомври.

Во Валандово од 1985 година се одржува фестивал на новосоздадени песни во народен дух. Фестивалот претставува израз на богатата и долга музичка традиција на овој регион. Од сопствената музичка продукција Фестивалот секоја година објавува аудио и видеозаписи. Во 1993 година Фестивалот се одржал во Сиднеј, Австралија. Фестивалот е член на ФИДОФ – Светска федерација на фестивалските организации со седиште во Лос Анџелес, САД. Членството во оваа организација им овозможува на Фестивалот и Република Македонија светска презентација. Фестивалот е добитник на неколку награди, меѓу кои и на наградата на германската радиостаница Дојче Веле за посебни постигнувања меѓу македонските имигранти.

Во Штип од 1986 година се одржува Макфест – фестивал на забавна музика. На Макфест учествуваат познати домашни и странски естрадни уметници од забавната музика. И Макфест е член на ФИДОФ и во 1997 година ја доби наградата на ФИДОФ за фестивал на годината.

8. Одговорете на следните прашања со точно/неточно:

а. Најстар музички фестивал во Република Македонија е Скопскиот-џез фестивал.

точно

неточно

б. Во Република Македонија не се одржува фестивал на панк-музика.

точно

неточно

в. Џез-музиката е најслушана музика во Република Македонија.

точно

неточно

г. На Мајските оперски вечери се одржуваат и балетски претстави.

точно неточно

д. Фестивалите во Република Македонија имаат меѓународен карактер.

точно неточно

ѓ. Скопскиот-џез фестивал е препознатлив по начинот на своето најавување во медиумите.

точно неточно

е. Макфест е добитник на награда од германската радиостаница Дојче Веле.

точно неточно

ж. Неколку македонски фестивали се членови на Светската федерација на фестивалските организации.

точно неточно

з. На отворањето на првите МОВ била изведена опера од странски композитор.

точно неточно

с. Валандовскиот Фолкфест во 1993 се одржал во Лос Анџелес, САД.

точно неточно

9. Дополнете ги следните реченици:

а. Врз основа на фестивалите што се одржуваат во РМ, може да се заклучи дека во Македонија се популарни _____.

б. Според месецот во кој се одржува, се izdelува фестивалот на _____.

в. Фестивали кои во својот назив го имаат вклучено градот во кој се одржуваат се _____.

г. Фестивали кои се случуваат во македонската престолнина се _____, а во внатрешноста се одржуваат _____.

д. Забавната, народната и сериозната музика се познати и како _____.

10. Следните три текста се извадок од рецензии за концерт. Тие се воведните пасуси од комплетните текстови. Прочитајте ги и одговорете на прашањата што следуваат по нив.

Рокенрол преродба со „Архангел“

Немаше спектакуларна најава за концертот на македонскиот бенд „Архангел“. Доволно беше само името на групата што ги опиваше посетителите на концертите низ Балканот во последните две децении, носеше револуционерен мистицизам во домовите на милионите слушатели низ секое коше од бившите ју простори и создаваше музичка сатисфакција низ неколку генерации. Петте членови на култниот бенд, во саботата вечер ја наполнија најголемата сала на Скопско сајмиште. Неколку илјади верни приврзаници, љубопитни тинејџери, бунтовници и закоравени рокенрол фаци му се предадоа на „Архангел“ и го „узурпираа“ просторот во „Метрополис Арена“.

Сепак, постои утро за мене

„Сепак, постои утро за мене“ беше голем хит во средината на 80-тите години од минатиот век. Дело на музичкиот состав „Инола икс“, чиј фронтмен, Ристо Вртев, подоцна (1989) ја основа „Архангел“, која активно постои повеќе од две декади на македонската културна сцена. Оваа песна, една од најголемите поп-хитови на деценијата што сè уште се памети, како да беше предвесник на сите оние големи дела што подоцна и со текот на времето се родија од брилијантните умови на најдобрата рокенрол-група во македонската музичка историја - „Архангел“.

Вредностите во Македонија, оние вистинските, некако брзо минуваат. Особено тие во сферата на музиката, ако зборуваме конкретно за рокенрол-сцената. Се раѓаат групи, артисти, бликнуваат како искра, но згаснуваат за кусо време. Нивниот развој прекинува токму во миговите кога треба да почнат да го живеат својот најзрел и најкреативен период. Едноставно, како да добиваат крилја или перки и заминуваат во небеските или во водните пространства. Исчезнуваат. Не опстојуваат. Кичот, шундот и невкусот против кој постојано се бориме, но се чини само во теоријата, а не и во практиката преку делата, веќе одамна доминираат покривајќи ги како со бел чаршаф врвните остварувања. Затоа, навистина е чудно како во едно општество како што е нашево, каде што царува целиот тој невкус, „Архангел“ сè уште привлекува публика, и тоа толпа луѓе. И покрај тоа што, на пример, одамна веќе нема нов албум. Уште еднаш, по којзнае кој пат, „Архангел“ ова го докажа завчера на концертот што го одржа во „Метрополис арената“ во Скопје.

Архангел сè уште добро звучат на македонски

Има моменти во кариерата на секоја голема група кога од предводник на музичката сцена прераснува во институција која се слуша повеќе како навика, отколку како предизвик. Тоа особено се случува ако таа престанала да твори и да свири одредено време, доволно за да се зацементира перцепцијата на неа. Исто така, секоја генерација има група која ја одбележала нејзината младост, но и времето и општеството во даден историски период. Во Македонија

во својата кратка историја нема големо изобилство на такви бендови, така што тој статус и судбина веќе ја доживеаја „Леб и сол“ и „Мизар“, кои се далеку од релевантни, но сепак сè уште успеваат да егзистираат на стара слава и да привлекуваат публика која во нивните најкреативни денови не би ни примирисала на нивен концерт. Поради тоа беше интересно да се отиде во саботата во салата “Метрополис“ да се види каква е состојбата со „Архангел“, дефинитивно една од најмаркантните појави на нашата сцена во изминатиот век.

(извор: www.plagij.at)

- **Каква е разликата во стилот во трите текста? Формален/неформален? По што се гледа тоа?**
- **Најдете ги речениците или изразите со кои се кажува за посетеноста на концертот.**
- **Најдете ги изразите кои се атрибути на музичката група „Архангел“.**
- **Во кој текст се зборува и за други теми? За кои и како се тие поврзани со главната тема?**
- **Што мислите, каква е оценката за концертот од тројцата автори? Позитивна или негативна? По што се гледа тоа?**
- **Што мислите за насловите на текстовите? Кој најмногу асоцира на главната тема?**

11. Напишете рецензии за концерт што ви оставил добар впечаток и за концерт што ви оставил лош впечаток.

12. Поврзете ги прашањата (А. - Ж.) со одговорите (1. - 10.) од интервјуто. Два одговори се вишок.

(извор: www.kultura.mk)

Во светот е познат како „Чудото од Македонија“, а кај нас како пијанистот што ја пронесува славата за уметноста што се создава на ова тло, македонско. Силно му аплаудираат и во Лос Анџелес и во Париз, Токио, на сите меридијани за тоа што несебично ни го нуди - несекојдневно музичко уживање, такво какво што знаат да понудат само големите уметници. Пред Велигден нè почести со концерт и се даде себеси.

А. Неодамна добивте на подарок пијано. Велат дека ниту еден подарок не е доволно голем за големите луѓе. Го доживеавте ли подарокот како благодарност за направеното или како стимул за тоа што се очекува од Вас да го направите?

Б. Концертите во повеќе градови во Македонија ја демантираа тезата дека кај нас не се слуша сериозна музика. Се сметате ли заслужен за пошироката афирмација на класичната музика?

В. Во Америка бевте прогласен за најголемото чудо од Македонија по Александар Македонски. Го освоивте континентот на Колумбо, а имате ли осмислено стратегија за освојување некои други простори?

Г. Ве сметаат за галениче на државата. Се чувствувате ли така и колку таа (институциите во државата) Ви помага во создавањето услови за развој на кариерата?

Д. Денес Лондон, утре Париз, задутре Лос Анџелес. Што велат експертите, нели е тоа премногу набиена агенда?

Ѓ. Познавачите велат еднаш славен - засекогаш славен. Каде Ви е максимумот?

Е. Ние смртниците се одмораме со музика. Како се одмора Симон Трпчески? Кога ќе си земете одмор?

Ж. Кои се следните дестинации?

1. Исто така јас сум им благодарен и на сите што не ми помогнале, но не ми ни одмогнале. Многу сум среќен што во последниов период луѓето ја сфаќаат историјата што сум ја направил и што ја правам за сите нас. Така треба да е за сите луѓе на кое било поле кои покажуваат исклучителни резултати.

2. Секогаш е убаво чувството кога повторно ќе се напише и повторно ќе се прочита тоа бидејќи е потврда дека луѓето сепак ја знаат историјата. Некои луѓе што не ја следат мојата кариера, не знаат дека јас ја освоив Америка многу порано бидејќи имам многу одржани концерти во последниве неколку години и многу луѓе таму веќе ме знаеја и ме знаат оттогаш. А стратегијата за освојувањето на сцените и земјите е едноставна: Јас уживам во музиката, а публиката знае да го почувствува тоа!

3. Јас сум бескрајно благодарен. Тоа беше моја дамнешна желба, а и желба на моето семејство. Знаам да го почитувам гестот на донаторите и им се заблагодарувам уште еднаш за доброто што го направија не само за мене туку и за мојата држава. Се разбира, тоа претставува и неверојатна мотивација за она што ќе следи.

4. Во едно интервју како мал, одговорив - врвот ми е цел. Врвот е релативна работа, нели?! Јас знам како да се справам со популарноста. Тоа е многу важно.

5. Се релаксирам со прошетки во природа, музеи или со „прошетки на мозокот“. Исто така и со сон, како и со добра дружба со пријателите. Со добра книга, филм или со музика и запознавање нова земја, нови луѓе и нови култури.

6. Неверојатна беше атмосферата во секој од деветте градови низ Македонија. Фантастичен интерес, многу љубов и искрени емоции. Луѓето знаеја на најубав можен начин да ми го вратат тоа што јас им го давав. Никогаш не се вели дека не се слушала класичната музика кај нас. Се слушала помалку или повеќе. Само што можеби требало да обрнеме повеќе внимание за нејзина афирмација токму во внатрешноста.

7. Сигурно дека распоредот е зафатен (можеби изгледа и набиено), но јас сум еден многу убав пример за тоа како треба да се балансираат нештата во животот. Секаде кажувам дека ако почувствувам дека машината ме меле, веднаш ќе прекинам со кариерата бидејќи не сум човек што сака да живее во авион, хотел и во концертни сали. Тоа и го правам.

8. По концертот со Кралскиот филхармониски оркестар на Ливерпул, кој е и Европски град на културата за 2008 година, како и концертот со моите студенти Едита Хаџи - Хамза и Ана Арангелова на Факултетот за музичка уметност во Скопје ќе настапам во Стразбур и Бретања во Франција. Тоа ми се единствените концерти пред заминувањето на турнеја во Нов Зеланд и во Австралија.

9. Ако ја следите добро и доволно мојата кариера, ќе забележите дека не веројатно, туку секогаш и секаде ме најавувале и ме најавуваат како пијанистот од Македонија, а така ќе биде и во иднина. Јас не сум политичар и никогаш политиката не ми била интересна.

10. Државата во периодот на развој и тогаш кога најмногу ми требаше, ми помогна, но многу малку во споредба со тоа што навистина ми беше потребно. Најверојатно толку можела во моментот. Целата поткрепа во најважните и во најтешките моменти беше од моето семејство. Среќен сум што многу работи одат во позитивен правец. Тоа е многу важно за нашиот целосен развој и за нашето созревање.

13. Во следниот текст пополнете ги празните места со еден од понудените зборови.

Музиката како лек

Депресивни сте? Уморни? Не грижете се - музиката ќе ве излечи! Најновите истражувања _____(1) во списанието „Уметност и психологија“ покажуваат дека во лекување на хроничниот стрес може да _____(2) и музиката. Имено, истражувањето било спроведено врз две групи пациенти што страдаат од депресија - првата група одела на психотерапија, а втората _____(3) по 50 минути дневно во слушање класична или барокна музика. Сè се одвивало во период _____(4) осум недели, а на крајот _____(5) покажале дека пациентите што биле подложени на терапија со помош на музика имале помалку _____(6) на депресија од оние што оделе на

класична психотерапија. Во терапијата преовладува класичната музика, но, _____ (7) најновите истражувања, _____ (8) доаѓаат и џез, њу ејџ, индиска музика, музиката на „Пинк флојд“ и Глорија Гејнор. _____ (9) музика се покажало _____ (10) има позитивен ефект на движењата, расположението, па дури и на болката.

(извор: **Утрински весник**)

1. а) најавени	б) објавени	в) појавени
2. а) помогна	б) помогнеше	в) помогне
3. а) минувала	б) ќе минувала	в) беше минувала
4. а) на	б) за	в) од
5. а) резултати	б) резултативе	в) резултатите
6. а) симболи	б) симптоми	в) сигнали
7. а) спроти	б) спрема	в) според
8. а) предвид	б) превид	в) подвид
9. а) слушајќи	б) слушањето	в) слушнатата
10. а) дека	б) како	в) да

14. Парафразирајте ги следниве реченици со тоа што ќе почнете со наведениот збор:

а. Без инвестиции во супкултурата, таа тешко се развива.

Ако _____.

б. Во Министерството за култура има посебна буџетска програма за независната културна сцена.

Министерството за култура _____.

в. Најмалку очекувам државата да инвестира во супкултурата.

Воопшто _____.

г. Бидејќи станува збор вредност која е урбана, супкултурата треба и финансски да се поддржува.

Финансиската _____.

д. На македонската рокенрол-сцена навистина ѝ е потребен свеж, нов импулс, прогресивен звук.

Потребата _____.

15. Определете на кој тип сложени реченици им припаѓаат следниве три и **изделете ги сврзниците**. Потоа, употребете ги истите сврзници соодветно во речениците **А, Б, В**.

а) Кој пее зло не мисли.

б) Ја пее својата конкретна наменска песна и си заминува, за пак да се појави во идентичен состав на друга локација.

в) Ако е ова време на општествена и културна криза, тогаш неговата појава е граѓанска варијанта на немирење со таквата актуелна општествена состојба.

А. Државата, преку своите институции, не вложи ништо _____ го зачува неговото дело.

Б. Публиката ќе требаше да потроши барем 1000 денари, _____ не сакаше да остане жедна вечерта.

В. Ќе се формираат музички групи, _____ веднаш исчезнуваат од сцената.

16. Во следните реченици има граматички грешки. Пронајдете ги и поправете ги.

а. Музиката секогаш бил просторот каде што различните народи ја најделе заедничката нишка која ги водела кон денешниот соживот и мултикултурализам.

б. И во овој албум се трудевме да го задржиме препознатлив звук во создавањето на новите песни, но овој пат е различен начинот на изведбата.

в. Се обработувше различни традиционални песни, со цел да се создаде, буквално, светска музика.

г. Македонската музичка етногрупа „Баклава“ вчера во МКЦ му промовира својот нов албум.

д. По извонредното насловено издание „Калемар“ од 2008 година, ова ќе биде трет албум на „Баклава“ и повторно под етикетата на „Скопски џез-фестивал“ издаден.

ѓ. Новиот албум на „Баклава“ содржи 16 песни, од кој поголемиот дел се традиционални.

17. Наместо затемнетите делови во речениците употребете друга личноглаголска форма. Речениците можат да претрпат и други промени.

а. Во Република Македонија е присутна традицијата **на одржување** музички фестивали од различна музичка провениенција.

б. **За отворање** на првите Мајски оперски вечери, оркестарот и оперскиот ансамбл на Македонскиот народен театар (МНТ) ја извел операта Цар Самуил.

в. Фестивалот **претставува израз на** богатата и долга музичка традиција на овој регион.

г. И Макфест **е член на** меѓународната асоцијација.

д. Така, **редовни учесници на МОВ** се оркестарот на Македонската опера и балет, Македонскиот филхармониски оркестар, како и оперски и балетски првенци од соседството и пошироко.

18. Во следните реченици се употребени глаголите **има/нема со различни значења** (полнозначен со значење 'поседува'; безличен со значење 'се наоѓа', 'постои'; помошен во глаголски има-конструкции). Обидете се да ги идентификувате.

а. Ристе, и покрај универзитетската диплома, со оглед на тоа што никогаш немаше работено во струката, всушност, никогаш немаше ни работено, беше крупие во казино.

б. Има нешто за пиење?

в. Имаше црвени дамки околу крајчињата на устата.

г. Никогаш ја немаше спомнато по име.

д. Ги имав забравено тие сензации.

ѓ. Имаше периоди кога беше мирна и спокојна.

е. Има се повеќе луѓе, ама има се помалку 'луѓе'.

- ж. Институциите имаат капацитети за отпочнување на преговорите со ЕУ.
- з. Јапонските цареви не носат круна, но наследуваат свети предмети што никој ги нема видено.
- с. Веќе немам неисполнети желби.

19. Обоените глаголи во следниот текст се употребени во **минато неопределено време (перфект)**. Ваша задача е: а. да објасните зошто, т.е. со какво значење е употребено ова време; б. да се обидете наместо тоа време да употребите **минато определено (имперфект или аорист)** и да ги објасните евентуалните разлики и промени; в. **наместо перфектот да употребите има-конструкции** и да ги објасните евентуалните разлики и промени.

Утрото на работа во весникот прочитав статија за некој мачор што **живеел** во една болница во Провиденс, за кој **се верувало** дека може да ја предвиди смртта на пациентите. Неколку часа пред некој пациент да умре, мачорот му **се мушкал**, **се галел** и **легнувал** во неговата постела, сè додека пациентот не **починел**. Во период од пет години, мачорот точно **предвидел** толку многу умирачки, што **почнале** да се плашат од него. Штом некој пациент ќе забележел дека мачорот му се приближува и легнува во неговиот кревет, **знаел** дека му се ближи крајот. Некои дури и намерно **бегале** од него и го **бркале** од креветот, небаре така ќе ја избркаат и смртта, која подоцна ги **стигнувала**.

(Николина Андова-Шопова, **Некој бил тука**, Темплум, Скопје, 2018)

20. Поврзете ги **следниве глаголи со наведените именки**. Во некои случаи потребен е и соодветен предлог.

свири	опера
танцува	концерт
пее	оркестар
пишува	гитара
настапува	песна

21. Наведете неколку инструменти за секоја група одделно. Потоа, наведете ги именките што ги означуваат лицата што го свират тој инструмент.

На пример: гитара-гитарист.

жичени: _____

дувачки: _____

ударни: _____

22. Од следниве именки изведете придавки. Потоа, употребете именка за да добиете колокација.

На пример: концерт-концертен-концертен клавир.

оркестар _____

симфонија _____

опера _____

џез _____

класика _____

звук _____

вокал _____

инструмент _____

глас _____

музика _____

23. Следниот текст се днесува на историјатот на Македонската филхармонија. Прочитајте го и потоа изработете ги вежбите дадени подолу.

Македонската филхармонија е првиот и единствен симфониски оркестар во Република Македонија, а со тоа и единствен постојан репрезент на симфониското творештво на македонската музичка сцена. Оркестарот е формиран на 24 ноември во 1944 година, по завршувањето на Втората светска војна и само 11 дена по ослободувањето на Скопје. На ул. „Крушовска“ бр. 27, во домот на композиторот Тодор Скаловски, еден од стожерите на македонската музичка култура, се **одржал** првиот состанок на група музичари со цел да **формираат** симфониски оркестар, да го формираат првиот Државен оркестар, да ги **стават** темелите на една голема културна институција, прва од таков вид во ослободена Македонија. Создавањето на Македонската филхармонија во едно такво време-невреме, е всушност револуција во духовната смисла на зборот. Револуција што **ќе** ја **направат** само неколкумина уметници кои наместо пушки, во рацете **ќе држат** музички инструменти со кои **ќе „пукаат“** со чудесните звуци на најубавата уметност - музиката, погодувајќи ги нивните следбеници директно во срцето.

Од тие скромни почетоци, па се до денес, во повеќе од седумдецениското постоење, Македонската филхармонија **остварила** незаборавни концертни мигови исполнувајќи широк репертоар од светската класична музичка литература, како и светски премиери од современи автори, оживувајќи ги со особена гордост и делата на македонските музички творци. За време на неговото постоење, овој оркестар повеќе пати **бил** преименуван и приклучуван кон други институции (Македонската опера и балет и Македонско радио), за во 1960 година конечно да се **конституира** како самостојна музичка институција. По катастрофалниот земјотрес во Скопје во 1963 година, Македонската филхармонија под раководство на светски афирмираниот диригент Игор Маркевич, **остварува** европска турнеја која е од исклучително значење за солидарноста што му **беше** укажана на настраданиот град од страна на народите ширум Европа и светот. Со текот на годините, Македонската Филхармонија **прерасна** во еден од главните носители на музичкиот живот во земјата и амбасадор на македонската уметност во светот. Покрај редовните концертни настапи на домашната сцена, симфонискиот оркестар **има** остварено гостувања ширум светот достоино презентирајќи го звучното наследство на својата земја.

Зад диригентскиот пулт, со оркестарот на Македонската филхармонија **застанале** врвни диригентски имиња, меѓу кои и основачите Тодор Скаловски и Трајко Прокопиев, потоа маестрата Ловро фон Матачиќ, Ванчо Чавдарски, Фимчо Муратовски, Ангел Шурев, Карло Цеки, Нееме Јарви, Игор Маркевич, Оскар Данон, Душан Сковран, Александар Лековски, Перо Петровски, Томислав Шопов, Младен Јагушт, Вероника Дударова, Емин Хачатуријан..., а во поново време и Саша Николовски-Ѓумар, Борјан Цанев, Тадеуш Козловски, Дорон Саломон, Јуриј Темирканов, Вјачеслав Блинов, Павле Дешпаљ, Ермир Крантја, Рамиз Мелик Асланов, Антон Нанут, Јануш Пшибилски, Стефан Лано, Урош Лајовиц, Емил Табаков, Леонид Николаев, Тимоти Редмонд, Кшиштоф Пендерецки, Дмитри Лис, Михал Нестерович, Кејс Скалионе, Јерухам Шаровски, Даниел Рајскин... На подиумот како солисти пак, **гостувале** реномирани вокални и инструментални уметници, меѓу нив и Алдо Чиколони, Халина Черни-Стефанска, Хенрих Шеринг, Леонид Коган, Андре Навара, Хозе Карерас, Цимон Барто, Дејвид Герет, Иља Гринголц, Торлеф Тедеен, Александар Мелников, Јосиф Иванов, Валериј Соколов, Изабел Фауст, Ан Халенберг, Емануел Пају, Даниел Милер-Шот, Борис Березовски,

Акико Суванаи, Сергеј Крилов, Нинг Фенг, Ејми Диксон, Иштван Вардаи, Мидори Гото, Алексеј Володин, Евгениј Корољов, Сајака Шоџи, Симон Трпчески, Ана Дурловски, Благој Наџоски, Ѓорѓи Димчевски, Дино Имери...

Македонската филхармонија, особено во последната декада, го **подмлади** оркестарот и со тоа **внесе** нов елан и ентузијазам и силна желба за работа. Денес, звукот на оркестарот е издигнат на високо квалитативно скалило, а својата програма редовно ја **збогатува** со комплексни и нови, современи дела, кои **се** предизвик и за светските симфониски оркестри.

(извор: www.filharmonija.mk)

24. Обоените глаголи се употребени во различни глаголски времиња. Прво наведете кои се тие, а потоа (водејќи сметка за контекстот) образложете зошто се употребени тие форми, и дали може во текстот да се употреби во едно глаголско време.

25. Во текстот се употребени форми на глаголскиот прилог (со наставката -јќи). Најдете ги и обидете се да ги трансформирате во личноглаголски форми.

26. Во првиот пасус од текстот има употреба на стилски изразни средства (метафори). Најдете ги и обидете се да ги преформулирате во неутрален стил.

Лекција 6

Патуваме, сонуваме!

„Како сите големи патници, сум видел повеќе отколку што паметам и паметам повеќе отколку што сум видел.“ (Бенџамин Дизраели, поранешен британски премиер)

„Патникот го гледа она што го гледа, туристот го гледа она што дошол да го види.“ (Гилберт Кит Честертон, британски писател)

„Вреди да се види? Да, но не вреди одењето да се види.“ (Самуел Џонсон, англиски писател)

„Им го оставам градот на натрапниците: сè повеќебројни, просечни, валкани, неучтиви, бесрамни туристи.“ (Брижит Бардо, француска актерка)

„Открив дека нема посигурен начин да дознаеш дали некои луѓе ти се допаѓаат или не од тоа да патуваш со нив.“ (Марк Твен, американски писател)

1. Дискутирајте во врска со следните прашања:

- а. Осврнете се на горните цитати. Како ги сфаќате. Со кој цитат се согласувате, а со кој не се согласувате? Зошто?
- б. Во што е разликата меѓу патувањето некогаш и денес? (превозни средства, нови дестинации, нови потреби и желби и нови можности).
- в. Кои се предностите и недостатоците на масовниот туризам?
- г. Што е за вас идеално патување/одмор?

2. Според една поделба, туристите се делат на:

- а. масовни туристи;
- б. елитни туристи;
- в. алтернативни туристи;
- г. истражувачки туристи.

Во продолжение се наведени карактеристики на секоја од овие четири категории туристи. По секој опис наведете на која категорија се однесува.

- Бараат доживувања, откриција и општење со месното население, но ретко се враќаат на исто место.
- Патуваат со пакет-аранжмани заради сонце, море, песок, забава и се потрошувачки ориентирани.
- Показуваат интерес за посетената средина, за месното население, за неговиот начин на живот, за обичаите, занаетите, фолклорот и, по правило, не трошат многу пари.
- Самостојно оформуваат посети на егзотични места, главно во мал број, но имаат голема потрошувачка моќ.

3. Одговорете на следниве прашања:

- а. Именувајте едно место во вашата земја и едно место во странство кое овие четири категории туристи би сакале да ги посетат.
- б. Кои од овие туристи се „најштетни“ во однос на местата што ги посетуваат? Зошто?
- в. Кои туристи би сакале да ги видите во вашата средина? Зошто?

4. Следниот текст претставува опис на едно патување. Прво одговорете на прашањата под секој пасус, а потоа дискутирајте давајќи ваше мислење и аргументи за тоа дали би тргнале на вакво патување.

Младите Европејци ги напуштаат големите градови

Илинка Делчева

Ја забораив зелената тетратка – ѝ се пожалив на Олга од Шпанија во возот за Тулуз. Само што се поделивме со Офели, домаќинката од Франција што нè донесе на железничката станица во Казер. Не знам како и кога сум ја извадила од џепчето на чантата за фотоапаратот. Сите денови од мојот престој во Франција беа запишани таму. Одеднаш се почувствував како да не сум била никаде, како сите спомени да ми останаа таму некаде каде што ми остана срцето, на југозапад во Франција, во малото селце Бедеи. Ја замолив Олга да им пише на Шпанците што останаа во куќата да ја побараат, па ќе се договориме како да ми ја пратат во Скопје. Поминаа две недели, никаков знак дека тетратката е најдена. И кога се откажав и од тетратката и од желбата да споделам/напишам нешто за моите доживувања на тренинг-курсот Up’Sucl’Art, добив имејл со фотографии од сите страници на зелената тетратка. Читам и ми се враќаат сеќавањата...

1. Аеродром. Летам за Барселона. Го нема Бојан. Неколку денови пред тоа ми кажа дека патуваме со ист авион и ќе ми помогне да се префрлам од аеродромот до автобуската станица во Барселона за да го фатам автобусот за Тулуз (тој живее во Барселона). Му пишувам порака: „Леташ или не?“ Ми одговара: „Не, имав проблем со картата“. Ме фаќа **блага** паника. Ми дава инструкции како да стигнам до автобуската станица.

Прекрасен лет – зајдисонце над облаци. Седам до прозорец во авионот и одеднаш неизвесноста „каде одам?“ и стравот од летање, се претвораат во уживање во бои. Се мешаат жолтата, црвената, розовата, портокаловата. Над нив сива, под нив бела. Залез на сонце над и под облаци. Првпат гледам сонце што заоѓа и тоне во облаци. Незаборавна глетка и убавина.

(извор: popup.mk)

- ▶ Кој природен феномен е опишан тука?
- ▶ По што е невообичаен за авторката на текстот и како го опишува тоа?
- ▶ Со какво значење е употребен зборот **блага**?
- ▶ Дајте синоним.

2. Слетувам во Барселона и имам два часа да го фатам автобусот за Тулуз. Поаѓа во 23:45. Не сакам ни да помислам што ќе правам ако го пропуштам. Следејќи ги инструкциите на Бојан, искуството „ко пита, не скита“, немањето срам за барање помош кога не знаеш да извадиш карта за метро од автомат на шпански и **ете** ме мене на пат за Тулуз.

- ▶ **Како го решава авторката потенцијалниот проблем?**
- ▶ **Што значи зборот **ете**?**

3. Патувам ноќе, стигнувам рано во Тулуз, во 5:00. Возот за Казер ми е во 7:15. Казер е најблиското поголемо гратче до селото Бедеи каде што одам на двонеделен „еколошки“ курс. Од таму треба да ме земат домаќините. Стигнувам во 8:30. Железничка станица како во вестерн филм. Никој нема. Пустелија. Како да јавам дека сум пристигнала? Здогледувам две жени покрај еден автомобил и едно **пано** со некаков рекламен материјал. Им приоѓам и ги прашувам како се стигнува до селото Бедеи. Немаа ни слушнато за него. Ги замолувам да се јават на телефонот од домаќините, да пренесат дека ги чекам. Првиот обид е неуспешен. По неколку минути се јави Маева и за половина час дојде по мене. Во меѓувреме жените ми се претставија дека се Јеховини сведоци. Чудни се патиштата мои, си помислив и се насмеав. Ме почестија и кафе, кое си го носеа во багажникот од автомобилот.

- ▶ **Зошто смета дека се чудни нејзините патишта?**
- ▶ **Што значи зборот **пано**?**

4. Пристигна Маева, млада девојка, **шизика**. Имаме исти апостолки. Возење со комби до селцето во подножјето на Пиринеите. Преубави предели, зеленило, куќи како од бајките. Ми раскажува дека регионот е познат по хипи-комуните и таквиот начин на живеење. Пристигнуваме. Првата куќа во селото. Огромен двор. Зелено и големо пространство пред себе. Изолирани од сите, место каде што следните две недели ќе ги поминам со дваесетина млади луѓе од Словенија, Шпанија, Германија, Естонија, Грција, Франција. Сите беа стигнати предходниот ден и веќе сместени по собите од куќата и во двете приколки. Се сместувам во една од приколките. Ја девам со две девојки, од Естонија и од Полска.

- ▶ **Каде ќе престојува авторката?**
- ▶ **Што значи зборот **шизика**?**

5. Требаше да се издржи денот, два во еден. Запознавање со сите низ игри за помнење имиња. Делење во групи: за миене чинии, чистење, чувари на времето (навремено почнување на сите работилници) и група за одржување добро расположение. Секој ден различна обврска. Заедничко живеење и грижа сè да функционира беспрекорно. Еколошки. Селекција на ѓубре, штедење вода, суви тоалети (по секое користење, се посипува со дрвени струготини, наместо пуштање вода). Позитивна енергија. Среќа. Темите на тренинг-курсот се: еколошките последици од конsumerизмот, намалување на ѓубрето, органско производство, **рециклирање**, **реупотреба**.

- ▶ **Која секојдневна активност тука се извршува поинаку?**
- ▶ **Која е разликата меѓу рециклирање и реупотреба?**

6. Вториот ден почнуваме со предавање за Нула отпад. Предавачот е сосема посветен на живот во кој се труди да не прави отпад. Ни го покажа ѓубрето што го направил за една година. Го собрал во мала тегла. Нè бомбардираше со бројки и податоци колку отпад се прави секоја секунда во светот и колку амбалажа се користи за да стигне еден продукт до консументот. Заstraшувачи слики од најголемата „депонија“: морињата и океаните. Податокот дека рибите се најзагадената храна што ја внесуваме во организмот, ме штрекна и ме подзамисли. Како да дојде време кога треба да им се вратиме на старите навики на живеење, времето на нашите баби и дедовци, без конформизми што ни го олеснуваат живеењето, а ја **трупаат** Земјата со отпад од кој тешко се ослободуваме.

- ▶ **Од кои информации авторката најмногу се вознемирила?**
- ▶ **Што значи зборот трупаат?**

7. Време кога прашањето: „Дали ми е потребно?“, треба да ни биде водилка при секое пазарување и непотребно трошење. **Хит** на предавањето ми беше кога по неколкучасовно зборување за замена и неупотреба на пластични лажичиња за кафе, цевки за нес-кафе, чепкалки за уши, ќеси... првото поставено прашање беше со што да се заменат кондомите. Хуморот ќе ја спаси Земјата, си помислувам.

- ▶ **Што е хумористично тука?**
- ▶ **Што значи зборот хит?**

8. Почнавме со работилници. Правевме природни средства за чистење, кремове, паста за заби. Ме фасцинираа домаќинките, обучувачи од Франција, Маева и Офели. Млади девојки, 27 и 23 години, кои беа неуморни, прецизни и посветени. Одбрале живот и работа на село. Курсот го водеа како игра, не дозволуваа никој да помисли дека не е **вешт** во нешто. Денови исполнети со активности. Сè беше испланирано и се одвиваше спонтано, како да беше смислено од најдобри психолози. Секој имаше шанса да сподели искуство, да предложи, да научи.

- ▶ Со кои зборови би ја опишале атмосферата за време на работилниците?
- ▶ Што значи зборот **вешт**?

9. Деновите почнуваа со игри за раздвижување, кои нè полнеа со енергија за да продолжиме со работилниците. Направивме **компостара**, вертикални градини, дрвени жардиниери, мебел од картони, фурна што пече со помош на сончеви зраци... Неверојатна беше желбата да се учествува во сè, да си помагаме едни на други, секој да научи. Првпат во животот работев со бормашина. Се тепавме за лопата, гребло и кој да ја вози количката за пренесување земја.

- ▶ Дали се поделени активностите по групи?
- ▶ Образложете. Што значи зборот **компостара**?

10. Петтиот ден добив порака од Македонија: „Жива ли си?“ Имавме интернет само во канцеларијата на организацијата, на неколкуте компјутери. Немав ни време ни желба да проверувам што се случува во останатиот дел од светот. На пораката поевтино ми беше да одговорам на ФБ отколку со СМС. Вклучувањето го доживеав како шок. Преплавен ми беше фејсбукот со политика и со слики од ѓубре низ цела Македонија.

Додека во светот се размислува како да се намали, реупотреби и рециклира ѓубрето, кај нас сè уште учиме дека ѓубрето треба да се фрла во канта за ѓубре, а не на улица. **Поразителна** беше таа констатација, која ме прогонуваше додека бев таму и срам ми беше секогаш кога требаше да зборувам како во Македонија се справуваме со отпадот.

- ▶ Која е главната идеја во овој пасус?
- ▶ Што значи зборот **поразителна**?

11. Ден на курсот и за креативно употребен отпад. Работилница што ја води Вероника, дизајнерка што живее во регионот и изработува модерни шапки од материјали што ги собира насекаде, како отпад. Дојде со неколку куфери, преполни со разноразни хартии, платна, вештачки цвеќиња, тапи, пластика...Облечена во разиграни парчиња облека, со тетоважи, впечатливи обетки и шминка, малку беше збунета **божем** не зборува добро англиски. Но, зборуваше одлично за да нè предизвика да направиме фантастични волуменозни шапки. Уживавме во креирањето како деца и во фактот дека во секој од нас се крие уметник. На почетокот се сомневавме во своите уметнички потенцијали, но на крајот сфаќаш дека треба само да почнеш и да се заиграш.

- ▶ На која вештина се работи тука?
- ▶ Што значи зборот **божем**?

12. Петок. Нè носат на вечера во друго село од регионот. Прво излегување (петти ден) од нашето „царство“. Бар-ресторан преполн со луѓе. **Лефтерно** облечени, хипици од новото време. Луѓето од комуните, кои ми ги спомна Маева првиот ден. Се направи неверојатна забава. Во мало селце на југот од Франција, во единственото ресторанче имаше диџеј што пушташе музика на два грамофона и други музички помагалца!

- ▶ Што е неочекувано за авторката тука?
- ▶ Што значи зборот **лефтерно**?

13. Сабота. Пазарен ден. Го поминавме во гратчето Казер. Пазар на кој се продаваат домашни колачи, домашен леб, органски зеленчук и овошја, чаеви, кафиња, месо, разноразни домашни сирења. Од сè по малку, на мали масички. Оттаму отидовме во посета на една секндхенд продавница, огромна како хангар. Половина е продавница, а половина магацин каде што луѓето оставаат сè што не им е потребно дома. Може да најдете **дребулии** што не сте ни помислиле дека постојат. Сè што се носи се чисти, се облагородува, ако треба и може, и потоа се продава по симболични цени, потребно за одржување на магацинот.

- ▶ На кои места се наоѓа авторката?
- ▶ Што значи зборот **дребулии**?

14. Додека сопственикот ни ја раскажуваше историјата на проектот, дојде еден човек и остави убаво ростфрај тенџере и се оддели од својот тениски рекет Dunlop. Од **купиштата** чаши, купив 25 мали чашки за ракија. Некои беа и кристални. Сите за 5 евра. Сакав да ги изнамадам на македонската вечера. Носев ракија од Скопје.

- ▶ Зошто купила чашки?
- ▶ Што значи зборот **купишта**?

15. Продолживме на еден имот, купен од осуммина млади луѓе што одлучиле да живеат заедно, на најекономичен и еколошки исправен начин. Неверојатен е тој тренд во Франција, а слушнав од учесниците на курсот дека е исто и во Словенија, млади луѓе **бегаат** од големите градови и живеат на село, одгледувајќи сами сè што им е потребно за живеење, сите градинарски култури, кокошки, крави, свињи... Сè може да видите на тие имоти. Сами прават леб, кој потоа го продаваат во околните села. Заработуваат од мед, џемови, слатка и од плодовите од градината.

- ▶ За каков тренд станува збор?
- ▶ Со какво значење е употребен зборот **бегаат**?
- ▶ Дајте синоним.

16. Секој од нив **партиципира** со извесна сума за куќата и си плаќа за оброците што се приготвуваат заеднички. Делуваат како секта што се бори против сиот напредок на човештвото, со желба да се вратат првобитните навики на човекот, сам да произведува, да го намали и да го реупотреби отпадот, да одгледува животни и да ги користи ресурсите на начин што нема да ѝ наштети на природата. Скромни на изглед, неоптоварени како се облечени, не се срамат да носат и да купуваат во секндхенд продавницата.

- ▶ Како се опишани луѓето тука?
- ▶ Дајте синоним за зборот **партиципира**.

17. Секоја вечер готвевме сами претставувајќи ја кујната на земјата од која доаѓаме. Беа тоа вечери во кои на најдобар начин се запознавме со културата на земјите, низ јадења, музика и играње. Која егзотика и убавина е кога те носи ритамот на музиката! Одеднаш сите знаат казачок или присуствуваш на српско коло што го играат Шпанка, Словенец, Мексиканка и Македонка. Пробав словенечки ричет, јадев естонска салата, кај нас позната како руска, шпанска тортиља, ладна супа гаспачо, германска салата од компири и јајца, се изнајадов француски сирења, научив како се пие вино од *rognon*... Пробаа македонска турлитава, ајвар, лутеница, пинџур и макало со лути везени пиперки. Македонската вечера почна со шопска и со ракија. Во чашките од секндхенд продавницата. Ракијата делувала лековито, така ми кажаа.

- ▶ **Со што се поврзува музиката?**
- ▶ **Дали им се допаднала **македонската ракија**?**
- ▶ **Образложете.**

18. Двете недели живот на село, со прекрасни млади луѓе од Европа, растоварени од политика, еколошки освестени, ми отворија многу прашања и ми дадоа насоки како до поквалитетен живот. Искуство, знаење и ширење пријателства што секому ги посакувам. И свесност дека и младите во Европа си ја бараат среќата надвор од земјата. Шетајќи, учејќи и живеејќи самостојно и скромно.

- ▶ **Со какви мисли и чувства го завршува патувањето?**

19. Наша задача беше да замислиме дека сме ги купиле куќата и имотот, да прошетаме по него, да претпоставиме дека немаме пари и треба да организираме храна, транспорт, електрика и отпад.

Уште многу напишани страници во зелената тетратка...

Правев батик, индонезиска техника за боене текстил, научив да правам паричник од тетрапак амбалажа, **практицирав** АЕQ-метода, активна медитација, видов како се садат најразлични култури.

- ▶ **Дајте синоним за зборот **практицирав**.**

5. Во следниве реченици заменете ги обоените зборови со зборови што означуваат различен степен на интензитет.

- а. По преспанското поле **сјаат** црвено-жолтите јаболка. _____
- б. Туристите ќе имаат **добра** можност за одмор. _____
- в. Селото Стење нуди **убава** песочна плажа. _____
- г. Тука има неверојатно **топло** езеро. _____
- д. Секој гостин ќе почувствува **задоволство** од понуденото. _____

6. Наспроти следниве префиксирани глаголи од текстот наведете ги глаголите од кои се добиени и осврнете се на разликите во поглед на значењето и глаголскиот вид:

- преспие _____
- пронајде _____
- нарече _____
- помислува _____
- замирисува _____
- подразбира _____
- надополнува _____
- придонесува _____
- избегне _____
- остави _____

7. Напишете ги антонимите на следниве придавки и поврзете ги со именка којашто оди со двете антонимни придавки:

На пример: убав : грд град

изморен : _____ ,

свој : _____ ,

рајски :	_____	_____
голем :	_____	_____
благословен :	_____	_____
топол :	_____	_____
природен :	_____	_____
одличен :	_____	_____
рурален :	_____	_____
локален :	_____	_____
внатрешен :	_____	_____
разновиден :	_____	_____

8. Во следниве реченици трансформирајте го аналитичкиот прирок во глаголски
На пример: води разговор = разговара.

- а. Домаќинствата **прават напор** (_____) за нивно вклучување во филозофијата на агротуризмот.
- б. **Се врши реставрација** (_____) на автентичните селски куќи и **акцентирање** (_____) на нивниот традиционален елемент.
- в. Посетителите можат да **земат учество** (_____) во познатиот преспански јаболкобер.

9. Во следниве реченици трансформирајте го глаголскиот прирок во аналитички прирок

На пример: оперира = врши операција.

- а. Кога **се зборува** (_____) за Преспа, секогаш се испреплетуваат три временски нишки.
- б. Ваквите места **придонесуваат** (_____) за хармонична коегзистенција на човекот и природата.
- в. Гостите ќе се почувствуваат како деца и ќе посакаат да **сирнат** (_____) во дворовите заградени со авлии.

10. Вметнете **синонимни сврзници** и идентификувајте го **типот на сложена реченица** (на пр. составни, спротивни, временски, условни итн.). Потоа обидете се на нивно место да вметнете **сврзник** што припаѓа во **друг тип сложени реченици**.

- а. Ако (_____) Македонија е најубавата земја на Балканот, тогаш Преспа е срцевината на таа македонска убавина.
- б. Кога (_____) се зборува за Преспа, секогаш се испреплетуваат три временски нишки.
- в. Гостите ќе се почувствуваат како деца и (_____) ќе посакаат да сирнат во дворовите заградени со авлии.

11. Следниот извадок е првиот дел од поголем текст, чии останати два дела ќе ги најдете во следните две лекции. Пополнете ги празните места со соодветен избор од понудените четири варијанти.

„МакеДокс“ – магијата на патувачкото кино

Во време на онлајн-поврзаност, време кога седиме сами, а **1.** _____ сме со сите, концентрација само за читање твитови и најчест разговор со монитор, вистинска привилегија е да бидеш гостин на патувачкото кино со тимот што го организира фестивалот „МакеДокс“ и да влезеш во **2.** _____ свет.

За оние што не знаат, „МакеДокс“ е фестивал на креативни документарни филмови, кој **3.** _____ во август (16-23) ќе го има своето деветто издание во прекрасниот амбиент на „Куршумли ан“.

Покрај официјалниот фестивалски дел, луѓето од овој фестивал имаат и една **4.** _____ мисија, да ја доближат магијата на **5.** _____ филмови, на отворено, во руралните средини на Македонија.

Понекогаш **6.** _____ дали убавите моменти треба да се споделуваат или љубоморно да си ги чуваме за себе. Овој пат имам друг проблем, не знам да ги споделам. Немам зборови со **7.** _____ можам да ја доловам енергијата на луѓето од „МакеДокс“, која тие толку спонтано ја пренесуваат на сите околу **8.** _____.

Приказната на патувачкото кино е следна: тимот е сместен во едно село и оттаму секој ден патува во друго село во регионот, за вечерна проекција. Оваа година селото Радожда беше **9.** _____, а се патуваше низ села од струшкиот регион.

Една куќа во селото беше **10.** _____ за потребите на екипата. Таму се готвеше, јадеше, работеше, селектираше, рециклираше, спиеше...

11. _____ куќата не беше доволно голема да ги прими сите на спиење, поголем дел од луѓето од екипата спиеја и во основното училиште на селото. Во училници спални

научивме дека, кога си со вистинските луѓе, сеедно ти е дали спиеш на душек, клупа, под, дали имаш топла вода **12.** _____ или се тушираш со ладна, од црево натнато во чешма над лавабо, дали те огреало сонце во шест низ ѕидот прозорец или тоа е најубавото **13.** _____ за да го зграпчиш денот. Ништо, ама баш ништо не те нервира и се приспособуваш на начин што новостите ти претставуваат уживање.

Кога си со македоксовци, сè функционира и изгледа како игра. **14.** _____ ги наоѓаш на ѕидови, на маса, на врата... Неверојатна е таа оншалантност што беспрекорно функционира. Без многу објаснување, ненаметливо, **15.** _____ на ливче, те учат да делиш, да се грижиш за другиот, да помагаш, да соработуваш...

Ќе си го прочиташ името на листа за купување намирници, готвење, миење, чистење вециња, цогирање...

(извор: popur.mk)

1. а. сигурно	б. божем	в. особено	г. можеби
2. а. својот	б. неговиот	в. нивни	г. нивниот
3. а. годинава	б. минатата година	в. годината	г. година
4. а. другата	б. друга	в. друг	г. друго
5. а. гледајќи	б. гледање	в. гледани	г. погледнати
6. а. се прашувам	б. се прашува	в. се прашуваат	г. се прашав
7. а. што	б. кој	в. кого	г. кои
8. а. ним	б. нив	в. нам	г. нас
9. а. темел	б. основа	в. фундамент	г. база
10. а. оспособена	б. приспособена	в. способена	г. заспособена
11. а. бидејќи	б. ако	в. штом	г. иако
12. а. кога можеш	б. кога сакаш	в. кога треба	г. кога ќе посакаш
13. а. изгрев	б. сонце	в. изгрејсонце	г. изгревање
14. а. правилото	б. правилата	в. правилото	г. правилава
15. а. напишано	б. запишано	в. испишано	г. препишано

12. Определете го значењето на обоените зборови во следниве реченици. Дали се работи за основно или за преносно значење? **Објаснете.**

а. Имате чувство дека водите дијалог, а всушност до вас допираат само чистите, малку продолжени вокали на Рефик кои ги **тркалаат** неговите реченици во сигурна интонација.

б. Никој не е повреден, никој не е изневерен, освен очекувањата на окото сосе **багажот** на сите претходни „видливи“ искуства...

в. Како две бескрајно различни приказни кои случајно стојат една до друга на полицата во вашата **животна библиотека**.

13. Наведете ги можните деривации од глаголот **патува**. Образувајте зборови од различни зборовни групи.

14. Поврзете ги наведените придавки со соодветните именки:

длабок

клима

сув

однесување

топол

сад

тесен

ветер

културен

ходник

Потоа наведете ги антонимите на добиените синтагми.

Дали може да се употребат истите антоними во следниве синтагми: длабок глас, суво грозје, топли алишта, тесен резултат, културен настан.

15. Во следните реченици употребен е сврзникот а со различни значења. Обидете се да определите какви се.

а. Темнината некако ни е предодредена во очекувањата за длабочините, **а** најлесен начин да се ослободите од туѓи, наметнати верувања и да се уверите со свои очи дека е можна просирност длабоко во утробата на земјата (...)

б. Молчите и се развртувате, на почетокот малку поднаведнати, **а** потоа сосем смалени сред големината на салите што се отвораат пред вас како во научно-фантастичен филм.

в. Очите гледаат просирни карпи, стаклести одрони, грамадни површини како нестварни прозорци со млечни глетки, **а** под нозете чувствувате мекост, небаре одите по лисје...

г. Како надвор да е едно, **а** внатре – сосем друго време.

д. Имате чувство дека водите дијалог, **а** всушност до вас допираат само чистите, малку продолжени вокали на Рефик (...)

ѓ. Рудникот за гипс на „Кнауф“, освен вашата љубопитност, не бара ништо друго... **А** дава, дава чудесни глетки и доживувања, дури се прави дека не ни забележува (...)

Доколку патувал со стандарден автомобил, тој вели дека би потрошил 6.785 литри бензин. Тој поминувал по 200 километри со едно полнење и вели дека трошокот за целото возење му бил само 300 долари.

Вакер тргнал на 15 март 2016 и вкупно возел 1.119 дена.

(извор: www.smart.sdk.mk)

19. Дајте наслов за текстот.

20. Прераскажете го текстот во прво лице еднина, употребувајќи ги сите информации.

21. Направете резиме од текстот со 5 реченици (по можност сложени), употребувајќи минато неопределено време (перфект) или има-конструкции.

22. Која е главната цел на главниот лик? Дали мислите дека ја постигнал? **Образложете.**

23. Дали сте чуле за ваков сличен подвиг, но со друго превозно средство? **Опишете го.**

24. Следните извадоци се дел од поголемо интервју со еден млад човек од Македонија, кој има слично искуство како ликот во претходниот текст. Ваша задача е врз основа на неговите одговори да ги формулирате прашањата.

Вовед

Евгениј Хоуп: Морав да се впуштам во самотничко патување за да научам да уживам во сопственото присуство

Евгениј Хоуп (Милош Димковски), е млад писател кој неодамна ја објави својата втора книга „Годините кога научив да летам“. Она што е невообичаено е што содржината на својата книга, тој ја базира на неговите вистински авантури, кога патувал повеќе од 30.000 километри

автостоп низ Европа. За Радио МОФ, тој зборуваше за своето искуство, потребата за номадски живот и идните планови.

1. Поточно, мојот најнов роман „Годините кога научив да летам“ е автобиографска фикција, инспириран од спознанијата и стекнатото искуство додека стопирав низ Европа. Сè започна од еден повик кој ромонеше во мене, кој ме примамуваше да напуштам сè во животот и да се впуштам во една животоменлива авантура, за која немав јасна слика што ќе ми донесе. Кога успеав да се доближам до тој звуковен извор, сфатив дека станува збор за едно внатрешно понирање во себеси, едно онострано патешествие кое на виделина се труди да ми ги доближи потребните одговори за моето постоење. Од мигот кога ги сфатив елементите на авантуристичкото патување, знам дека никогаш нема да престанам да ги следам патоказите на животот.

2. Уште од средно школо решив да патувам, но официјално автостоп патувања почнаа да се реализираат летото 2014 и досега го имам изминато најголемиот дел од Европа. Почнувајќи од Холандија, Белгија, Луксембург, Франција, Италија, Швајцарија, па сè до Данска, Шведска, Полска, Германија...

Нагонот, потребата да се патува и талка, најчесто ја носи потребата да се најде поголем мир, или дом.

3. Како што се изјаснив погоре, романот е автобиографска фикција и главниот материјал обработен во приказната се моментите низ кои имам поминато, претставени на симболичен начин преку потрага на еден остров за кој главниот лик смета дека ќе си ја најде својата припадност и вдоменост. Секој означен град, на пример: Ајндховен, Антверпен, град Луксембург, Берлин, Копенхаген... се лично посетени од мене, како и настаните, кои ако добро се расчленат слободно може да се види паралелата помеѓу реалноста и фикцијата.

4. Секој кој се идентификува како патник, талкач или трагач има желба да допре до повисок степен на спознавање. Така и јас, заситен од сета модернистичка лудорија, морав да се впуштам во самотничко патување, за на крај да научам да уживам во сопственото присуство. Тие истоштувачки моменти, предизвикувачки часови и спокојни секунди ме имаат научено повеќе за животот и себеси, отколку какво и да е друго образование.

5. Чудно е што кога ќе се вратам во Македонија после патување се чувствувам пријатно, барем додека сè уште е присутен номадизмот во мене. Но, после одредено време, кога ќе видам што сè се случува, чувствувам стегање на градите и преклопување во еден хронотоп каде неподносливоста е испрчена пред нос, кога секое друго место изгледа похумано и попријатно. Во последните години се придржував до својата родна земја, зошто сакав да ја завршам книгата, но еве, кога сега веќе е готова, можам слободно да отпочнам ново животно поглавје, некаде подалеку од Балканот. Само на тој начин ќе можам да продолжам да си ја пишувам сопствената животна приказна.

6. Тоа ми е и целта, да најдам ново парче земја каде барем во наредниот период би престојувал. Азија ми изгледа доста прималива од оваа перспектива, веројатно Малезија, Тајланд или Виетнам би биле следниот животен исчекор кон кој ќе се стремам.

Многумина сонуваат да патуваат, но таа желба останува само тоа – желба. Пари, обврски, приврзаност кон други луѓе се само дел од нештата кои не спречуваат да тргнеме негде и да не се вратиме.

7. Од моја перспектива, патувањето е многу лесен и остварлив исчекор. Буквално, чувствувам дека слободно можам да ја посетам која и да е држава или место во светот. На пример, да користат автостоп, тогаш нема да им треба пари за транспорт. Можеби ќе се плашат, но ќе го победат стравот така што ќе му забранат на умот да поставува прашања. За сместување е уште полесно, couchsurfing можноста, или волонтирање, на пример преку workaway – имаш сместување и храна, а за возврат треба да помагаш неколку часа на ден. Луѓето нека кампуваат, нека уживаат во планините, плажите и сите природни ресурси. Нека се спојат со природата, за да имаат што да раскажат и никогаш за ништо да се не колебаат во животот. Ако побараат, ќе најдат...

8. Во последните неколку месеци сосема се истрошив, сега имам потреба од заслужено патување и отпочнување на ново животно поглавје. Не знам што ќе ми донесе животот, но подготвен сум да се следам себеси.

(извор: www.radiomof.mk)

25. Следуваат описи на познати туристички места во Македонија (**А. - Д.**). Обидете се да ги поврзете со имињата на тие места (**1. - 7.**). Две имиња се вишок. Потоа, дискутирајте дали сте ги посетиле овие места; кои би ги посетиле, а кои не, и образложете зошто?

1. Кањон Матка

2. Попова Шапка

3. Маврово

4. Манастир „Св. Јоаким Осоговски“ – Крива Паланка

5. Св. Јован Бигорски

6. Шарена Џамија

7. Кокино

А. Ова е најпознатиот зимскорекреативен центар во Република Македонија. Именуван е според истоимениот врв (1780 m) на Шар Планина кој се наоѓа во непосредна близина. Распослан е на падините на Шар Планина на надморска височина од 1780 метри. Големиот број сончеви денови во текот на целата година, како и снегот што го има од ноември до мај го прават омилена дестинација и лете и зиме. До таму може да се стигне од Тетово по асфалтиран пат кој поминува низ околните шарпланински села. За неполни четириесет минути од Тетово може да се стигне и со гондолска жичница.

Б. Единствено по својата величественост и спектакуларност, ова место нуди исклучително разновидна понуда: идилични скриени заливи, светски квалитетни патеки за кајак на дивни води, длабоки седименти на историска традиција, врвни уметнички доживувања, како и ексклузивни секвенции на вечното пулсирање на природните ритми. Зафаќа површина од околу 5000 хектари, со стрмни, најчесто вертикални страни, и длабочина од над 100 метри. Еден од најспектакуларните „скриени светови“ во Европа, ова е вистински рај за спелеолози, со голем број сè уште неистражени пештери и со неколку пештерски убавици достапни за посетителите.

В. Еден од најпознатите свети домови, познат по своите резбани иконостаси кои го одземаат здивот. Се наоѓа во Западна Македонија, во близина на Дебар, кај границата со Албанија. Изграден е во еден прекрасен предел на падините на планината Бистра, познат по своите убавини и шумска вегетација, а под манастирот течат бистрите води на реката Радика богата со разновидна риба. Начинот на кој е изработен иконостасот, богатството на фигурите и композициите со мотиви од Стариот и Новиот завет, го прават ова уметничко остварување едно од најдобрите достигнувања на резбарството во Македонија.

Г. Се наоѓа во северозападниот дел на Р. Македонија, а се протега на 1200 м надморска височина меѓу шумовити и високи планини. Ова место е природен резерват, живописен во текот на целата година. Прогласен е за национален парк, со сочувани ендемски примероци на особено богата и разновидна флора и фауна и ретко богато културно-историско наследство. Тој е еден од најубавите скијачки центри во Македонија, но исто така е прекрасен и во лето, кога нуди идеални услови за планинарење, лов на редок дивеч и риболов.

Д. Мегалитска опсерваторија, која се наоѓа во атарот на Општината Старо Нагоричане, на околу 50 километри воздушна линија од Скопје, односно 35 км оддалеченост од Куманово. Опсерваторијата случајно е откриена во 2001 год., а датирана е во 1800 год. пр. н.е., односно раното бронзено време. Таа е сместена на две скалести платформи од кои се следеле планетите. На горната платформа се пронајдени траги од неколку објекти и делови на керамика. Според наодите на археолозите, на овој локалитетот, всушност, немало живеалишта, туку опсерваторијата воедно била и светилиште, а во процепите на карпите се ставале предмети наменети за нивните божества.

26. Од следниве именски групи со сложени придавки направете нивна значенска парафраза.

На пример: зимскорекреативен центар = центар за зимска рекреација.

истоимениот врв

шарпланински села

северозападниот дел

старовременски опсерватории

културно-историско наследство

конзерваторско-реставраторските работи

разновидна риба

27. Обидете се да го утврдите зборообразувачкиот процес на добивање именки.
На пример: близина = близок + ина, па посочете ги најпродуктивните суфикси:

величественост	_____	+	_____
спектакуларност	_____	+	_____
убавица	_____	+	_____
посетител	_____	+	_____
миризба	_____	+	_____
духовност	_____	+	_____
близина	_____	+	_____
падина	_____	+	_____
височина	_____	+	_____
жичница	_____	+	_____
одморалиште	_____	+	_____
примерок	_____	+	_____
наследство	_____	+	_____
зеленило	_____	+	_____
употреба	_____	+	_____
огниште	_____	+	_____
топлина	_____	+	_____
светлина	_____	+	_____
потомок	_____	+	_____
поменик	_____	+	_____
црквиче	_____	+	_____
богатство	_____	+	_____
резбарство	_____	+	_____

Лекција 7

Луѓето се луѓе

„Не плачи затоа што заврши, насмеј се затоа што се случи.“
Доктор Зајс

„Биди свој; сите други се зафатени.“
Оскар Вајлд

„Денес одбрав да бидам среќен“

„Не оди пред мене...можеби нема да те следам
Не оди зад мене...можеби нема да те водам
Оди покрај мене...само биди ми пријател.“
Албер Ками

„Ако ја зборуваш вистината, не мора ништо да паметиш.“
Марк Твен

„Среќата е во малите нешта.“

„Да бидеш свој во свет каде што постојано те тераат да бидеш нешто друго е најголемо достигнување.“
Ралф Валдо Емерсон

„Среќата е како пеперутка: колку повеќе ја бркаш да ја фатиш, толку повеќе ти бега. Но, ако го свртиш вниманието на нешто друго, ќе дојде и ќе ти застане на рамо.“

1. Дискусија

- ▶ Коментирајте ги наведените цитати.
- ▶ Кој ви се допаѓа најмногу?
- ▶ Образложете.

2. Кое е значењето на народната поговорка „Роди ме со к’ смет, фрли ме на буниште“?

3. Карактеристики на личноста. Следува список на повеќе човекови карактеристики. Ваша задача е да ги поделите на позитивни и на негативни (според ваше мислење), а потоа да се обидете да изведете антоними од нив со додавање на префиксот **не-**.

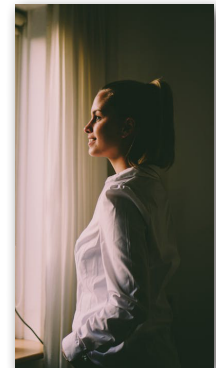
агресивен
самоуверен
понижен
смирнен
напнат
доминантен
нервозен
отворен
затворен
флексибилен
тврдоглав
строг
тврд
расеан
пријателски
скржав
добронамерен
дарежлив
вреден
благодарен

малициозен
мрзелив
скромен
суетен
индиферентен
малодушен
завидлив
суров
незрел
љубезен
ладен
резервиран
топол
амбициозен
мотивиран
самозадоволен
искрен
отворен
затворен
молчалив

добар
зборлест
лош
арогантен
внимателен
дрзок
самобендисан
грижлив
егоистичен
тврдокожец
весел
намкорест
учтив
обсирен
кооперативен
храбар
посветен
одлучен
плашлив
опортунист

правичен
ирок
тесноград
толерантен
оптимист
песимист
перфекционист
одговорен
непристоен
самоуверен
дисциплиниран
чувствителен
сериозен
наивен
доверлив
претенциозен
манипулативен

Сега, одберете по пет позитивни и по пет негативни карактеристики, означете ги од 1 до 5 според важноста (за вас) и образложете зошто сметате така.

Дали може овие карактеристики да им ги припишете и на предмети, поими, појави? На пример, **непристоен предлог.**

4. Прочитајте го следниот текст и одговорете на прашањата подолу:

Учителот кој оди во посета на своите ученици ширум светот

Јан Каман сакаше да открие од каде доаѓаат неговите ученици: испи макијато на Косово, сретна авганистански деца во Иран, бараше ученици во Гана, го посети „Шварцвалд“ во Никарагва.

Што треба да се знае за Јан Каман? Тој се насмевнува и по кратко размислување одговара: „Јас сум многу отворен кон светот. И секој ден уживам во тоа да запознавам луѓе и да ги разберам нивните околности.“ Мала пауза, па продолжува: „И почнав да ги разбираам нивните шеги“, се смее повторно.

Веќе шест години, овој 39-годишник предава англиски и географија во гимназијата „Хам“ во Хамбург. Во Европското училиште, кое функционира под мотото „Обединети во различноста“, учат деца од цел свет. Тие и нивните родители доаѓаат поради различни причини во Германија: како бегалци или ученици, бидејќи нивните родители добиле работа во Германија, или бидејќи детето треба да посетува една позната балетска школа во Хамбург.

Кога ќе дојдат првпат во училиштето, раскажува Јан Каман, тие доживуваат стрес: „Бидејќи ниту учениците ниту нивните родители не знаат ни збор германски.“ Често се мисли дека е лесно човек да се интегрира во германското секојдневие, но во други земји тоа е сосем поинаку. За подобро да ги разбере своите ученици, Каман си зема подолг одмор и цела година патуваше низ нивните татковини во Европа, Азија, Латинска Америка и Африка. Напиша и книга од тоа патување - „Една германска училница. 30 ученици, 22 нации, 14 земји и еден учител на патување низ светот“.

Откако заминал на патување и го видел сето она што го видел, вели Јан Каман, тој уште повеќе ги почитува своите ученици поради нивните успеси при учењето германски и приспособувањето на новата култура. Се чувствува многу привилегиран што има германски пасош.

Од патувањата со себе понел многу прашања за сиромаштијата и богатството, трговијата и правдата, кои сега се одразуваат во неговата настава. Најважното патување минатата година го одвело во породилната сала: веќе три месеци неговиот и животот на неговата

партнерка се вратат околу нивната ќеркичка. Тој може да си замисли повторно да отпатува во татковините на неговите ученици. „Имам водичи за патување од 45 земји, материјал за многу нови патувања по светот.“

(извор: www.dw.com)

- ▶ Кој е Јан Каман?
- ▶ Каде работи тој?
- ▶ На кој начин решил да ги запознае своите ученици? Зошто го направил тоа?
- ▶ Под кое мото работи неговото училиште? Зошто?
- ▶ Со каков проблем се соочуваат учениците?
- ▶ Колку траело патувањето на Јан Каман?
- ▶ Парафразирајте го насловот на неговата книга.
- ▶ Каков се чувствувал Јан Каман по завршувањето на патувањето? Што променило тоа кај него?
- ▶ Дали ќе замине на патување и следната година? Образложете.
- ▶ Што мислите: како се чувствувале учениците кога ги посетил нивниот наставник од Германија?

Сега, одберете неколку карактеристики од претходната вежба со кои ќе го опишете Јан Каман.

5. Во оваа вежба потребно е да напишете состав врз основа на даден наслов и информации за содржината.

Наслов:

МАДРИД И АЛЕКСАНДАР СЕ ВЉУБИЈА НА ПРВ ПОГЛЕД ВО ГВАТЕМАЛА, ВО ШТИП ИМ СЕ РОДИ СТЕФАН

Содржина:

1. Мадрид Џенифер од Гватемала и Александар Постолов од Македонија пред девет месеци се венчале.
2. Неодамна во Штип им се родило бебето Стефан.

3. Александар три години работел како рударски инженер во Гватемала.
4. Се запознале случајно во ресторан во истоимениот главен град на Гватемала.
5. Џенифер за неполна година малку го совладала македонскиот јазик.
6. Решиле да живеат во Штип, Македонија.
7. „Ги засакав Македонија и Штип веднаш штом слетавме на скопскиот аеродром. Александар ме запознаваше со своите роднини и пријатели. Сите се пријатни. Дел од нив ни станаа кумови.”
8. Таа сега се вика Мадрид Џенифер Маралис Леон Постолов.
9. Александар е поранешен репрезентативец во карате.
10. „Јас полека се навикнувам на македонските обичаи и традиции, на животот што овде го имаат моите сакани.”

6. Следниот текст раскажува за незасведочени настани од минатото, следствено употребено е **минато неопределено време (перфект)**. Наместо тие форми обидете се **да употребите идно време**, а потоа дискутирајте за евентуалните разлики во поглед на стилот.

Кратка историја на туширањето

Потребата луѓето брзо да се измијат постоела во древните времиња исто како и денес. Капењето во када не било опција за сите луѓе, па тие што имале среќа да живеат во близина на водопади ги користеле нив како своевиден туш. Забележано е дека луѓето во стар Египет и во Месопотамија имале можност да се тушираат во својот дом.

Станувало збор, се разбира, за имотни поединци чии робови или некои други слуги и членови на семејството ги полевале со вода од бардак. Остатоци од насликаните сидови на куќите од таа доба пронајдени во Теба, Кахун и Амарна го потврдуваат тоа.

Старите Грци имале тушеви во своите гимназии (простории за вежбање и за учење, резервирани само за мажи). Тие биле направени со помош на аквадукти и водоводни инсталации, додека студената вода се слевала во млазеви од отворите на платформите или по страничните сидови. Слична технологија користеле и Римјаните во своите јавни бањи.

По пропаѓањето на Римското Царство и подемот на христијанството, на туширањето во јавност веќе не се гледало благонаклонето, особено кога во тоа учествувале припадници од двата пола. Со оглед на тоа дека новата религија сладострастието го сметала за грев, заедничкото капење на голи мажи и жени веќе не доаѓало предвид. Чистотата, меѓутоа, и натаму високо се вреднувала, а кога крстоносците го донеле сапуноот од Истокот во Европа, правењето на ова средство за хигиена станало вообичаен занает. Она што е, меѓутоа, изгубено во средниот век е софистицираниот систем на водовод и канализација од античката доба, па луѓето повторно биле принудени да се капат во дрвени кади.

Туширањето со кофи било вообичаено до почетокот на 19 век кога на англискиот произведувач на печки Вилијам Фитам му дошла идеја да направи механички туш. Неговиот уред имал свој под, на кој требало да стои оној што се тушира, и резервоар со вода над неговата глава. Маната на овој туш била што целата вода од резервоарот се слевала одеднаш кога ќе се повлечел синџирот за негово активирање, па било потребно резервоарот да се полни неколкупати во текот на туширањето.

Британската аристократија не го прифатила баш изумот на Фитам затоа што поудобно им било да се капат во када полна топла вода во своите пространи бањи отколку да претрпат шок од налетот на студена вода на своето тело секојпат кога ќе посакале да се измијат. Како и да е, ваквиот механички туш бил единствениот на пазарот уште неколку децении.

Со развојот на бојлерот на гас и водоводните инсталации во втората половина на 19 век доаѓа до нов ентузијазам за туширање. Најголемите заслуги му припаѓаат на францускиот лекар Франсоа Делабост. Имено, тој бил вработен во затворот во Руан каде што му дошла идеја индивидуалните бањи да се заменат со јавни во кои ќе бидат инсталирани тушеви. Благодареејќи на иновациите на полето на греењето и водоводот, тие имале можност да испуштаат и топла вода. Дизајнот на Франсоа набргу ќе се прошири меѓу буржоазијата, а различните варијанти на ваквиот туш се користат и денес.

(извор: www.okno.mk)

7. Прочитајте го следниот текст и одговорете на прашањата.

Еден 69-годишен човек би сакал официјално да има 49 години затоа што докторите му кажале дека има тело на 45-годишен човек и затоа поднел барање во документите да му се промени датумот од 11 март 1949 година кога е навистина роден, во 11 март 1969 година.

„Одев на лекарски прегледи и што покажаа тие? Мојата биолошка старост е 45 години“, истакнува пензионерот. „Како некој што има 69 години, јас сум ограничен. Кога би имал 45 години, би можел да купам куќа, да возам поинаков автомобил, би можел да работам. Кога на социјалните мрежи ќе кажам колку години имам, жените не ми одговараат. Со 49 години и со ова лице би имал повеќе успех.“

- ▶ Со каков проблем се соочува човекот?
- ▶ Со кои карактерни особини би го опишале овој човек?
- ▶ Што мислите, со каква професија се занимавал во животот?
- ▶ Што би му препорачале: на кој начин да си го реши проблемот?
- ▶ Дали познавате луѓе од вашето блиско опкружување што би сакале да изгледаат/да бидат помлади? Претставете ги.
- ▶ Директниот говор во вториот пасус претворете го во индиректен, користејќи условни реченици. На пример: Ако има 45 години, ќе може да работи. Поставете ги условот и последицата како реални, можни и нереални. Употребете различни сврзници (ако, да, штом, кога, доколку).

8. Прво прочитајте го текстот интегрално, а потоа одговорете на прашањата под секој пасус.

Тито, Пикасо, Хокни – славните, а непознати приказни на скопскиот МСУ

(извор: www.reborn.mk)

А. Музејот на современа уметност е еден од најубавите архитектонски објекти во Македонија, со скапоцена панорама на Скопје, магични зајдисонца и многу нераскажани приказни.

- ▶ Наведете синоними за зборовите **скапоцена** и **магични** со неутрален стил.
- ▶ Потоа, наведете ги и нивните антоними.

Б. Изграден во 1963 година по разорниот земјотрес, Музејот на современа уметност претставува симбол на обновата и културната надградба на Скопје. Лоциран на тврдината Кале тој е вистинска уметничка тврдина која го носи светот поблиску до нас и нас до светот.

- ▶ Трансформирајте ги двете реченици почнувајќи со:
Музејот на современа уметност... (за првата) и Тој... (за втората).

В. Неговите депоа кријат вредни дела од локални и светски големи уметници. Всушност, МСУ ги поседува едни од најразновидните колекции во Европа, факт што го потврди и познатиот францускиот критичар Силвен Лекомбр по неговото истражување на историјата на Музејот.

- ▶ Парафразирајте го целиот пасус почнувајќи со:
Францускиот критичар Силвен Лекомбр...

Г. Па затоа ние решивме да поразговараме со тимот на МСУ и сега со вас споделуваме неколку од најинтересните, а непознати приказни за Музејот и неговото славно минато.

- ▶ Подвлечениот израз заменете го синонимен.

Д. Тито доаѓа во МСУ

Музејот на современа уметност уште од самите почетоци е меѓународен, но и југословенски. Помош за настраданото Скопје доаѓала од сите поранешни југословенски Републики (простори), а тоа се одразило и во **донациите** за Музејот. Тито несомнено го поддржувал Музејот уште од периодот на неговото создавање, односно од 1968 година. Тој дури и самиот бил **донатор** и на МСУ му подарил дело од хрватскиот сликар Крсто Хегедушиќ.

- ▶ Наведете синоними за обоените зборови.
- ▶ Парафразирајте го зборот **несомнено**, употребувајќи го предлогот **без**.

Ѓ. Во ноември 1972 година, Тито лично дошол во посета на Музејот. Со оглед дека тоа било времето на „црниот бран“ во Југославија, тимот на МСУ бил на штрек и со трема ја очекувал оваа средба. Но, се покажало дека стравовите се неоправдани.

- ▶ Наведете синоним за обоениот израз.
- ▶ Потоа, наведете го и неговиот антоним.

Е. Тито дошол **опуштено**, под рака со Јованка, се запишал во книгата за посетители и **видно** бил заинтересиран за тогашната современа уметност, а особено внимание му посветил на дело од Бриџит Рајли. Атмосферата од момент во момент станувала сè порелаксирана и порелаксирана.

- ▶ Наместо подвлечените прилози употребете соодветни придавки, имајќи предвид и други промени во речениците.

Ж. На Тито му биле претставени и водечките визуелни уметници од тоа време. Најпрво подредени во колона за малку подоцна амбиентот да стане толку опуштен што еден од уметниците се одлучил да го штупне Тито за образ и да му рече „Ти, мангупе.“

- ▶ Наведете синоним за визуелни уметници.
- ▶ Кој бил подреден во колона?
- ▶ Што значи зборот **мангуп**?

3. Пикасо, подарен, па украден, па најден

Речиси никој во историјата на уметноста, за време на животниот век, не бил толку вреднуван и славен како Пабло Руиз Пикасо. Неговото исклучително долго и плодно творештво го направило актуелен и во времето на основањето на МСУ – Скопје.

► Парафразирајте ја втората реченица почнувајќи со: Пабло Пикасо...

5. „Главата на жена“ е сликата што Пикасо ја донирал на Музејот. Создадена во 1963 година, кога уметникот имал 82 години, ова масло на платно е дел од неговата последна творечка декада, која се одликува со бледи црни, бели, сиви и синкасти тонови. Конкретното дело е инспирирано од Пикасовата придружничка Жаклин Рок.

► По примерот на зборот **синкасти** изведете придавки од **црни, бели, сиви**.

И. Борис Петковски, тогашниот директор на Музејот, донацијата ја обезбедил кога бил на посета во Париз и делото го чувал во својата париска хотелска соба, **сè додека не му нашле безбеден превоз преку Амбасадата**.

► За обоената реченица наведете субјект.

Ј. По пристигнувањето во Музејот во 1970 година, ова дело очекувано станало **главен** експонат и пробудило **огромен** интерес и публицитет кај македонската **креативна** заедница. А, една година подоцна, во ноември 1971 година станало и дел од, за Скопје, **необично** криминално дело – кражба на **уметнички** предмет. Оваа вест одекнала насекаде и во пролетта 1972 година платното веќе било најдено. Германскиот Интерпол во Франкфурт оддржал **спектакуларна** конференција на која ги открил идентитетите на крадците: двајца **млади** луѓе, едниот студент на Филозофскиот факултет во Скопје, испорачан и осуден (крајно строго – 6 години затвор), другиот од Либан.

► За обоените придавки наведете други можни колокации.
► За истите придавки наведете антоними.

К. Делото на Пикасо по кражбата било видно оштетено но, по внимателната и успешна реставрација станало дел од редовната поставка.

► **Парафразирајте ја реченицата почнувајќи со: Реставрацијата...**

Л. **Интимната врска на Хокни и Скопје**

Дејвид Хокни, еден од најважните уметници на 20-иот век чии слики го достигнаа рекордот на најскапо проценети дела од жив автор, има своја интимна врска со Скопје.

► **Наведете синоним за зборот **интимна**.**

Љ. Имено, минатата година, **при одбележувањето на 80-иот роденден на Хокни**, кога најголемите музеи ги отстапија своите простори за голема ретроспектива, циркулираше и неговата професионална биографија. За многумина тогаш беше изненадување дека втората меѓународна групна изложба на која учествувал Хокни е токму во Работничкиот дом Скопје, во септември 1964-тата година.

► **Во обоениот израз: а. заменете го предлогот **при** со синонимен; б. употребете безлична и лична глаголска форма.**

М. Запознаените со биографијата на овој авангарден автор, знаат дека Хокни е роден во Брадфорд, град збратимен со Скопје, еден од првите градови кои реагирале со помош. Дел од помошта била и изложба на уметници од Брадфорд, па така во Скопје се нашол и Хокни. Тогаш изложеното дело „Doll boy“ било негов студентски труд во кој за прв пат јавно зборува за својата хомосексуалност, овде конкретно врзана за сексапилот на поп пејачот Клиф Ричард.

► **Парафразирајте ја првата реченица почнувајќи со: Според...**

9. Следните зборови претставуваат **персонални именки, т.е. именки што означуваат лица со значење**: вршители на дејство, носители на професии и функции, припадници на идеологии или концепти, носители на роднински врски. Групирани се според потеклото или според зборообразувачки модел. Ваша задача е **да ги допишете соодветните именки во женски род**. Потоа, дискутирајте за тоа дали и зошто не може од некои именки да се изведат феминативи.

активист	
виолинист	
социјалист	
моралист	
мазохист	

козметичар	
педијатар	
чувар	
(забо)лекар	
столар	

кавгаџија	
бозаџија	
саатчија	
чорбаџија	
моторџија	

комшија	
муштерија	
мераклија	
бекрија	

полицаец	
творец	
риболовец	

педагог	
психолог	
социолог	

министер	
ректор	
декан	
претседател	
премиер	

чистач	
пејач	
возач	
уметник	
балетан	

брат	
вујко	
син	
братучед	
татко	

10. Пополнете ги празните места со соодветен збор од понудените четири.

„МакеДокс“ – магијата на патувачкото кино (втор дел)

Со нив развиваш висока еколошка 1. _____. Во дворот на куќата има три канти/кеси за ѓубре: за хартија, која потоа сами ја рециклираат, за органски и за неоргански отпад.

За време на патувачкото кино, напуштениот камп „Треска“, кој се наоѓа на крајот од селото Радожда, се исчисти од натрупаното ѓубриште што се 2. _____ со години.

За време на патувачкото кино, го подготвуваат и фестивалот (селекција на филмови, каталог, апликација, покани, настани, организација...). Во патување. Постојано има акција на дружба (плажа, мезиња, шетање), а работите се завршуваат. Не ме прашувајте како, не успеав да 3. _____. Магијата на „секој си брка своја работа“ без да додева, без да кука, овде функционира како саат.

Е, тие, такви македоксовци, секој ден патуваат од село 4. _____ село, „натоварени“ со опрема за прожектирање, платно, конструкција, звучници...

Се стигнува во селото неколку часа 5. _____ се стемни. Нè пречекуваат домаќини.

Просторот што е одбран за проекција наеднаш станува центар на светот. 6. _____

селани, прашуваат што ќе се случува, нè канат на кафе по нивните домови или кооперацијата на селото. Со мегафони низ селото се најавува кино, се мести платното...

7. _____ нова воодушевеност што секое село на поинаков начин ја предизвикува кај екипата. Не сме 8. _____ свесни колку убавини и приказни крие нашата земја. Се однесуваме како туристи во најголема метропола, се губиме меѓу куќите, сликаме, прашуваме, разговараме со 9. _____. Сите се расположени за муабет, да раскажат како живеат, колку жители брои селото, кај им се децата...

Во Калишта е првата проекција. Пречек со риба и со скара.

Во Радолишта, во дворот на училиштето сретсело, во една 10. _____ атмосфера се гледа филмот *Avec l'amour*. Додека поминуваат мотоцикли, најнови „мерцедеси“ и има свадба во блиската куќа, тече приказната за професорот 11. _____. Неготино што е колекционер на стари ауто. Сè е како што треба.

Во Октиси, пред проекцијата, организирана екоакција за чистење на паркчето каде што 12. _____ да се одржи проекцијата. Беше преполно со деца, кои прво нè гледаа со

13. _____ како со ракавици и црни вреќи за ѓубре ги собираме кесите од чипсови, сладоледи, пластични шишиња 14. _____ на сите страни, за подоцна и самите да се вклучат, да земат ракавици и заедно со нас да го соберат 15. _____ ѓубре во околината.

(извор: www.popup.mk)

1. а. совест	б. свесност	в. свест	г. совесност
2. а. собрало	б. собирало	в. насобрало	г. збрало
3. а. знам	б. дознаам	в. познаам	г. сознаам
4. а. на	б. за	в. кај	г. во

5. а. пред да	б. кога	в. откако	г. додека
6. а. дојдоа	б. доаѓаат	в. ќе дојдат	г. дошле
7. а. секојдневна	б. истодневна	в. едnodневна	г. полудневна
8. а. и	б. а	в. но	г. ни
9. а. селаните	б. мештаните	в. домаќините	г. гостите
10. а. нереална	б. реална	в. иреална	г. надреална
11. а. во	б. од	в. на	г. за
12. а. мора	б. може	в. смее	г. треба
13. а. чудење	б. чудо	в. зачуденост	г. чудејќи
14. а. префрлени	б. расфрлани	в. исфрлени	г. отфрлени
15. а. цело	б. целото	в. сето	г. грото

11. Во следната реченица **ставете го глаголот сум во сегашно, во минато и во идно време.** Потоа, објаснете го значењето на добиените варијанти.

Овој март _____ врнежлив.

Овој март _____ врнежлив.

Овој март _____ врнежлив.

12. Прочитајте го текстот и одговорете на прашањата дадени подолу.

За Св. Никола политиката се става на страна

Политика си е политика, но слава си е слава, велат прилепчани. Признаваат дека политичката криза влијае на расположението при прославата на патронот на градот Св. Никола, но додаваат дека од празнување не се откажуваат.

Центарот на Прилеп, булеварот кај параклисот посветен на светецот Никола кој пред 11 години е прогласен за патрон на градот е блокиран за сообраќај. Посната трпеза сервирана во центарот на градот, тежи со 65 илјади посни сарми, виткани од рацете на членките на женските здруженија. Тие подготвија и 200 килограми посен вкусен грав, испржија 350 килограми риби. Сервирани се уште 100 килограми маслинки, исто толку овошје, 2.000 литри бело и црвено вино и 100 литри ракија. Се собираат луѓе од сите страните. Го чувствуваат мирисот на храната, набљудуваат, но, какво е расположението на граѓаните?

„Не се чувствувам расположена. Се знае зошто. Нема уште влада, едните против другите народот го замразуваат и нормално е да нема расположение.“

„Да, расположен сум, политиката е друга работа.“

„Атмосферата не е баш како што треба, повеќе тоа го правиме инертно, така треба да биде и со години се прави. Инаку расположението на граѓаните е такво, не сме баш задоволни“, велат анкетираниите прилепчани.

Прилепчани ги прашавме и дали воопшто во оваа македонска реалност сметаат дека е време за слави.

„Верските обичаи сметам дека треба да се запазат секогаш, а и за слави и за други обичаи, мислам дека е на место и дека треба да остане.“

„Празник е празник, состојбата е таа, не можеме да ја смениме.“

„Свети Никола е патрон на градот и тој треба да се слави, макар и после сите овие потешкотии што ги имаме.“

Освен градската слава, христијанскиот празник „Свети Никола“ го чествуваат илјадници прилепски семејства. Граѓаните кои го носат името на светецот, слават и имендени. Затоа, денеска Прилеп живее со празникот. Но, утре животот продолжува, па граѓаните посочуваат на нивните приоритети:

„Оцакот да ми чури, фамилијата да ми е здрава и малку пари да имам во џеб“

„Личен успех за секој, здравје пред сè.“

„Да ми се здрави и живи децата. Во Канада ми заминаа со состојбата, еве три години. Само мирно да биде, па колку ќе има толку“, додаваат тие.

(извор: www.slobodnaevropa.mk)

а. За кои две реалности во животот зборуваат жителите на Прилеп?

б. Како влијае едната врз другата?

в. Пронајдете го пасусот во кој се зборува како се чувствуваат граѓаните? Со кои зборови се опишува тоа?

г. Дали граѓаните ќе се откажат од одбележувањето на празникот? Образложете.

д. Една од карактеристиките на верските празници е тоа дали се тие посни или мрсни во однос на храната што ќе се консумира на тој ден. Каков празник е Свети Никола од овој аспект? Што подготвиле прилепчани за празникот? Каква храна би очекувале да се подготви за мрсен празник?

ѓ. Што е именден? По што се разликува од роденден? Дискутирајте дали во вашите земји се одбележува и именден и роденден и на кој начин.

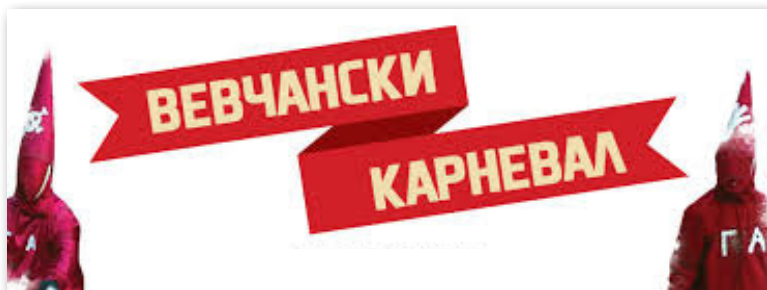
е. Во текстот се употребени три реченици по ист структурен модел: Политика си е политика; Слава си е слава; Празник е празник. Употребата на заменката **си** не е задолжителна, но дали забележувате некаква разлика кога се јавува или не се јавува? Какво е значењето на овој тип реченици? Обидете се да ги парафразирате. Ако е потребно да се членува една од именките, која ќе биде таа и дали ќе смени нешто членувањето?

ж. Текстот завршува со искажани приоритети на граѓаните. Со кои синоними може да го замените зборот приоритети во овој контекст? Што значи изразот 'Оцакот да ми чури'?

з. Со кои конструкции се изразуваат желби во македонскиот јазик? Наведете примери.

13. Во следниот текст се употребени различни глаголски времиња. Ваша задача е да се обидете да го приспособите текстот **при што ќе употребите идно време, минато-идно и идно прекажано**. Дискутирајте ги разликите во поглед на времето, видот и модалноста на дејствата. На пример: ќе се одржи, ќе се одржеше, ќе се одржел, **-а, -о, -е**. Потоа, изделете по еден пример од трите форми и негирајте ги.

Вевчанските василичари живеат од и за карневалот

Со богата програма, промоции, изложби и концерти, од 9 до 14 јануари ќе се одржи годинашното издание на Вевчанскиот карневал со кој повеќе од 1.400 години се слави доаѓањето на Новата година според стариот календар, односно Православната нова

година. За време на манифестацијата се очекува Вевчани да го посетат преку 20.000 гости од земјава и од странство, а најавени се бројни телевизиски екипи од кои една и од светскиот сервис на Би-Би-Си.

Маските се строго чувана тајна. Најчесто во минатото се работеле од природен материјал, сега малку е тоа модернизирани. Секој Вевчанец во текот на годината промислува што ќе се прави како Василичар. Вевчанците ќе ви кажат се што сакате, но само едно нема да ви кажат – каква маска ќе одберат да носат на карневалот.

Вака новинарот и публицист Мишо Китановски ќе ја започне приказната во пресрет на традиционалниот Вевчански карневал за Василица, доаѓањето на Новата година според стариот календар, кој овојпат со богата програма ќе се одржи од 9 до 14 јануари. Тој

дополнува дека Вевчанци се чувствителни на зборот „карневал“ и дека милуваат да велат Василичари оти карневалот е строго режирана работа со учество на повеќе школи и со моден дизајн.

„Вевчанскиот карневал Василичари е автентичен, автохтон и пред се и над се оригинален толку многу што низ вековите ни една власт не останала не критикувана, ни една власт не останала некамшикувана. Вевчанскиот василичарски карневал не е ништо друго туку премиера на една единствена претстава која што се случува само на 13 и 14 јануари и никогаш не се повторува. Ни по маски, ни по идеја, ни по сценографија, ни по дијалог“, истакнува Китановски.

Вели дека василичарските групи сами избираат што ќе подготват и што ќе презентираат. Дека сами се автори на маските, на дијалогот и на она што ќе го изведат тие денови.

(извор: www.slobodnaevropa.mk)

14. Дискусија

- ▶ Наведете ваша дефиниција за поимот среќа, т.е. одговорете на прашањето Што е среќа?
- ▶ Коментирајте го следниот наслов: Вештачка среќа – зависност на 21. век. За каква среќа станува збор?
- ▶ Еден стих од една македонска народна песна гласи: Среќата со пари не се купува. Објаснете го значењето.
- ▶ Во однос на зборот **среќа**: а. наведете синоним(и), антоним(и), пароним(и); б. изведете други зборови од него (именки, придавки, глаголи); наведете колокации за основните и за изведените зборови (на пример: голема среќа, тешка несреќа и сл.); в. наведете примери за основно и преносно значење.
- ▶ Што значи поимот 'игри на среќа'?

15. Следниот текст е од аргументативен тип и се занимава со прашењето за среќата. Ваша задача е да дадете ваши аргументи дали се согласувате со авторот или не, правејќи резиме на текстот. Потребно е да ги опфатите сите точки на размислување дадени во текстот, а може да воведете и ваши нови. Изберете од следниве јазични средства: **убедлив, логичен, моќен, цврст, силен (аргумент, причина); Очигледно/јасно/важно/неизбежно/можно/природно/веројатно/вистина/лага е; дебатите/дискусиите за; можно објаснување за/на; од гледна точка на; теоретски... практично; мислење/оправдување/проблем за.**

Мерење на среќата

....

Во изминатите децении психолозите и биолозите се занимаваат со предизвикот научно да проучат што навистина ги прави луѓето среќни. Дали парите, семејството, генетиката, или можеби доблеста? Првиот чекор во таа насока е да се дефинира што ќе се мери. Општоприфатена дефиниција за среќа е „субјективна благосостојба“. Согласно ваквиот став, среќата е нешто што се чувствува однатре, или како чувство на миговно задоволство или како чувство на продолжено задоволство од тоа како се одвива мојот живот. Но ако среќата е нешто што се чувствува однатре, тогаш како може да се мери однадвор? Претпоставката е дека тоа може да се направи ако ги прашаме луѓето како се чувствуваат. За таа цел, психолозите и биолозите кои го проценуваат чувството на среќа кај луѓето подготвуваат прашалници кои испитаниците ги пополнуваат, а научниците потоа ги пребројуваат резултатите.

....

Но најзначајниот наод е дека среќата во основа не зависи од објективните услови како што се богатството, здравјето, па дури ни заедницата. Напротив, зависи од корелацијата меѓу објективните услови и субјективните очекувања. Ако сакате запрежна кола и добиете запрежна кола, тогаш сте задоволни. Ако сакате ново ферари, а добиете половно, тогаш

се чувствуваат како да ви е ускратено нешто. Затоа добивката на лотарија со тек на време го има истото влијание врз среќата на луѓето како и сериозната сообраќајка. Кога нештата одат на добро, се зголемуваат и очекувањата, и затоа може да сме незадоволни дури и кога објективните околности драстично ни се подобруваат. Кога нештата одат на лошо, очекувањата се намалуваат, па затоа и со сериозна болест може да бидеме исто толку среќни како и претходно.

Можеби ќе речете дека не ни требаат толку психолози и прашалници за да го сфатиме тоа. Пророците, поетите и филозофите сфатиле пред илјадници години дека да се биде задоволен со тоа што веќе го имаме е многу поважно од трупање на тоа што го посакуваме. Сепак, убаво е кога современите истражувања, поткрепени со многу бројки и табели, доаѓаат до истите заклучоци како и луѓето од старо време.

(Јувал Ноа Харари, **Сапиенс – Кратка историја на човечкиот род**, Три, Скопје, 2018)

Лекција 8

Градска џунгла

„Градовите се амбис на човечкиот род.“ (Ж.Ж. Русо)

„Градот го прават луѓето.“ (В. Шекспир)

„Градот не е бетонска џунгла, тој е човечка зоолошка градина.“ (Д. Морис)

„Божественета природа ни ги даде полињата, човековата уметност ги изгради градовите.“ (Варо)

1. Дискусија:

- ▶ Опишете ги градовите на фотографиите со по една придавка. Кои од овие градови би ги посетиле или во кои би живееле? Зошто?
- ▶ Како би го опишале градот во кој живеете? Или во кој сте родени?

2. Прочитајте го текстот и изработете ги вежбите дадени подолу.

Градот, и како да го преживееме

Краток преглед на безизлезноста

1. Многу уметници, научници, урбанисти и политичари се обидуваат да одгатнат каде оди градот. На почетокот на 21-от век судбината на градот не зависи толку од потенцијалните одговори колку од начинот на кој ќе бидат профилирани и формулирани основните прашања.
2. Повеќе не е битно прашањето може ли да се спречи прирастот на населението во преголемите, големите и умерено големите градови – бидејќи повеќето градови одамна ги надминаа границите на подносливоста – туку може ли во рамките на тој организиран и проектиран хаос да се најде оној минимум систем кој овозможува нормално функционирање? Не е битно дали градовите ќе ја зголемуваат својата моќ, својот вистински и замислен капитал, туку постои ли можноста да се зачува минимум хуманитет во нив? Може ли во мега-градовите да се обезбеди правилна распределба на подносливите услови за живот?
3. Можат ли малите градови да ги избегнат замките на големите? Тврдењата дека метежите, пренатрупаноста и загадувањето се исклучива специјалност на мегалополисите е заблуда. Помалите средини страдаат од истите проблеми. Функционалниот развој е и нивен предизвик број еден.
4. Дали еколошкиот начин на размислување е можен во градот? Мора ли загадувањето да биде наша судбина? Постои ли некаков лек за насилството и дали решенијата од Њујорк се применливи во Лос Анџелес, Загреб, Сараево, Пекинг? Како да се владее со агломерација од 35 милиони жители? Дали инфраструктурата е оној фактор кој ќе го урне градот? Дали перспективата на градот е зависна исклучиво од парите или идеите, и дали квалитетните луѓе и добрата организација сè уште имаат шанса?
5. Во најголем број случаи растот на градовите почива врз канцерогениот принцип. Ткивото кое расте, кое има болни основи, ја уништува здравата структура околу себе. Тешко се спречува, уште потешко се отстранува, главно не постои универзален лек, а ретките излекувања повеќе се работа на исклучоци и чуда одошто на систематски решенија. Развојот и растот на најголемите светски градови го потврдуваат тоа.
6. На почетокот на 1800-та г. на планетата не постоел ниеден милионски град. Најголем бил Лондон со 960 000 жители. Сто години подоцна, во 1900-та, на земјата имало девет урбани

центри со над еден милион жители. А потоа доаѓа 2000-та. На планетава денес постојат 21 агломерација со повеќе од десет милиони жители. Исто така, веќе 300 градови се со над еден милион, а околу 2000 со над половина милион жители. Само Кина до крајот на 2010 има 120 милионски градови.

7. Во не така далечната 1970 г., 70% од светското население живееле во села. Кон крајот на 2008 г. поголемиот дел од луѓето се слеале во градовите. Според податоците на Популацискиот фонд на ОН, првпат во историјата повеќе жители живеат во градовите – 3.3 од 6.1 милијарди жители. Тој процес на урбанизација во Европа траел двесте години, а во Азија и Африка ќе заврши за триесетина години.

(извор: www.okno.mk)

3. Одговорете на прашањата.

- а. Кое е основното прашање што го поставува авторот?
- б. Што е, според него, најважно во размислувањата за судбината на градот?
- в. Кои проблеми со кои се соочува градот ги поставува авторот во своите прашања?
- г. На што се однесува синтагмата **организиран и проектиран хаос**? (пасус 2)
- д. Кое тврдење авторот го смета за заблуда?
- ѓ. Обидете се да одговорите на прашањата во пасус 4.
- е. Со која болест се споредува растот на градовите? Наведете неколку точки на споредбата.
- ж. Како се движел растот на градовите во последните три века?
- з. Од вкупниот број светско население, каде живее поголемиот дел – во град или во село?
- с. Зошто поднасловот на текстот гласи Краток преглед на безизлезноста? Образложете.

4. Во текстот има повеќе прашални реченици. Определете од кој тип се.

5. Каков вид согласување меѓу подметот и прирокот има во реченицата: На планетава денес постојат 21 агломерација со повеќе од десет милиони жители.

6. Во текстот е употребена придавката систематски (пасус 5) и именката специјалност (пасус 3). Наведете ги нивните пароними и објаснете ја разликата во значењето.

7. Во врска со темата на оваа лекција:

- а. наведете ги вашите асоцијации на тема **град**;
- б. изведете зборови од именката **град**;
- в. дајте синоними за **град**;
- г. наведете пет именки што колоцираат со придавката **градски**.

8. Во следниот текст во секој ред има грешка (**правописна, граматичка**). Пронајдете ја и поправете ја.

Големиот град драматично соочува човекот со неговите физички ограничувања. Еве една споредба. Мостар, централен град во херцеговина, има околу 120 000 жители и може дијагонално да се препешачи за еден час. За клучните животни потреби на граѓанинот на овој град му се потребно најмногу 30 минути – од купување до плаќање најразлични обврски. Од друга страна, Лондон, кои според официјалните податоци има околу 8 милиони жители, а неофицијалните зборуваат и за цели 18 милиони, за секојдневните обврски од своите граѓани барале најмалку два-три часа за префрлање од точката А до точката Б. Таа време се губи во сообраќајот. Движење низ Лондон, Париз или Пекинг е невозможно без мапа, а ни таа не го гарантира секогаш наоѓањето од целта.

(извор: www.okno.mk)

9. Дискусија

- ▶ Опишете го вашиот омилен град и оној што ви оставил лош впечаток.
- ▶ Како би изгледал спред вас идеален град?

10. Работа во група: поделете се во групи од тројца. Секој треба да ги пополни местата во табелата за својот град. Потоа, еден ги претставува другите пред останатите слушатели.

	детство / спомени	околина	забава	луѓе	храна	превоз

11. Следниот текст е извадок од истоимениот расказ на Блаже Конески (Дневник по многу години, Култура, Скопје, 1990). Прочитајте го и изработете ги вежбите дадени подолу.

Град

Ние бевме родени во мало село и на него и неговата близина беше ограничен нашиот скромн неколкугодишен опит.

Целиот наш свет беше строго заграден со сртовите на Бабуна, Сивец, Липа, Златоврв и Сурун. Нашите птици летаа во тој круг и **никој од нас и не помислуваше дека тие можат да го надминат**. Планините беа и нашата предела спрема небото. **Си велевме често како би било да се качиме горе** и со остен да го буцаме Господ.

Но широчината со секој ден подмолно нè потчинуваше. **Ние моравме да признаеме дека надвор од нашиот хоризонт се наоѓа градот**. По саботите таму одеа и се враќаа пазарџиите и ни донесуваа шеќерчиња, шеќерни петлиња на стапче и симиди или ѓевреци. Што ќе биде, боже, градот?

И тогаш се случи, едно наше другарче, прво од нас, да го види тоа чудо. Ништо не можевме да разбереме од неговите кажувања, само нашето љубопитство се зголемуваше. **Нашето другарче ни кажуваше дека во градот имало оптегнати тељови**, а на нив стоеле врапчиња. Градските деца ги гаѓале врапчињата со стрели. Ништо не ни беше јасно од тоа. **Ние не знаевме што се тоа стрели и не можевме да замислиме какви се тие оптегнати жици**.

Но од тоа кажување нарасна нашата нестрпливост да го видиме најпосле тој град. Едно летно попладне, штом тивна горештината, нашиот мал одред тргна по патчето кон Сивец, по сосем самостојно решение, без да му се каже некому. **Знаевме дека по тој пат се оди в град**.

.....

Нашето запознавање со градот го одложивме за подобри времиња.

12. Одговорете на прашањата.

- а. Кои се ликовите во расказот?
- б. Кое е нивното место на живеење?
- в. На што се однесуваат имињата Бабуна, Сивец, Златоврв и Сурун?
- г. Во која реченица се гледа каков е нивниот однос кон небото?
- д. Каков бил нивиот контакт со градот?
- ѓ. Кој прв им зборувал за градот?
- е. Кој настан од градот не го разбирале? Зошто?
- ж. Зошто решиле да одат во градот?
- з. Дали успеале да стигнат до градот?

13. Во текстот е изоставен делот во кој се кажува што се случило на патот кон градот. Обидете се да напишете ваша верзија.

14. Објаснете го значењето на следните зборови. Каде што е можно дајте и синоними.

опит _____
 срт _____
 предела _____
 остен _____
 тељ _____

15. Какво е значењето на идното време во реченицата: Што ќе биде, боже, градот?

16. Обоените реченици во текстот се декларативни зависнословени. Ваша задача е: да ги изделите сврзниците; да определите во кои реченици има индиректен говор; да наведете каков е соодносот на времињата во главната и во зависната дел-реченица.

17. Обоените зборови се во функција на објект/предмет (директен или индиректен). Ваша задача е да ги удвоите со соодветните кратки личнозаменски форми. Внимавајте на определеноста и на збороредот.

- а. Тој што измислил **приказна** мора да бил многу осамен.
- б. **На Коста**, сопственикот на таверната, побарав ракија.
- в. Замислував **Реа**, среде море, замислував и **тебе**, како седиш до мене и слушаш **приказна**.
- г. Кики првин отишла до црквата за да побара **поп**.
- д. **Никому** не било јасно што се случило таа ноќ.
- ѓ. Надвор веќе се разденувало, **на Кики** сè повеќе било мака, но била спремна да оди докрај.
- е. Велеше дека **мене** познава најдобро од сите.
- ж. Станав, се доближив до **сид** и испружив **раце** во обид да прегрнам.
- з. Одамна ја немав видено толку среќна, веќе ја замислував како по средбата се јавува **на родители**.
- с. Рече **на Матеј** додека разговараа на Скајп.

18. Дискусија

Во кои македонски градови сте биле? Во кои не, а би сакале?

Следниве синтагми се други имиња за неколку македонски градови: градот на поезијата, градот под Маркови кули, градот на конзулите, градот под Исарот, градот на солидарноста. Знаете ли за кои?

На кои европски градови се однесуваат синтагмите: градот на светлината и вечниот град? Дали имате вакви описи за градовите во вашата земја?

19. Напишете му писмо на градоначалник на град по ваш избор во кое ќе му предложите подобрувања во градот.

20. Следуваат три текста што се однесуваат на некои обележја на градот Скопје. Прочитајте ги и одговорете на задачите.

20 а. Пополнете ги празните места со соодветниот збор. Треба да употребите предлози, сврзници, заменки (заменски форми).

На пример: 0. на

Културно-уметнички манифестации

Градот Скопје прави еден сплет од нови иницијативи на полето **0. _____** културната понуда и иницијативи кои се стремат кон валоризација на старите традиции со цел **1. _____** се збогати културниот живот во градот. Историјата и традицијата се важни елементи кои ги збогатуваат природните и уметничките убавини што се битен елемент за туристичката понуда на една земја. Во **2. _____** насока за збогатување на туристичката и културната содржина на нашата земја се организираат бројни манифестации, со најразновидна културно-уметничка содржина.

Винофест е меѓународен вински фестивал за прославување и афирмација на вековната традиција на производите од вино и угостителството во Македонија. Овој фестивал има за цел да **3. _____** промовира квалитетните и сортни вина со нивна дегустација, заедно со оценка од меѓународни експерти-енолози од странство, **4. _____** и претставување на македонската традиција во занаетчиството и качарството.

Баскер-фест е манифестацијата **5. _____** неколку години се одржува во Скопје под покровителство на градот. Десетдневен уличен фестивал што ја отсликува уличната фешта која е карактеристична за големите градови, при што куриозитет е одењето по жица **6. _____** плоштадот Македонија, играње на свила и настап на светски познати брејкденсери, жонглери и акробати, чие претставување граѓаните го наградуваат на самото место со оставање бакшиш.

Звуци на чаршијата е манифестација која се организира со цел да ја оживее старата чаршија преку промовирање на постари занаети, производи, услуги кои се атрактивни од аспект на традиционалниот македонски начин на производство **7. _____** од културно-уметнички аспект.

Бели ноќи е манифестација со која градот Скопје **8. _____** се придружи на големите европски метрополи кои ја одбележуваат Белата ноќ. На оваа интернационална културна манифестација **9. _____** одржуваат спортски настани, мултимедијални перформанси, концерти на македонски алтернативни и рок-бендови и диџеи. Градот е иницијатор и носител на оваа манифестација.

20 б. Во некои редови од текстот има правописна или граматичка грешка. Пронајдете ја и поправете ја.

Водно и Милениумскиот крст

Планината Водно, со своите падини практично е дел од градот Скопје. За оние кои сакаат да пешачат, планината нуди прекрасни маркирани патеки до самиот врв, која е висок 1057, односно, според најновите мерења, 1066 метри. Неколку убави предели ќе ви овозможат да

уживате во глетката на големата Скопска Котлина во која некогаш се наоѓал геомитолошкиот монолит Главата што со своето „копје кое пее“ ја оживеал и ја отворил дарувајќи сите сетила, незнајниот јунак, основачот на Скопје!

Неколку убави ресторани на месноста Средно водно, сместени во густа шума, го маркираат најпосетеното излетиште на Скопјани. Патот ќе нè поведе во повисоките предели од планината, каде што ќе можеме да се одмориме во Поштенскиот дом, односно, уште повисоко, во Детското летувалиште. Густата сенка на столетни костени ќе ве придружуваат до пред самата врв. А тука се исправа Големиот крст, симболот на Скопје.

Висок 77 метри, овој крст е еден од најголемите таквите објекти во светот. Осветлен ноќе, или на јасен ден, крстот е видлив од 100 км и за секој намерник претставува прво оптичко навестување на Скопје. На врв е и стариот планинарски дом, во кој ќе се освежите со убав планински чај. Од Крстот се отвора поглед практично врз целата Македонија. На југ може да се види планината Пелистер, како и Кајмакчалан, односно Кожуф, кои се граничат со Грција. На југозапад и југ се оцртуваат планините Јабланица, Дешат и Кораб, највисоката планина во Македонија (2763 м), по кој оди границата со Албанија. На запад и северозапад е величествениот гребен на Шар Планина, долг 90 км, со 38 врвови повисоки од 2500 и најголемата компактна површина под пасишта во Европа, прекриен со снег сè до јуни, а во неговите осожничави клисури постои и неколку глечерски нанеси на вечен снег. Кон север е сртот на Скопска Црна Гора, додека на Исток можат да се видат снежните врвови на Рила и Пирин Планина, кои се наоѓаат во Бугарија. А долу, во големата длабнатина, се отвора Скопје со сите свои приградски населби.

20 в. Пополнете ги празните места 1. - 8. одбирајќи од понудената листа а. – с. Две опции се вишок.

Старата турска чаршија

Старата чаршија се наоѓа од левата страна на реката Вардар, во стариот дел на Скопје и е една од најголемите и најкolorитни чаршии од тој тип во Европа. Срцето на чаршијата е Безистенот. Денешниот безистен **1.** _____ од сите страни со мали дуќанчиња. Стариот безистен најверојатно бил уништен за време на големиот пожар во 17 век, а е обновен во 1689 година.

Духот на минатото посебно се чувствува низ пазарот и како да излегува од малите дуќанчиња, чајџилниците, кои се секогаш полни со туристи импресионирани од атмосферата. Во овој простор дишат над 1000 дуќани-гостилници, слаткарници, златарници.

По дуќаните се продава сè: **2.** _____ до златен накит. Многу често над нив може да се прочита „лимар“ или „чевлар“, што значи дека овде ќе сретнете најразлични профили на занаетчии-кројачи, поправачи на чевли, тенекеџии, саатчии и др.

Во чаршијата се наоѓаат Куршумли-ан (XVI век) и Сули-ан (XV век), како и Даутпашин амам (XV век) со своите две големи и единаесет мали куполи во кои моментално е сместена Уметничката галерија и Чифте амамот (XV век). Над Старата скопска чаршија се издига тврдината Кале (X-XII век).

Средства за градба на Даутпашиниот амам, монументален објект, дал големиот везир на Румелија, Даут-паша, **3.** _____ помеѓу 1489 и 1497 година. Имињата на градителите не се познати. Има вкупно 13 куполи, од кои две се големи, три се со средна големина, две се помали и шест се мали. Под нив се наоѓаат 15 поединечни простории. Амамот бил поделен на два дела со по една чекална и просторија за соблекување и чување на гардеробата. Денес тој се користи како уметничка галерија и концертен простор.

Сигурни податоци за подигањето на Куршумли ан не постојат. Според рускиот научник Иван Јастребов, **4.** _____ била изградена уште во времето на Јустинијан I. Се смета дека, на основите на некоја постара зграда, Турците го досидале и го приспособиле за карван-сарај. Како таков функционирал до 1787 година, а подоцна **5.** _____ во затвор. Од 1904 до 1912 година повторно служи како ан. Денес просториите се користат како лапидариум на Археолошкиот музеј.

Сули ан се наоѓа во Старата скопска чаршија, **6.** _____ на Чифте амамот. Изграден е од страна на Исак-бег, во првата половина на 15 век. Сули ан спаѓа во групата на карван-сараите. Приземните простории **7.** _____ за сместување на стоката, а просториите на катот служеле за ноќевање на патниците и трговците.

Чифте амамот е изграден од страна на Иса-бег кон средината на 15 век и бил **8.** _____ амам од тој период. Амамот е поделен на два дела со посебни влезови за капење на мажи и одделно за жени, пореди што го добил името Чифте амам (двоен амам). Денес се користи како галериски простор.

- а. оваа импозантна градба
- б. во непосредна близина
- в. има две простории
- г. е опкружен
- д. служеле
- ѓ. кој бил на служба во Скопје
- е. кои се сместени
- ж. втор по големина
- з. бил претворен
- с. од основни прехранбени продукти

21. Дискусија

Какви се разликите меѓу сликата за градот дење и ноќе? Дали е клучно за еден град да има богат ноќен живот? Обидете се да искористите што повеќе придавки во компаратив и во суперлатив.

22. Прочитајте го следниот текст и одговорете на прашањата дадени подолу.

Ноќниот градоначалник – цар на ноќта во градот

Кога градот живее 24 часа, тогаш јасно е дека за него некој треба да се грижи и во ноќните часови. Неодамна, Вашингтон го доби својот прв „ноќен градоначалник“, а таков веќе имаат и Њујорк и европските градови Лондон, Париз, Цирих... Го а. **нарекуваат** и „ноќен цар“, и иако првата претпоставка можеби ви е дека овој градоначалник б. **царува** на забавите во ноќните клубови и дискотеки, работите на терен не изгледаат в. **баш** така. Сирнавме во описот на неговите задачи и го пронајдовме ова:

Улогата на „ноќниот цар“ во спасувањето на малите локали кои често се затвораат поради високите кирии, г. **лиценците** и поплаките за бучава, е голема. На пример, амстердамскиот ноќен градоначалник има задача да го одржи ноќниот живот во градот и притоа да не ги вознемирува локалните жители. д. **Еден од неговите најголеми предизвици бил да ги убеди градските власти дека ноќниот живот не се состои само од забавување. Според него, ноќта се третира поинаку од денот. Кога има проблем ноќе, првата реакција на властите или полицијата е по секоја цена да го спречат тој проблем. Ако се појави проблем дење, тогаш може да се разговара смирено и да се реши на сосема поинаков начин.** Така, тој вовел десет 24-часовни локали во западниот дел на градот, со цел да го намали притисокот од метежот во центарот на градот и да создаде посебна област за ноќен живот која ќе вклучува и уметнички галерии и други г. **мултидисциплинарни** локали, барови и клубови.

Посредува меѓу властите и менаџерите од ноќниот живот

Кога ќе се појават тензии меѓу двете страни, должност на ноќниот градоначалник е да ги натера меѓусебно да разговараат. На пример, организира форуми меѓу сопствениците на баровите и полицијата за да се дискутираат прашања поврзани со малолетниците и пиењето. Така, во Америка проблем се лажните лични карти со кои во баровите влегуваат и пијат алкохол и лица под 21 година. Сопствениците на баровите се жалеле дека на полицијата ѝ полесно да ги е. **таргетира** локалите отколку илјадниците пијачи со лажни лични карти.

Работата не се однесува само на барови и клубови

Всушност, работата на ноќниот градоначалник опфаќа прашања кои ги надминуваат баровите и клубовите. Таа вклучува и социјални прашања, како што се правата на жените, расната еднаквост и јавниот превоз. Па така, ноќниот градоначалник на Питсбург вели дека секој треба да има пристап до социјалните можности на градот во временска рамка што нему му одговара, на пример ако работи работа која не е од 9 до 5. Според него, ноќните службеници нудат шанса да се прикаже вредноста на локалните институции, преку тоа што многу млади и повозрасни луѓе активно се ангажираат во локалната политика. И уште

нешто, градот Вашингтон во потрагата по својот ноќен градоначалник наведе дека тој би се грижел за поплаките од бучавата, пријавите за малтретирање, па дури и за повраќањето по тротоари – ж.**горливи** прашања што го засегаат ноќниот живот и работата на ноќните клубови. s.**Не можеме а да не се запрашаме**, колку широка ќе биде листата на задачи за ноќниот градоначалник на Скопје?

(извор: www.popup.mk)

22. Дали би вовеле ноќен градоначалник во вашиот град? Што би му задале како задача?

23. Одговорете на следниве прашања поврзани со подвлечените делови во текстот, означени од а. до s.:

- а. Кој го нарекува? Дајте повеќе примери.
- б. Што значи **царува**? Наведете синоними.
- в. Што значи баш? Дали може да се јави на друго место во реченицата?
- г. Што значи зборот **лиценци**? Наведете ги значењата, употребите и синонимите.
- д. Дали се согласувате со ова мислење? Образложете.
- ѓ. Што значи овој збор. Наведете ги значењата, употребите и синонимите.
- е. Наведете синоним за овој збор.
- ж. Што значи овој збор? Наведете и други именки со кои може да колоцира?
- с. Какво е значењето на овој израз: одречно или потврдно? Образложете.

24. Замислете ја следнава ситуација:

Ќе патувате во град во кој не сте биле; некој ништо не ви кажал за него; многу малку сте читале за тој град. Напишете ги вашите претпоставки, изразувајќи сигурност, веројатност, неутралност, (не)верување, можност, допуштање, условеност.

25. Обоените предлошки синтагми во следниот текст се употребени како а. прилошка определба; б. предлошки објект; в. модификатор на друга синтагма. Ваша задача е да ги означите со која употреба се јавуваат во текстот. Потоа, погледнете ги само синтагмите со предлогот на и кажете со кое значење е употребен во овие примери.

Риба контејнер во Градскиот парк

Во Градскиот парк ќе биде поставена скулптура **на Андреј Митевски**, која е замислена естетски да претставува риба, но да служи и **за собирање отпад**.

Скулптурата е изработена **од рециклирано железо** и има функција да биде канта **за отпадоци** или контејнер **со кафезна конструкција**, во која отпадот **од пластика** може да се собира **од повеќе места**.

Конструкцијата е замислена и дизајнирана да можат и децата да го стават отпадот **во овој контејнер**. Целта **на оваа скулптура** е да ги стимулира граѓаните да го оставаат отпадот **на соодветни места** и да внимаваат **на чувањето на животната средина**.

Скулптурата ќе се постави **до езерцето во Градскиот парк**, кај **Кајакарскиот сојуз**.

(извор: www.okno.mk)

26. Обоените зборови во следниот текст се придавки. Ваша задача е да определите од каков тип се и од кој збор се изведени. Потоа, од придавките изведете прилози, кои ќе ги употребите во реченица со ваш пример.

„Сончев систем“ – урбана акција на крајбрежјето на Дојранското езеро

„Сончев систем“ е **нова урбана** акција **осмислена, креирана и направена** за збогатување и **креативно** интервенирање на просторот на **Дојранското** крајбрежје.

Акцијата е дел од активностите на Центарот за **современи** уметности, односно групата урбани **уметнички** акции **наменети** за оплеменување на **јавните** простори и збогатување на **амбиентално пејзажните** вредности на **малите** места и малите општини низ Македонија.

„Самата акција претставува **просторна** интервенција со димензии 9 на 5 метри во која се **поставени** модели на сите 8 планети од сончевиот систем и сонцето. Планетите се **правени реалистично**, а **нивните** големини се во сооднос со нивната поставеност во однос на сонцето. Едновремено, за зајакнување на **едукативниот** дел на оваа инсталација покрај секоја планета **ставени** се таблички со **основни** податоци за планетата“, велат активистите, автори на акцијата.

(извор: www.okno.mk)

Што значат зборовите **амбиентално и **реалистично**? Дали имаат придавска или прилошка функција во текстот? Образложете.**

27. Пополнете ги празните места со соодветен збор од понудените четири.

„МакеДокс“ – магијата на патувачкото кино (трет дел)

Во Мислодежда го 1. _____ финалето на светското првенство во фудбал. Во кооперацијата на селото, сместено на најубавата висинка, со прекрасна тераса од која се ужива во зајдисонцето меѓу планините, се навиваше и за Хрватска и за Франција. Нема пиво. Селото е населено со Албанци Геги и во него со мештаните разговаравме на 2. _____ македонски. Ни раскажуваат дека се опкружени со македонски села и си одат на кафе секојдневно.

По финалето се гледаше филм за Златан Ибраимовиќ со превод 3. _____ живо на албански.

Во Ташмаруништа има спортско-забавен центар, игралиште со рефлектори, лулашки...

Екипата не одолеа да изигра партии фудбал и кошарка. Не се опишува како звучеа „Нели ти стига мојата младост“, примот и засипнатиот глас на Тефо додека сонцето 4. _____ зад Јабланица, луѓето доаѓаа и стрпливо чекаа да се стемни и да почне филмот.

Во Радожда пред проекцијата имаше предавање „Дом со нула отпад“, 5. _____ го одржа Андријана Папиќ-Манчева, член на екипата на „МакеДокс“, а по проекцијата имаше и караоке на особена радост на публиката.

Мали Влај беше последното село од патувачкото кино. Планинско, живописно село, со едвај дваесетина жители што постојано живеат таму. Се планинарише, се готвеше и се уживаше цел ден во селото.

Ова се само нафрлени 6. _____ од неповторливото и возбудливо патувачко кино. Големото срце на македоксовци е отворено за многу гости што секоја година патуваат со нив. Мене 7. _____ е ова втора година, по навлекувањето лани во Порече. Годинава се запознав со Питер Зах, режисер на документарни филмови, кој живее во Германија, а го продолжив 8. _____ од лани со Цар, продуцент од Белград, долгогодишен пријател на „МакеДокс“. Неколку дена ни се приклучи и волонтер од Турција, кој сосема случајно 9. _____ за оваа приказна.

Секој ден 10. _____ доаѓа и си оди. Во еден момент екипата броеше 11. _____ души.

Не сакам да ве оптоварувам со бројки и со имиња, но 12. _____ на тој начин можам да ви доловам дека, кога има љубов 13. _____ тоа што се работи, отвореност, трпение и желба да се успее во сопствената 14. _____, не постојат граници и невозможни ситуации. Има добра организација и почитување на 15. _____, чувство дека сте дел од едно семејство.

(извор: www.popup.mk)

1. а. погледнавме	б. видовме	в. сме го гледале	г. гледавме
2. а. најубавиот	б. најубав	в. поубавиот	г. поубав
3. а. на	б. со	в. во	г. пред
4. а. заоѓаше	б. зајде	в. заоѓа	г. ќе зајде

5. а. кој	б. која	в. кои	г. кое
6. а. мигови	б. моменти	в. инциденти	г. моментуми
7. а. ме	б. си	в. ми	г. му
8. а. друштвото	б. дружењето	в. другарувањето	г. дружбата
9. а. разбира	б. разбра	в. разбрал	г. разбираше
10. а. еден	б. некој	в. сиот	г. секој
11. а. педесет	б. педесетмина	в. педесеттина	г. педесетина
12. а. единствено	б. освен	в. само што	г. како
13. а. за	б. при	в. кај	г. кон
14. а. идеја	б. мисија	в. желба	г. подвиг
15. а. друг	б. друга	в. другиот	г. другата

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ

ЗЛАТОВРВ

Учебникот **Златоврв** од авторот Анета Дучевска, претставува современо конципиран учебник кој на богат, разновиден и целисходен начин ги запознава студентите со македонскиот јазик и култура и им овозможува преку разни активности постапно да ги усвојуваат граматичките структури, лексиката, говорните акти и формите на македонскиот говорен и пишан јазик и да се стекнат, тргнувајќи од интеркултурни позиции, со богати сознанија за македонската култура. Студентите ќе можат да се здобијат со познавања кои ќе им овозможат, со стекнатата јазично-комуникативна компетенција, да комуницираат со македонски говорители и да разбираат текстови напишани на македонски јазик.

Учебникот поттикнува позитивен однос кон науката и знаењето, кон развивање на националниот и на граѓанскиот идентитет, кон мултикултурноста и кон родовата еднаквост. Се работи за оригинален и модерен учебник за чија изработка авторот се служи со најновите истражувања и тенденции во областа на дидактиката на странски јазик.

д-р Радица Никодиновска

Учебникот **Златоврв** на Анета Дучевска е учебник за изучување на македонскиот јазик како странски на напредното рамниште оформен според стандардите претставени во Заедничката европска референтна рамка за јазиците. Инспиративниот и мотивирачкиот наслов е одличен предизвик за секој изучувач на македонскиот јазик на високо рамниште не само да ги допре, туку и да ги достигне врвовите на македонскиот јазик и да остане таму, на златниот врв. Кон тоа, благодарение на умешноста на авторката, како верен сојузник го води секоја страница од овој учебник.

Со задоволство можеме да резимираме дека пред нас несомнено имаме исклучително учебно помагало за потенцијалните изучувачи на македонскиот јазик на високо рамниште што зборува за автор со долгогодишно искуство и практика; за автор со истенчено лингвистичко чувство, но и со полна јазична зрелост која зрачи злат(н)о на секоја страница од **Златоврв**.

д-р Марија Паунова

Златоврв на проф. д-р Анета Дучевска е учебник по македонски јазик наменет за странски изучувачи. Различен е од другите учебници бидејќи содржината преовладува со текстови чии теми се модерни и реални, а граматичката содржина не е оптоварена со теорија, туку напротив со интересни и разновидни јазични вежби.

Една од најзначајните нишки на добар учебник за изучување странски јазик е тој да изобилува со практични вежби: тоа е случај и со **Златоврв**. Ова секако ќе биде мошне корисен учебник за сите оние кои се подготвени да работат на напредното рамниште. Сигурна сум дека ќе претставува ментален предизвик и стимул за стекнување знаење, но и сигурен пат за странските изучувачи кон самостојна употреба на македонскиот јазик со висок степен на самодоверба.

м-р Магдалена Симионска